

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 56.

Onsdagen den 2 juni, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs, men bordlades änyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 57 och 58, statsutskottets utlåtande nr 165, första lagutskottets utlåtande nr 42 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 89.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets memorial nr 55, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Utskottets tillkännagivande, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen.

Lades till handlingarna.

Utskottets jämlikt § 107 regeringsformen gjorda anmälan av vissa ärenden.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet yttrat följande:

»Sedan konstitutionsutskottet för fullgörande av sin grundlagsenliga granskningsplikt av i statsrådet förda protokoll jämlikt 46 § riksdagsordningen hos de statsrådets ledamöter, som Konungen vid denna riksdag därtill förordnat, anhållit om överlämnande till utskottet av bland annat åtskilliga handlingar rörande ärenden tillhörande civildepartementet, har i särskilda av vederbörande expeditionschef undertecknade förteckningar över från departementet till utskottet översända handlingar anmärkts, att ett flertal begärda akter, huvudsakligen rörande utvisningsmål, 'ej kunnat anträffas', samt trots efterforskningar icke kunnat tillrättaskaffas'.

Utskottet kan ej underlåta att framhålla det betänkliga i att på sätt, som här skett, handlingar, som äga betydelse för bedömandet av

Första kammarens protokoll 1920. Nr 56.

Ang. vissa från civildepartementet införade handlingar.

Ang. vissa
från civil-
departementet
införade
handlingar.

(Forts.)

statsrådets ämbetsförvaltning såsom Konungens rådgivare, undandragas utskottets granskning. En dylik oförmåga från ett departements sida att tillrättaskaffa införade handlingar skulle tydligtvis kunna lägga väsentliga hinder i vägen för eller rentav omöjliggöra utövandet av utskottets grundlagsfästa granskningsplikt. Utskottet har därför funnit sig föranlåtet att hos riksdagen göra anmärkning mot de statsråd och chefer för civildepartementet, vilka hava haft ansvaret för ärendenas behöriga gång inom departementet under granskningsåret.

Med anledning av vad sålunda i denna fråga förekommit har utskottet ansett sig böra göra anmälan hos riksdagen enligt § 107 regeringsformen mot förutvarande cheferna för civildepartementet, statsråden Schotte och Holmquist.»

Herr Holmquist: Ja, herr greve och talman, det är ju ingen människa, som kan hava någon annan uppfattning än att, om den granskningsplikt, som konstitutionsutskottet utövar och måste utöva, skall fullgöras, utskottet måste hava tillgång till de handlingar, som behövas för att utöva densamma. Såvitt jag känner, talar visserligen icke grundlagen om överlämnandet av några akter särskilt till utskottet, men det är en sanning, som i och för sig är för mig så klar och naturlig att det är uppenbart, att den måste på ett eller annat sätt genomföras. Då utskottet därför säger, att departementet måste under någon form svara för, att en sådan åskådning genomföres i praktiken, så har jag icke det minsta att däremot invända. Men jag har så mycket mera att invända däremot att utskottet slutar med att säga, att på grund av dessa faktiska förhållanden med avseende på akterna, att en del icke kunnat levereras, det göres anmärkning efter § 107 emot *mig och min företrädare* i ämbetet. Det är således utslutande om den saken, som jag här nu vill yttra mig.

Redan i sig självt är det ju något ganska egendomligt, att här icke åberopas något beslut, som de avgångna statsråden skulle hava tillstyrkt och varåt protokollen givit uttryck. Ingenting i det fallet förekommer, som giver utskottet anledning att nu göra någon anmärkning, utan den anmärkning, som här framföres, grundas därpå att vissa handlingar, som höra till detta protokoll, icke blivit i vederbörlig ordning ifrån departementet till utskottet överlämnade, trots det att från utskottet framställts begäran därom. Ja, det gäller ju egentligen, kan man säga, i all mänsklig verksamhet det gamla latinska ordspråket »*ultra posse nemo obligatur*», utöver vad som är möjligt kan över huvud ingen människa förpliktas, och jag påstår, att den, som trängt något in i förhållandena borde veta, att ett statsråd och föredragande i ett stort departement icke kan hålla reda på de 100.000 akterna och vart de tagit vägen under det år, som konstitutionsutskottets granskningsarbete omfattar. Det är omöjligt, och jag skulle intet högre önska än att herrar konstitutionsutskottsledamöter en eller annan gång kallades till Konungens rådsbord för att få praktisk erfarenhet av att så kan det ej gå till. Det är helt enkelt otänkbart. Hur skall det vara möjligt för ett statsråd, som har hela sin förmid-

dag upptagen med mottagningar, föredragningar, konseljer och be-
vistandet av dylika sammanträden, att tillika vara någon sorts Cla-
son i departementet för att hålla reda på alla akter, som vissa är
kunna uppgå till något 100,000-tal. Om herr Clason en gång får
den stora lyckan att kallas till Konungens rådsbord, så kommer han
efter mitt förmenande att få se, att det är omöjligt. Det är nu den
praktiska synpunkten, omöjligheten, som jag har framhållit. Men,
mina herrar, jag tillåter mig framhålla ännu något litet vidare.

För det första: om dessa bortkomna akters antal står jag fortfa-
rande. Fastän jag här är anklagad, fullkomligt okunnig, ty ingen
människa har vänt sig till mig och sagt, att några sådana akter fat-
tats, förrän jag fick läsa det i de offentliga tidningarna, och jag vet
ändå ej ännu deras antal. Ifrån vissa håll, som bestämt poeka på
anmärkning, har det sagts mig, att det är 20 stycken sådana akter.
Ifrån andra håll har det sagts; att tio stycken nu äro hittade, så att
det bara återstår tio och att av dem bara en enda faller på min före-
dragning. Men i övrigt vet jag ingenting. Jag har visserligen an-
ledning att tro att de icke äro så få, men jag vet över huvud icke nå-
gonting om dem.

Sedan jag nu sagt detta, vill jag övergå till en annan fråga, som
jag helt värdsamt tillåter mig framställa: Har konstitutionsutskot-
tet grundlagsenligt rätt att framkomma med en sådan anmärkning som
denna? Att någon är ansvarig för att dessa akter icke finnas, är
naturligt, och att någon skall tagas för huvudet och eventuellt få sin
dom, är också ganska naturligt, men det är mycket osäkert vem. För
min personliga del — och min åsikt delas av många mycket erfarna
statsrättslärare — är jag ytterst tveksam, huruvida konstitutionsut-
skottet vid läsningen av de protokoll som det sysslat med, har rättig-
het att göra en sådan anmärkning. Går man till regeringsformens 9
§, vill jag minnas så står där: »Uti alla mål, som hos Konungen i
statsrådet förekomma skall protokoll föras.» Och i andra stycket
står det: »Statsrådets tillstådesvarande ledamöter böra, under ansvar-
ighet för rådslagen» — det är naturligtvis den ansvarighet som står
i riksdagsordningen — »till den påföljd, varom i 106 och 107 §§ vi-
dare stadgas» etc. Där är det således efter min mening alldeles tyd-
ligt, att det är vad statsrådet till det protokollet har uttalat eller icke
uttalat, om vilket det här rör sig. I 107 § första stycket står det:
»Skulle konstitutionsutskottet anmärka, att statsrådets ledamöter sam-
fällt eller en eller flere av dem, uti deras rådslag om allmänna mått
och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta». Det är den första
delen. Ja, det är alldeles klart, att om ett statsråd hade förfarit så,
att det fattats ett sådant mer än egendomligt beslut att de här akterna
icke skulle överlämnas, eller att det hade förklarats att de skulle för-
varas på sådant sätt, som uppenbarligen innebär, att de icke kunna
på lämpligt sätt tillrättaskaffas, då hade *föredraganden* varit ansvar-
ig därför. Däröfver är intet tvivel och jag tager för givet, att det bli-
vit en kanske hårdare dom än efter denna nu åberopade paragraf. Men
efter den paragraf, som åberopas, är det alldeles uppenbart, att det
är endast i detta fall ur den synpunkten, som sådant kan påtalas. Så

*Ang. vissa
från civil-
departementet
infordrade
handlingar.
(Forts.)*

Ang. vissa
från civil-
departementet
infördade
handlingar.
(Forts.)

står det vidare: »eller att någon föredragande» — jag lägger tonvikt på *föredragande* — »icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeämbete utövat». Ja, mina herrar, kan icke ett statsråd under ett helt granskningsår såsom föredragande på ett lämpligt sätt enligt denna paragraf hava utövat sin ämbetsplikt, fastän han såsom föredragande icke vid årets slut kan redovisa några akter? Skall han därför anses olämplig eller oskicklig? Jag hemställer till var och en att bedöma den saken. Jag har i alla händelser icke kunnat upptäcka något precedensfall.

Men jag skall gå något vidare. Jag är åtalad i denna sak för att några akter icke finnas. Det gäller nu blott en akt på min föredragningstid, de andra gå på statsrådet Schottes föredragning. Men jag förmodar, att, om detta betänkande är skrivet, som jag antager, en för alla och alla för en, jag får ansvara för herr Schottes åtgöranden och han för mina. Men, mina herrar, utskottet har alldeles glömt att vi båda icke hava någon rätt vidare att taga reda på några akter. Vi äro ju borta ur Kungl. Maj:ts regering. Jag kan tänka mig den orimligheten, att utskottet vänt sig emot det nuvarande statsrådet, som haft skyldighet att leta, men emot oss, som icke hava möjlighet att taga reda på dessa akter, emot oss vänder man sig! För mig är det ur rättslig synpunkt en fullkomligt omöjlig situation. De som skulle ansvara för detta, äro väl de, som få leta reda på akterna. Vi hava ingen rätt att säga: »Nu, mina herrar, avbryt arbetet här och herrarna alltifrån statssekreteraren, expeditionschefen och alligenom skola leta fram några akter, som saknas för konstitutionsutskottet!» Om jag vore expeditionschef, skulle jag alldeles säkert då svara: »Stopp, min herre, vad tager ni er för? Där är dörren! Jag har rätt att hava mitt arbete för mig!» Och därför att han har rätt att säga så, bliva vi båda åtalade. Det kan ju icke rimligtvis vara så i denna fråga, att vi skola avskedas, ty vi äro redan borta, och då skulle det gå till på det viset att vi skola sättas till igen och ånyo avträda, sedan vi fått vår tillräckliga skrapa. Jag har talat med en utskottsledamot, som alldeles öppet sade: »Nej, det är orimligt.» Det var naturligtvis vid sidan av det officiella trycket. »Vi hava gjort det för att sätta skrämsel på dem, som efter komma.» Vi äro således i själva verket syndabockar för framtiden.

Nu kommer man att invända, såsom utskottet här gjort, att vi hava ansvaret för ärendenas behöriga gång inom departementet under granskningsåret. Det är fullkomligt oegentligt, att det ej finnes något ansvar för statsråden. Nu äro vi åtalade för att akterna icke kunna tillrättaskaffas, men om t. ex. rättorna hade tagit någon akt och ätit upp just den akt, som utskottet velat granska, äro vi ansvariga för att ej rättgift anskaffats i departementet eller för att icke kattor hållas? Eller om t. ex. en vaktmästare öppnar ett fönster i ett av rummen och det strömmar in regn, som faller över en del av dessa akter, så att utskottet icke kan med dessa akters hjälp granska, kunna vi ställas till ansvar för det? Men om vi ställas till ansvar, mina herrar, skall det väl i alla fall vara under den tid, då vi kunna giva vaktmästarna några order eller över

*Ang. vissa
från civil-
departementet
infördrade
handlingar.*

(Forts.)

huvud taget inverka på saken. Nu äro vi fullkomligt utan makt och myndighet i det departement om vilket det här är fråga. Och ändå säger man, att vi anmälas enligt 107 §. För mig står det uppenbart, att det är en ren orimlighet. A andra sidan säges det, att det är en bagatell. Ja, det gör ingenting, att man skriver så, det har man gjort så många gånger förut. Nej, mina herrar, jag tror ej att det hänt förut under den formen och jag tror icke, att det tillkommer konstitutionsutskottet såsom protokollgranskare att framställa en sådan anmärkning, ty då skulle det få till påföljd, att det kunde framställas anmärkningar av rent av egendomligt innehåll och de som gått ifrån sitt ämbete skulle stå rättslösa alldeles som jag i denna stund. Den 10 mars lämnade jag mitt ämbete och omkring den 5 maj begärde konstitutionsutskottet att få sina akter. Om dessa försvunno mellan den 10 mars eller den 5 maj eller förut, vet ingen människa, men utskottet säger i alla fall, att jag får stå till ansvar för det ändå, fastän jag är fullständigt fri från all möjlighet att hitta reda på akterna. Jag förstår mycket väl, jag nästan ser det på herr Clason, att det här icke är fråga om enskilda akter utan om ett stort system; här är fråga om att få en kvittensanordning, som gör, att man aldrig kan komma in i en sådan hemsk situation att någon akt fattas, och man säger då bara: Var så god, här är kvittot och om icke utskottet vill läsa akten, så var så god och läs på kvittot. Men om akten är borta, så är saken lika ledsam för det. Jag tror för min del, att det sätt, som nu praktiseras i civildepartementet är bra — under min tid har det skett så, att sedan statsrådet har såsom föredragande haft akten i sin hand vid föredragningen, sedan besluten äro fattade, sedan protokollet över föredragningen är nedskrivet och underskrivet, sedan alla expeditioner äro gjorda, sedan allting är hopbuntat och lämnat från statsrådet till expeditionschefen och från denne i sin tur till vederbörande arkivarie, är det instruktionen, som träder i kraft. Men att statsrådet efter än ett helt år såsom föredragande skall vara ansvarig för dessa akter, ber jag att få bestrida. Men även om i den punkten — och jag hoppas, att det ej skall ske — motsatta meningar skulle göra sig gällande, kan i alla fall icke jag såsom avgången vara ansvarig för att dessa akter ej kunna tillrättaskaffas, åtminstone icke under andra förutsättningar än att jag får tillfälle att leta efter dem.

Men här har det talats om akter av alla möjliga slag, ibland ett fåtal, ibland ett tiotal, och vad mig beträffar så har jag förklarats endast vara ansvarig för en, som uppgives ligga i Kungl. Maj:ts nedre justitierevision. Vem vet, om jag ej kunnat tillrättaskaffa den, om jag varit kvar i mitt ämbete och haft kännedom om saken. Herr Clason ler visserligen ett olympiskt löje, men det kan mycket väl hända, att det hade inträffat. I alla fall hade jag då stått här icke såsom en anklagad såsom nu utan ren och skinnande.

Jag anser att på grund av vad jag tillätit mig nu anföra det icke funnits skäl till en sådan anmälan ifrån utskottets sida, som här skett.

Ang. vissa
från civil-
departementet
infordrade
handlingar.

(Forts.)

Herr Clason: Det torde väl för det första vara alldeles tydligt, att i den erinran, som konstitutionsutskottet gjort, icke ligger någon särskild personlig udd emot det ena eller andra statsrådet, utan den riktar sig, såsom den föregående ärade talaren själv antydde, emot ett sakförhållande, som, om det finge passera oanmärkt, skulle totalt förrycka konstitutionsutskottets granskningsmöjlighet. Det har vid föregående tillfällen kunnat inträffa i konstitutionsutskottet, att det från ett departement beträffande av utskottet infordrade handlingar, svarats att i det och det målet icke *finnas* några handlingar; och sådana förhållanden hava kunnat föreligga, att man kunnat förstå, att ärendet har föredragits utan föreliggande handlingar. I sådana fall har utskottet de flesta gånger låtit sig nöja. Det har också kunnat inträffa, att det svarats utskottet, att i det och det målet hava vi icke *ännu* kunnat anträffa akterna, men skola tillrättaskaffa dem, och jag kan icke erinra mig något fall under den tid jag suttit i utskottet, då icke så småningom efter förnyade påminnelser akterna till slut kommit fram. I år åter inträffade det, att när utskottet i början av mars, den 5 mars, gjorde sin första rekvisition av akter ifrån civildepartementet, det fick det svaret, att akterna i icke mindre än 16 mål förklarades icke vara tillgängliga, men, sades det, skulle sedan komma att överlämnas till utskottet. Detta försvårade givetvis vår möjlighet att verkställa vår granskning. Men granskar nämligen icke enbart akt för akt, utan ofta sammanhörande akter med sammanhörande, och det var på en hel rad av punkter, som vi kommo att sakna kompletterande handlingar. Vi gjorde vecka efter vecka upprepade framställningar — visserligen icke skriftligen men telefonledes — och anhöllo att få dessa akter. Då tiden närmade sig slutet av vår granskning, rekvirerades ytterligare en samling akter ifrån samtliga departement. Den rekvisitionen avrick den 22 april. Då fingo vi från civildepartementet den 5 maj det svaret om de förut redan den 15 mars såsom saknade anmälda — vilka man dock då utlovat att snart överlämna åt oss — att dessa hade »icke kunnat tillrättaskaffas» med undantag av en, som redovisades. Och vidare fick man beträffande de nu, den 22 april rekvirerade, angående sju nya fall, den uppgiften, att akterna ej »kunnat anträffas». Sålunda kunde akterna i sammanlagt 23 fall ej anträffas. En stor del av dessa akter rörde pass- eller utvisningsmål, som utskottet hade särskild anledning att granska. En rad av dessa voro dubbelakter. Det torde i själva verket vara behandlingen av 28 personers utvisning eller pass, som utskottet på detta sätt ej fått något tillfälle att granska. Så förhåller det sig med den saken, och jag vågar nästan med bestämdhet påstå, att inte någonsin något liknande inträffat under den tid, jag känt till utskottets granskning. Om det någon gång varit en eller annan akt, som saknats har det aldrig varit hela serier! För att fullständiga redogörelsen vill jag meddela, att då utskottet avslutat sin dechargeverksamhet, så kom ett meddelande, att till en akt, som förut skickats oss, kunde nu några

kompletterande handlingar skickas efter, men detta spelar ju ej någon roll för föreliggande fall.

*Ang. vissa
från civil-
departementet
införade
handlingar.*

(Forts.)

Det är tydligt, att om ett departement skulle fortgå på det sättet, så eluleras vår möjlighet att granska statsrådsprotokollen. Vi måste nämligen, för att kunna bedöma rådslagets art, icke endast se i protokollen, utan för att kunna bedöma, huru föredraganden skött sitt ämbete, måste vi givetvis se de akter, som ha förelegat, då ärendet föredragits, och måste också kunna se i viss mån målets senare behandling. Kammaren kan ju lätt tänka sig, hur det skulle kunna gå, om vi icke få akterna. Vi ha detta år nödgats göra anmärkning i ett utvisningsärende, och det har av åtskilliga av oss blivit betraktat som symptomatiskt. Här föreligger nu en rad av liknande fall, av utvisningsärenden, där vi ej kunna få in handlingarna. Vad garanterar oss, att ej i dessa handlingar ligga nya exempel på samma system eller kanske något enligt vår uppfattning ändå värre? Vad garanterar, om ett departement svarar: Handlingarna kunna ej tillrättaskaffas — oaktat, som kammaren torde erinra sig, departementet i detta fall hade tiden från den 5 mars till och med den 5 maj, innan det svaret definitivt avgavs — vad garanterar oss, frågar jag, att ej de handlingar, som försvunnit, som »ej kunnat tillrättaskaffas», varit just handlingar i de mål, i vilka vi skulle ha funnit oss föranlåtna att göra anmärkning? Vi veta icke, om ej de mål, i vilka handlingar saknas, äro fullt lika anmärkningsvärda. Det var t. o. m. i utskottet fråga om att vägra decharge i dessa ärenden därför, att vi ej haft fullständiga handlingar inne. Jag tror sålunda, att det varit både vår rätt och vår bestämda skyldighet att reagera mot den oförmåga att hålla reda på sina handlingar, som tydligen i detta fall har förelegat.

Nu har herr Holmquist gjort gällande, att det i alla fall ej vore berättigat att anmärka mot ett statsråd för en sådan åtgärd. Jag vill då erinra därom, att det verkligen ej är så, att beträffande de föredragande konstitutionsutskottets granskningsrätt endast riktar sig mot deras rådslag ty en föredragande har åtskilliga andra skyldigheter, som falla under utskottets granskningsrätt. Han har exempelvis enligt § 38 regeringsformen skyldighet att svara för, att de utgående expeditionerna överensstamma, med däröver förda protokoll. Det är också en sak, som faller under konstitutionsutskottets granskning. Detta gäller ock åtskilligt annat av hans ämbetsutövning. Och ett statsråd har enligt min bestämda uppfattning också att svara för, att över huvud taget verksamheten i hans departement fortgår på ett tillbörligt sätt. Det står ju också i § 107 regeringsformen ej blott att konstitutionsutskottet har rätt att anmärka, om ett statsråd i sina rådslag icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, utan också: »om någon föredragande icke med oväld, *nit. skicklighet och drift* sitt förtroendeämbete utövat». Dessutom ber jag att få framhålla, att i detta fall gäller det ju konstitutionsutskottets viktiga uppgift, dess granskningsuppgift och granskningskyldighet. Konstitutionsutskottet kan i en sådan fråga icke framställa anmärk-

*Ang. vissa
från civil-
departementet
infordrade
handlingar.*

(Forts.)

ningar mot någon annan än det föredragande statsrådet. Är statsrådet såsom föredragande ansvarigt för det sätt, varpå ärendena skötas i departementet eller ej? Jag måste bestämt svara, att han är ansvarig därför, och jag vill tillägga, att han är det så mycket mera just i detta fall, som det här rör sig om ett område, som särskilt lagts under konstitutionsutskottet och avser dess viktiga granskningsuppgift. Utskottets möjlighet att granska statsrådsprotokollen skulle fullständigt kunna eluderas, om det ej finns någon, mot vilken utskottet kan rikta ett ansvar för att handlingar, som utskottet begärt, icke kunna tillrättaskaffas.

Herr Holmquist ville visst göra gällande, att det låge något oriktigt i, att ansvaret riktats mot honom och den, som före honom varit föredragande i de nu berörda ärendena, i vilka handlingarna uteblivit, alltså mot honom och den, som före honom haft att ansvara för ärendenas behandling inom departementet under granskningsåret. Det förefaller, som om han ville göra gällande, att anmärkningen i stället skulle hava riktats mot det nuvarande statsrådet. Jag tror, att även den uppfattningen är alldeles oriktig. Konstitutionsutskottet har med granskningsåret att skaffa, icke med något annat år, och om det är så, att handlingar från granskningsåret icke hållas i ett tillräckligt ordnat eller nöjaktigt skick, så torde det i första hand vara mot de statsråd, som haft att ansvara för granskningsåret, som konstitutionsutskottet har att rikta sig. Kan herr Holmquist eller någon annan svara och styrka, att det är rättorna, som ätit upp dem, för att använda hans uttryck, eller att det är regnet, för att använda ett annat av hans uttryck, som förstört dem, eller att det är hans efterträdare, som slarvat bort dem, för att använda en tredje möjlighet, som han också tycktes syfta på — då har han ju rätt att giva det svaret. Och det är givet, att under sådana förhållanden är saken klarlagd. Men att utskottet har att rikta sina anmärkningar mot dem, som faktiskt haft ansvar för granskningsåret, det tror jag är fullkomligt klart.

Herr Holmquist ville också göra gällande, att den omständigheten, att han nu hade lämnat sitt ämbete, skulle i detta fall, såvitt jag förstod honom rätt, göra, att anmärkningen ej hade bort framställas. Jag vill då erinra därom, att en sådan metod skulle ju medföra, att utskottet aldrig skulle kunna framställa anmärkning mot statsråd, som lämnat sitt ämbete, även om de åtgöranden, mot vilka anmärkningarna riktade sig, vore alldeles obefogade, och även om det enligt utskottets mening varit aldrig så nödvändigt att på en sådan punkt göra en anmärkning. Ty när utskottet gör sådana anmärkningar gäller det ju ofta principer och principfrågor. Men jag skall dessutom tillåta mig att erinra därom, att den första skrivelse, som utskottet skickade in — den, som besvarades med att sexton akter sänkades — ingavs till departementet, medan herr Holmquist ännu var i ämbetet. Skrivelsen avgick från utskottet redan före ministerskiftet, och svaret kom ett par dagar efter ministerskiftet. Det var i det svaret man sade, att akterna ej funnos. Jag föreställer mig, att ingen vill göra gällande, att den första åtgärd, som statsrådet

Holmquists efterträdare i ämbetet företog, var att ställa till en sådan oreda i departementet, att handlingar, som dittills legat i den bästa ordning, på ett par dagar så försvunnit, att de ej kunde tillrättaskaffas.

Herr Holmquist ville slutligen göra gällande, att det saknats möjlighet för honom att få kännedom om, vilka akter det här gällde. Det förvånar mig verkligen. Jag förmodar, att i civildepartementet de båda skrivelser, som uppräknat dessa akter, föreligga i koncept; och jag har aldrig tänkt mig annat än att vederbörande statsråd skulle hava möjlighet att vända sig till departementet och få en fullständig upplysning om vilka akter det varit och vilka svar som avgivits. Hade herr Holmquist begärt upplysning om dessa skrivelser i utskottet, hade utskottet naturligtvis lämnat upplysning därom. Jag har ej kunnat tänka mig annat, än att han hänvänt sig till civildepartementet, såsom jag förmodar, att avgångna statsråd i allmänhet göra, då det gäller att inför riksdagen besvara dechargefrågor rörande vad som under deras ämbets-tid förekommit.

Härmed torde jag hava sagt, vad som i denna fråga är det väsentligaste.

Herr Petré n, Bror: Herr talman! Då jag haft att förmedla skriftväxlingen mellan riksdagen och Kungl. Maj:t under inemot fem års statsråd-tid, skall jag be att med anledning av de yttranden, som här fällt, få säga ett par ord. Jag vill då förutskicka, att jag delar fullständigt uppfattningen om det beklagliga i det förhållandet, att dessa akter ej varit tillgängliga för utskottet, och jag förstår också herr Clasons synpunkt, att det måste sägas vara betänkligt för den å konstitutionsutskottet ankommande granskning, då handlingar på detta sätt saknas vid utskottets arbete. Jag vill emellertid säga det, att fem dagar innan den avgångna regeringen erhöi sitt entledigande, inkom den rekvisition å — jämte en mångfald andra akter — även de handlingar, som ytterst ha föranlett den debatt, som nu föres. Det var den 5 mars, rekvisitionerna gjordes. De blevo givetvis omedelbart remitterade till vederbörande departement för att handlingarna skulle tillställas utskottet, och det är naturligt, att vid den tiden, fem dagar därefter, då regeringen avgick, handlingarna icke hunnit tillhandahållas. Jag vill vidare säga från de gångna årens erfarenheter, att det ofta varit så, att handlingar vid den första undersökningen ej kunnat omedelbart tillrättaskaffas, men att det också, såvitt det ligger inom min erfarenhet, icke finnes något fall, då man ej efter ett omsorgsfullt letande inom vederbörande departement verkligen lyckats omsider få fram de handlingar, det gällt. Och jag kan ju säga, att det någon gång kanske varit med någon liten ledning om, var man borde leta, som handlingarna tillrättaskaffats. Från dessa möjligheter ha givetvis de statsråd, som det nu gäller, blivit avskurna. Vad särskilt angår dessa akter angående utvisningsärenden, så ber jag att få erinra om, att dylika akter under årets lopp funnits på mycket olika platser. Det finnes väl knappast några akter, som lånas ut på så många olika håll som just dessa. Polis-

Ang. vissa från civildepartementet infordrade handlingar.

(Forts.)

Ang. vissa
från civil-
departementet
infördrade
handlingar.
(Forts.)

myndigheterna ha behov av dem. De lånas ofta av utrikesdepartementet, som behöver dem för handläggning av passärenden. Det har vidare funnits särskilda passkommitterade inom utrikesdepartementet, som ej haft sina ämbetslokaler inom kanslihuset, utan på annat håll, och som måste ha dem för sitt arbete. Även i justitiedepartementet behövas de ej sällan för medborgarärendens handläggning.

Jag har velat med dessa ord fastslå, att efter vad min erfarenhet visat, det många gånger kunnat vara svårt att finna handlingar, men att de omsider alltid funnits.

Herr Hellberg: Jag finner mig av det första anförandet uppfordrad att säga ett par ord, som kanske kunna bidra till att ställa saken i en något riktigare belysning än det förfaller mig, att den har fått under den föregående debatten. Jag har emellertid inte haft tillfälle att höra hela debatten, så att det kan hända, att något av vad jag har att säga redan blivit sagt.

Då man till sist beslöt sig för att göra en anmärkning på denna punkt i konstitutionsutskottet, så kan jag gärna säga, att det skedde under en nästan förargad stämning efter alla de fåfänga försök, man hade gjort för att få fram de handlingar, man behövde för att kunna bedöma de fall, som hade blivit föremål för prövning. Då var det fråga om, huruvida man kunde nöja sig med att i själva ingressen till dechargebetänkandet omnämna det beklagliga förhållandet, att det mött så stora svårigheter att få handlingarna tillräta och ibland visat sig rent omöjligt att få tag i dem — eller om man skulle göra en anmärkning. Det var många, som hade sympatier för att välja den förra vägen, men man ansåg, att det inte skulle vara fullt korrekt, och därför beslöt man sig för att välja anmärkningsvägen. Men när man valde denna, så var det för alla givet och klart, att man inte alls åsyftade att på något sätt särskilt pricka den eller den av statsrådets ledamöter, utan man avsåg blott att reagera mot ett tillstånd, som man ansåg vara mindre tillfredsställande.

Jag har sagt detta för att markera, att jag för min del, och det är jag övertygad om, många inom utskottet med anmärkningen endast avsett att en gång säga ifrån, att man önskade, att bättre ordning skulle råda inom departementen, då det gällde att få reda på de handlingar, som behövas, och att det var mera av formella skäl, som anmärkningen riktades mot de statsråd, på vilkas föredragning dessa ärenden föllo.

Herr Claesson: Med anledning av herr Petrén's anförande vill jag endast med glädje konstatera, att såvitt jag förstod, han från sin verksamhet hade alldeles samma intryck som jag. Det hade framhöll han, åtskilliga gånger hänt, att handlingar, som utskottet begärt, icke kunnat *genast* tillrättaskaffas, men som vi hörde, vitsordade herr Petrén, att sedermera har man dock alltid till sist fått fram dem och lämnat dem till utskottet. Hade det blott varit detta, som passerat i år, hade det endast varit på vår första skrivelse, som vi fått det svaret att akterna icke kunde tillrättaskaffas, men hade vi dock senare

fått fram dem, då hade naturligtvis ej någon anmärkning blivit av. Men här inträffade, vad som även enligt herr Petréns framställning, likaväl som enligt min uppfattning, måste betecknas som klandervärd, och som icke inträffat någon gång förut, att när man i departementet hållit på att leta efter dem i två månader, så kom man till utskottet och sade, att handlingarna icke kunnat tillrättaskaffas. Det var naturligtvis det, som föranledde anmärkningen. Att anmärkningen är gjord för att få till stånd ett bättre system i fråga om akternas förvarande och tillhandahållande åt utskottet är ju självklart; och jag skulle vilja tillägga, att även om akter överlämnats från en byrå till en annan, så borde det inom vederbörande departement råda den praxis, att ett sådant överflyttande icke göres utan en anteckning om vart handlingen sändes.

Ang. vissa från civildepartementet införade handlingar.
(Forts.)

Herr Schlyter: Herr talman! Jag har först i detta ögonblick upptäckt, att utskottets memorial icke innehåller någon uppgift om de ledamöter i utskottet, som deltagit i de särskilda anmärkningarnas framställande. Då jag icke deltagit i utskottet vid handlingen av någon enda punkt i hela dechargefrågan, vill jag redan nu begagna tillfället att anmäla detta, särskilt som jag finner herr Petréns vid denna punkt avgivna förklaring fullt tillfredsställande.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande punkt till handlingarna.

Punkten 2.

I denna punkt hade utskottet till en början anfört:

»Genom brev den 29 november 1918 hade Kungl. Maj:t dels uppdragit åt redaktören, filosofie licentiaten Anders Gunnar Hilding Löwegren att avresa till Frankrike och Belgien i och för studier i dessa länder av vissa spörsmål rörande förhållandena å arbetsmarknaden, dels ock anbefallt statskontoret att av under händer varande medel mot gottgörelse, varom Kungl. Maj:t på anmälan av statskontoret ville framdeles förordna, till Löwegren utbetala ett förskott å resekostnaden av tvåtusen kronor. Sedermera, den 21 mars 1919, förordnade Kungl. Maj:t, att Löwegren skulle äga att såsom ersättning för ifrågavarande uppdrag samt av honom verkställda utredningar i andra sociala frågor uppbära ett belopp av ettusen kronor, för månad räknat, under tiden från och med den 1 december 1918 till och med den 30 juni 1919. Därjämte anbefalldes statskontoret att från sjätte huvudtitelns allmänna besparingar till Löwegren utbetala honom sålunda tillkommande ersättning, med avdrag dock av vad han på grund av förberörda brev i förskott uppburit.

Sedermera inkom Löwegren, den 5 maj 1919, med en till statsrådet och chefen för civildepartementet ställd skrift, vari han anhöll om ersättning för viss till följd av fullgörande av nämnda uppdrag för tiden från och med den 1 december 1918 till och med den 30 juni 1919 mistad arbetsinkomst, uppgående till 6.703 kronor och 33

Ang. åt viss person beviljad ersättning för mistad inkomst.

Ang. åt viss
person bevil-
jad ersättning
för mistad
inkomst.

(Forts.)

öre. På tillstyrkan av chefen för civildepartementet, statsrådet Schotte, biföll Kungl. Maj:t Löwegrens nämnda framställning, och anbefalldes statskontoret att från sjätte huvudtitelns allmänna besparingar utbetala den Löwegren såhunda tillerkända ersättningen.»

På i punkten närmare angivna skäl hade utskottet funnit detta ärende vara av den beskaffenhet, att anmälan borde jämlikt § 107 regeringsformen, hos riksdagen göras mot föredragande departementschefen, statsrådet Schotte.

Herr Schotte: Herr greve och talman! I anledning av konstitutionsutskottets mot mig riktade anmärkning under den nu föredragna punkten anser jag mig böra här bera här avgiva den redogörelse och förklaring, som synes erfordrig för att ställa den förevarande anmärkningen i sin rätta belysning.

Jag måste då först erinra om uppslaget och syftet med det licentiaten Gunnar Löwegren lämnade förevarande uppdraget. Under trycket av de världsskakande händelserna på hösten 1918 framstod vid upprepade tillfällen för den svenska regeringen önskvärdheten av att kunna så noggrant som möjligt följa de varandra jagande händelserna och strömningarna på de sociala områdena, särskilt inom de viktigaste stormakterna. Att härför utsändandet av särskilda personer från vårt land vore i hög grad lämpligt framhölls icke blott av socialstyrelsens chef utan också av vederbörande inom utrikesdepartementet. Då den svenska regeringen också vid denna tidpunkt hade viktiga spörsmål å arbetarelagstiftningens område under överläggning, vid vilkas handläggning förhållandena i andra länder å samma områden måste ingående följas, framstod det högeligen önskvärt att genom utsända särskilda personer också söka förvärva så intim kännedom som möjligt om de sociala rörelserna utomlands och de lagstiftningsfrågor, som därvid vore uppe, samt vinna snabba och tillförlitliga rapporter i dessa ämnen. Närmast syntes härvid av vikt att erhålla närmare kännedom om förhållandena i Frankrike och Belgien, särskilt på arbetsmarknadens område. Otvivelaktigt var nämligen, att tankarna på en värvning av yrkesskickliga svenska arbetare i avsevärd omfattning vid denna tid voro uppe i dessa länder. Jämväl i svenska arbetareläger hystes förhoppningar om anställning utomlands vid det återställande av de härjade landsdelarna och de förstörda fabriksanläggningarna, som antogs skola vara snart förestående efter vapenstilleståndet med Tyskland. Huru demobiliseringen av miljonhärarna skulle äga rum och dennas inverkan på industrien och arbetsmarknaden, voro ju också högaktuella spörsmål, liksom även den svenska industriens möjligheter att redan från början komma med i återuppbyggandet och återställandet av de skövlade länderna borde uppmärksammas.

Regeringen var därför i slutet av november 1918 ense om att omedelbart söka förvärva lämplig person att sända till Frankrike och Belgien för studerande av nu berörda förhållanden. Uppdraget antogs ej behöva omfatta mer än en kortare tidrymd, sannolikt ej

överstigande 2—3 månader och hela anordningen hade karaktär av ett försök. På dettas utfallande skulle bero, om och huru länge uppdraget i Frankrike och Belgien skulle vara, samt om och när man jämväl till de andra, viktigaste länderna skulle kunna utsända experter i samma syfte. Med hänsyn till osäkerheten i varaktigheten av uppdraget och de fordringar, som måste ställas på den till Frankrike och Belgien utsände — fullt behärskande av franska språket, förtrogenhet med sociala frågor och arbetarespörsmål samt helst också merkantila intressen — befanns det svårt att finna lämplig person, som var villig mottaga förevarande uppdrag. Då jag efter åtskilliga andra överväganden i detta syfte vände mig till licentiat Löwegren, kunde de ekonomiska villkoren icke från början fastslås, utan nöjde sig Löwegren med att erhålla ett förskott till resan, vadan det i beslutet den 29 november 1918 hette: »Därjämte hava Vi, som framdeles vilja meddela beslut i frågan om ersättning till Löwegren för detta uppdrag, funnit gott anbefalla statskontoret att av under händer varande medel mot gottgörelse,» etc. såsom omförmäles i konstitutionsutskottets utlåtande. Vid mitt samtal med Löwegren angående ersättningen framhöll han, bland annat, att han hade sin familj boende i Malmö och icke kunde tänka att för den ovissa tid och de ovissa förhållanden, varmed hela uppdraget var förenat, vidtaga ändring härutinnan, och voro vi fullt ense därom, att Löwegrens anspråk på att erhålla ersättning för *alla* de inkomster här i Sverige, som kunde frångå honom genom uppdragets mottagande, vore fullt befogat, och att han därutöver för sitt personliga uppehälle i Frankrike och Belgien borde erhålla skäligt dagarvode ungefär i enlighet med vad som är vanligt vid resor i främmande länder. Jag kände redan då väl till att Löwegren var en mycket anlitad föreläsare och baserade sin enskilda ekonomi *både* på anställningen i Nordiska presscentralen *och* på inkomsten av populärvetenskapliga föreläsningar. Några detaljer i övrigt rörande ersättningen blevo med hänsyn till ovissheten om uppdragets varaktighet icke fastställda i sammanhang med själva uppdragets meddelande. Löwegren påfordrade det ej heller med hänsyn till att full enighet mellan oss rådde, om att han skulle hava ersättning för *alla* sina förlorade inkomster i hemlandet under uppdragets fullgörande. Då sedermera Löwegrens anställande för ifrågavarande ändamål i Frankrike och Belgien ansågs böra utsträckas över den tid man från början tänkte — jag tillåter mig erinra om att fredens inträdande och återuppbyggnadsarbetet alltjämt drogo ut på tiden — bestämdes, att Löwegrens uppdrag skulle fortfa till 1 juli 1919, och blev genom det av konstitutionsutskottet åberopade nådiga brevet den 21 mars 1919 förordnat, att ersättningen till Löwegren för ifrågavarande uppdrag skulle utgå med 1,000 kronor för månad räknat för tiden 1 december 1918—30 juni 1919. Uppenbart var detta belopp endast ersättning för Löwegrens *personliga uppehälle* i utlandet — ersättningen utgör ju mellan 30 och 35 kronor per dag, således ej högre, utan snarare lägre, än vad som i allmänhet beviljas tjänstemän för resor i de ifrågavarande länderna — och rubade eller ingrep i ingen mån överenskommelsen mellan mig och

Ang. åt viss person beviljad ersättning för mistad inkomst.

(Forts.)

Ang. åt viss
person bevil-
jad ersättning
för mistad
inkomst.
(Forts.)

Löwegren om att denna därjämte skulle hava ersättning för *alla* sina i hemlandet honom frångående inkomster. Han hade ju fortfarande sin familj här i hemlandet att underhålla, och, enligt vad jag förvissat mig om, kvarbodde familjen i Malnö till någon dag omkring midsommar 1919, och hade Löwegren bostadsvåning därstädes förhyrd till 1 oktober 1919 — huruvida han vid avflyttningen överlät bostaden för tredje kvartalet på annan person, känner jag ej.

När sedermera Löwegren i maj 1919 begärde ersättning för sin i följd av uppdraget i Frankrike och Belgien frångångna arbetsinkomst under tiden från och med 1 december 1918 till och med 30 juni 1919 med uppgivna belopp hade jag inga betänkligheter häremot. Gottgörelse för den honom frångångna ersättningen, 870 kronor, för rekviderade föreläsningar, måste också anses ingå i den uppgörelse för *all* honom frångående arbetsinkomst i hemlandet, varpå hela ifrågavarande uppdrag var grundat. Vid sådant förhållande fanns ej heller någon anledning att om särskilt sistberörda ersättningsbelopp höra någon myndighet t. ex. statskontoret. Blott de Löwegren frångångna beloppen behövde styrkas, och härvid kunde sedan Löwegren ingivit påfordrade intyg och specifikationer, ingen ytterligare utredning presteras eller något yttrande rimligen påfordras av statskontoret. Hade Löwegren icke fått uppdraget till Frankrike och Belgien, hade han ju kunnat fullgöra föreläsningarna, vilka uppenbart rekvirerats, innan Löwegren fått ifrågavarande uppdrag eller medan det ännu var ovisst, huru stor del av våren 1919 Löwegren kunde vara upptagen av uppdraget i främmande länder.

Konstitutionsutskottets krav på, att det bort styrkas, att Löwegren skulle *med säkerhet varit i tillfälle hålla föreläsningarna*, om han varit i hemlandet, synes omöjligt att uppfylla. Statstjänstemän ha vid många olika tillfällen fått ersättning för mistad sportelinkomst under ledighet för annat uppdrag, och någon anmärkning häremot har aldrig skett. Ganska analoga fall med Löwegrens finnas i detta avseende. Vid beräkning t. ex. av ersättning till landsstatstjänstemän för mistade sportler har skäligt avseende plägat fästas vid exempelvis förordnande som taxeringsnämndsordförande, vilket vederbörande plägat erhålla, men som i följd av offentligt uppdrag på annan ort icke kunnat tillgodokomma honom. Ersättning för mistad expeditionslösen har också i olika fall utgått med belopp, vartill denna plägat uppgå o. s. v. Jag kan icke finna, att fallet Löwegren i detta hänseende har något avvikande eller anmärkningsvärt moment. Det är i detta fall fråga om en *enskild man*, vilken beredvilligt åtagit sig ett offentligt uppdrag, till tid och omfattning svävande och icke innebärande andra ekonomiska fördelar än nätt och jämt det egna uppehållet utomlands och som därför nödgats att avstå från sin arbetsinkomst, allt under det han har sin familj kvarboende i hemlandet och har att bekosta dess underhåll. Och att i detta avseende ställa en enskild person i *sämre* ställning än en statstjänare synes mig ej rimligt. Svårigheterna att förvärva personer i enskild ställning till offentliga uppdrag äro stora nog ändå.

Jag måste därför vidhålla min mening om, att Löwegrens ersätt-

ningsanspråk i sin helhet varit rimligt och analogt med den ersättning för mistade sportelinkomster, som vid olika tillfällen invändningsfritt utgått till stats tjänstemän.

Ang. åt viss person beviljad ersättning för mistad inkomst.

(Forts.)

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Det framgår av såväl konstitutionsutskottets memorial som ock av det anförande, som den siste ärade talaren här höll, huru förloppet har varit med utbetalandet av ersättning till den i detta memorial omtalade personen. Jag kan sålunda vara synnerligen kort vis å vis den saken och endast repetera för sammanhangets skull vad jag ämnat säga, att nämligen det var som herr Schotte sade, att i november månad anförtröddes åt licentiaten Gunnar Löwegren ifrågavarande uppdrag. Då bestämdes ingen avlöning. I mars 1919 bestämdes ifrågavarande arvode till 1.000 kronor i månaden. I maj inkom herr Löwegren med anspråk på att utöver dessa 1.000 kronor jämväl få ersättning för i hemlandet förlopad arbetsförtjänst. Herr Schotte nämnde, att det är något synnerligen ofta förekommande, att statens ämbets- och tjänstemän, som bliva använda i kommissioner, kommittéer eller uppdrag liknande det ifrågavarande, få ersättning för löneförmåner, som de nödgas avstå för fullgörandet av det ifrågavarande uppdraget. Ja, det är fullständigt riktigt, och mot den synpunkt, som därvidlag följes, kan givetvis ingen anmärkning riktas. Det torde vara för staten tämligen likgiltigt, när man betalar ut en redan bestämd lön till en tjänsteman, om han tjänstgör i sin ordinarie befattning eller om han för tillfället tjänstgör på annan plats, som av regeringen kanske finnes vara lämpligare. Och vad tjänstemannen beträffar, kräver både billighet och rättvisa, att han får tillgodoräkna sig lika mycket, som om han skött sin egen ordinarie tjänst. Någon anmärkning mot ett dylikt förfarande kan därför näppeligen göras och har, som herr Schotte mycket riktigt anmärkte, icke heller ägt rum. Men det är även andra förhållanden, som man har att taga hänsyn till i detta fall. Det kan hända t. ex. att en person, som icke är anställd i statens tjänst blir använd i ett dylikt uppdrag, och det förefaller mig, att just nu ifrågavarande uppdrag är att hänföra till denna kategori. Då den ifrågavarande personens verksamhet är av den art, att han icke kan taga emot uppdraget med mindre han får ersättning utöver det vanliga dagtraktamentet, brukar givetvis ett avtal träffas mellan honom och regeringen, innan han emottager uppdraget, och då bestämmas även ett visst fixt belopp, som givetvis bör bestämmas i förhållande till den tjänsteprestation, som här är fråga om. Men mot ett dylikt system kan man icke heller göra någon rimlig anmärkning. Det förefaller mig emellertid, att just detta sätt bort användas, och att i och med att detta uppdrag lämnades Löwegren, man också skulle hava bestämt ett fixt arvode och icke tagit denna hybrida form, att dels sätta ett arvodesbelopp och dels gå in på den andra vägen, som tillämpas vis å vis statens ämbets- och tjänstemän. Grunden till att man använt detta för statens ämbets- och tjänstemän har jag redan antytt, men här kan icke någon liknande grund föreligga. Man bör därför enligt mitt förmenande bestämma ett belopp, som kan anses vara skäligt i och för sig.

Ang. åt viss person beviljad ersättning för mistad inkomst.
(Forts.)

Nu sade herr Schotte, att man när uppdraget lämnades, hade man icke någon utgångspunkt för bedömandet av huru stort detta arvode skulle vara; man visste icke heller, under huru lång tid Löwegren skulle vara borta. Nej, det kan väl hända. Men i mars månad, när beslutet fattades, hade väl alla dessa omständigheter kunnat klarläggas, så att man verkligen fått ett fixt belopp. Att detta belopp skulle kunna sättas så högt, att Löwegren därvidlag jämväl fått ersättning för sina personliga kostnader i utlandet och för den förtjänst han kunnat påräkna i hemlandet, däremot hade man icke heller kunnat göra någon anmärkning. Men den andra formen, som ju i och för sig var avvikande från den vanliga kan enligt min mening och utskottets åsikt medföra konsekvenser.

Det är även en annan synpunkt, som man bör taga i betraktande vis å vis detta. Om en statens ämbets- eller tjänsteman för ett uppdrag av ifrågavarande art av regeringen tillerkännes ersättning för mistade sportler eller tjänstgöringspengar, kunna dessa näppeligen utbetalas, förrän vederbörande tjänsteman med kvitto visat, att det belopp han på så sätt förlorat verkligen är med faktiska förhållandet överensstämmande. Aldrig torde det väl hava varit fallet att man på förhand bestämt sådana belopp, utan det är väl först efteråt som dylika belopp tillerkänns vederbörande. Men i förevarande fall bestämde Kungl. Maj:t redan den 6 juni, att beloppet skulle utgå ända till den 30 juni, sålunda, såsom det framgår, på förhand. Även denna omständighet synes mig vara ett avvikande från vad som i vanlig ordning hittills har iakttagits. Emellertid, det föreligger ännu en omständighet, och det är ju detta, som är själva huvudanmärkningen i konstitutionsutskottets anmärkning.

Trots att alltså förhållandena i detta fall icke tala för tillämpning av de principer, som man plägar använda vis å vis statens ämbets- eller tjänstemän, kan det väl äppeligen gå för sig att lämna Löwegren ersättning för en mistad inkomst som han icke visat, att han verkligen gått miste om. Detta är huvudanmärkningen, och den gäller ersättningen av 870 kronor för s. k. rekvirerade föreläsningar.

Löwegren är, såsom det framgår av handlingarna, medlem av en föreläsningsförening i Skåne, och, som herrarna veta, går det till på det viset att en dylik centralförening skickar ut till de resp. lokalföreningarna en katalog, i vilken resp. föreläsare finnas antecknade, med angivande av det pris, som en dylik föreläsning betingar. Sedan skicka lokalföreningarna in rekvisition till centralföreningen, av vilken man begär dessa föreläsare. Men detta kan väl icke på något vis sägas hava visat, att det förhållandet, att Löwegren icke kunnat hålla dessa föreläsningar, skulle kunna likställas med mistad arbetsförtjänst. Man vet icke, hur det skulle kunna gå om man skulle slå in på den vägen att låta en person få ersättning för ett arbete, *som han till äventyrs skulle kunna få*. Det förefaller mig — och det var också konstitutionsutskottets mening — vara en synnerligen olämplig väg att slå in på. Därvid kan jag icke finna att någon som helst norm för bedömandet av ersättning då föreligger. Möter man ett dylikt fall, förefaller det mig vara konstitutionsutskottets rättmätiga plikt att peka på det

förhållandet, att när det gäller att lämna ersättning för uppdrag av ifrågavarande art, ersättning, arvode, lön eller vad det nu skall kallas, bör denna bestämmas efter mera bestämda och säkrare grunder.

Jag kan i detta sammanhang också säga, att dessa handelsattachéer äro upptagna å stat och tillerkända ett årligt belopp av 12,000 kronor jämte dyrtidstillägg. Detta är något fixt och säkert; men ger man sig in på att ersätta eventuellt möjliga inkomster, är ju såvitt jag kan förstå gärdet fullständigt uppgivet, och det rena godtycket för beräkning av en persons ersättning kan enligt min mening icke vara lämpligt. Det är denna omständighet, att ifrågavarande ärende på så pass många punkter avvek ifrån vad som var vanligt, vilken också föranledde konstitutionsutskottet att peka på, att i ett dylikt fall statskontoret verkligen hade bort höras, innan Kungl. Maj:t beslutade detta arvodes belopp.

Ang. åt viss person beviljad ersättning för mistad inkomst.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning lades nu föredragna punkt till handlingarna.

Punkten 3.

I denna punkt hade utskottet — under erinran att Kungl. Maj:t den 12 december 1919 på tillstyrkan av chefen för civildepartementet, statsrådet Holmquist, förordnat pastor Adam Wilhelm Gullberg att från och med den 1 januari 1920 tills vidare vara fattigvårdskonsulent i nionde distriktet — förklarar, att utskottet av anförda orsaker funnit detta ärende vara av den beskaffenhet, att anmälan borde jämlikt § 107 regeringsformen, hos riksdagen göras mot föredragande departementschefen, statsrådet Holmquist.

Ang. viss utnämning av fattigvårdskonsulent.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Här föreligger en fråga i anmärkningsväg, som jag verkligen trodde skulle komma. Jag trodde det redan därför, att den svenska pressen har upphävt ett skri på vissa håll *mot* Gullberg och på andra håll ett motsatt skri *för* att det varit en synnerligen lämplig man på denna post. Under sådana förhållanden var det ganska naturligt, att inom detta högvördiga utskott någon skulle fastna för skriet emot, och så har också varit fallet, och det har t. o. m. blivit majoritet.

Vad nu fattigvårdskonsulenterna beträffa, får man ju erkänna en sak, nämligen att några speciella kompetensfordringar för dessa icke finnas. Det finnes allenast den allmänna kompetensfordran för varje befordran i detta land: skicklighet och förtjänst; men något speciellt, som skulle vara utmärkande för en fattigvårdskonsulents kompetens i detta avseende finnes verkligen icke. En påpasslig motionär väckte, som herrarna känna, under riksdagens lopp ett förslag i motionsväg gående ut på att sådana speciella kompetensfordringar skulle av riksdagen åstadkommas. Men denna motion fick en mycket hastig ändalykt, ty båda kamrarna avslugo densamma.

För att nu återgå till utskottets motivering står min personliga uppfattning i komplett motsats till utskottets hela läggning av det före-

Ang. viss utnämning av fattigvårds-konsulent.
(Forts.)

varande ärendet. Utskottet har den uppfattningen, att om icke pastor Gullberg kommit emellan, skulle en herre, som heter Ström, till äventyrs hava blivit den lycklige eller också någon av de andra på förslaget uppförda. Ja, jag vill säga herrarna, att detta förslag har både stötts och blötts, innan det blivit slutligt avgjort, man jag har icke hört någon människa, om jag undantager herr Ström själv, som ansett, att han skulle haft någon överlägsen kompetens för denna befattning. När han icke blev nämnd, kastade han nästan med grandezzan hos en spansk hidalgo in en skrivelse till civildepartementet och sade: »Förstå icke herrarna, att jag är den ende, som kan sköta det här?» Men trots ett sådant förfarande må han och även utskottet ursäktas, att jag icke har samma uppfattning som han.

Då det gäller den här befattningen fordras det icke att under en lång följd av år hava suttit och nött sig på en ordförandestol i en fattigvårdsinrättning. Genom en sådan verksamhet bliva utan tvivel förut förvärvade anlag synnerligen förslöade och blicken blir därigenom så van vid förhållandena, att inspektionsuppfattningen, den allmänna stora vidgade uppfattningen över hela fattigvårdsväsendet, den finnes icke kvar. Det är redan nu naturligtvis en viss fara uti förhållandena sådana de här föreligga, ty herrarna må icke tro, att Ström är den ende som anser, att dessa platser äro så gott som anslagna för en viss sammanslutning, vilken nästan har formen av en kamarilla och som, såvitt jag hittills har dömt, icke enbart inskränker sig till fattigvårdsförbundets — dock med all aktning för dess verksamhet i andra avseenden — ganska byråkratiska uppfattning. Jag anser, att i fall, som de här föreliggande, har man att pröva, om mannen är lämplig för sitt uppdrag ur den allmänna synpunkten skicklighet och förtjänst. Om den ena har suttit 17 år på en dålig fattiggård och den andra 19 år på en bättre fattigvård, skall detta väl verkligen icke läggas till grund för att mäta deras inbördes meriter. Utskottet har emellertid funnit saken alldeles naturlig. Det har sagts, att här har länsstyrelsen framställt ett förslag och kan icke begripa skälet, varför icke Kungl. Majt omedelbart följt länsstyrelserna. Jag tror verkligen, att utskottet skulle hava åtminstone i allmänhet den uppfattningen att Kungl. Majt skulle kunna se den saken litet vidlyftigare än en länsstyrelse, särskilt som, såvitt jag känner, denna länsstyrelse icke kände Gullberg. Jag vill långt ifrån hava sagt, att då Gullbergs namn nämndes det för mig var klart, att han skulle komma ifråga. Ty, mina herrar, han hade vid sin sida bland de 23 sökandena en och annan, som hade just hans egenskaper i icke ringa grad. Men vid en närmare granskning fann jag, att Gullberg var den bättre just av två skäl, som utskottet icke ens anfört: han har varit en mycket lång tid i Norrbotten och har under denna tid sysslat just med Norrbottens fattigvårdsförhållanden, och han har även från Norrbottens representant, biskop Bergqvist, fått ett magnifikt intyg på sina allmänna personliga egenskaper. Jag kan icke förstå, att dessa förhållanden här äro utelämnade. Man har sagt mig — jag förmodar det är ett ledsamt skämt — att man icke vill blanda in biskop Bergqvist i dessa förhållanden, men

detta är omöjligt, då handlingarna just papeka biskop Bergqvists allmänna uttalanden. Jag har således den åskådningen, att pastor Gullberg hade just de egenskaper, som voro meriterande. Jag har den till en grad, att om i närvarande stund olyckan skulle tvinga mig att giva Konungen ett råd om tillsättandet av en fattigvårds-konsulent i Norrbottens län, jag då, på grund av de vitsord Gullberg sedan tjänstens tillträdande ifrån mycket goda håll fått, skulle föranledas att säga: »Ers Majestät, tag Gullberg», — även med det stora ansvaret, som ligger i att få en ny anmärkning från konstitutionsutskottet. Han har under den tid — och det är väl det viktigaste — som förgått sedan han utnämnts, gjort stor tjänst åt den allmänna fattigvården i länet. Herrarna förstå, att Norrbottensfrågan och i allmänhet det nordliga Sveriges fråga är icke en vanlig enkel fattigvårdsfråga, där vem som helst kan hasa sig fram. Jag har haft långa samtal med länshövdingen i Norrbotten, och han har förklarat för mig, att nu måste ett annat liv börja där uppe. Det duger icke att hava ett Norrbotten, som i avseende å de sanitära förhållandena står så oerhört tillbaka — ett faktum, som kammaren häromdagen själv kunde konstatera. En integrerande del i Norrbottens dåliga ställning är i stort sett även fattigvårdsfrågan. Men för att lösa den frågan fordras det ögon som icke se med fattigvårdsföreståndarnas i Norrbotten blick, utan som se förhållandena från den allmänmänskliga åskådningen. Det har alltid varit vår plikt att hjälpa Norrbotten, och jag vill då säga, att dess styresman själv är sysselsatt — åtminstone var han det för en tid sedan — att med de arbetande kommittéerna skapa bättre förhållanden just för Norrbotten. Kan det då vara olämpligt, att en man, som sett sig ganska vida omkring i världen och som i hela sitt liv har ansetts av var och en som känner honom såsom en god människa, en som har just det sinnet som behöves för en inspektör i den allmänna fattigvården, kan det då, säger jag, vara olämpligt att den mannen får den tjänst, han efter min mening alldeles utmärkt passar för. Jag har velat göra mig till tolk för dessa uppfattningar därför att de äro konträra emot utskottets allmänna åskådning.

Nu har man också sagt en sak, som jag alldeles särskilt skulle vilja taga fasta på. Man har nämligen talat om Gullbergs riksdagsman-naupdrag, vilket icke borde betraktas såsom en merit. Huru kunna herrarna av utskottet komma fram med något så egendomligt? Tro herrarna verkligen, att det är ledamotskap i första kammaren som skaffat Gullberg det anseende, som han verkligen på detta område har? Och icke kan man väl för övrigt gå därhän i uppfattningen om ledamotskapet av denna kammare, att man icke till en befattning får välja en ledamot ens om han har alla meriter, som göra honom lämplig därför. Ungefär så ser det ut av utskottets uppfattning. Om det finnes en framstående man på fattigvårdens område, vilken råkar få det medborgerliga förtroendeuppdraget att väljas in i riksdagen, så får han väl i all rimlighets namn behålla detta sitt medborgerliga förtroende. Men att här tala om partimeriter, tycker jag är något egendomligt. Herrarna veta nog själva, vilka obetydliga belopp, han i sin ställning som fattigvårds-konsulent har, och herrarna veta också vad

Ang. viss utnämning av fattigvårds-konsulent.

(Forts.)

Ang. viss utnämning av fattigvårdskonsulent.
(Forts.)

han har i riksdagsmannaarvode. Jag tror, att det under nuvarande förhållanden är hugget som stucket. Det kommer bara att bliva ett nytt betydande arbete, som han år efter år, så länge han anses böra stanna kvar i denna nya verksamhet, kommer att få nedlägga för att gagna fattigvårdsväsendet där uppe. Och detta kallas från visst håll partibelöning. Vad de övriga sökandena till denna befattning beträffar, vill jag icke ett ögonblick förneka, att de hade vissa egenskaper som berättigade dem därtill. Men Gullberg hade enligt min bestämda mening försteget.

Jag kan sålunda icke finna annat än, att Gullberg var bättre kvalificerad än någon av de övriga och att det var rättvist, att han fick tjänsten. Jag kan därför icke heller anse annat än att utskottets anmärkning i denna punkten är obefogad.

Herr Cla son: Jag kan börja som herr Holmquist med att säga, att jag har en diametralt motsatt uppfattning mot honom.

När han först ville göra gällande, att det skulle saknas alla kompetensvillkor för tillsättande av fattigvårdskonsulentbefattningar, så kan sådant i viss mån sägas, därför att några bestämda kompetensvillkor icke utfärdats, men det finns dock uttalanden angående villkor för kompetensen. När anslag till befattningarna först förelades för riksdagen, åtföljdes nämligen propositionen av ett yttrande till statsrådsprotokollet, som visserligen bland annat innehöll, att man icke skulle fastställa några bestämda kompetensvillkor, men som också framhöll, att »för ett framgångsrikt fullgörande av en konsulents krävande uppgifter en ingående praktisk erfarenhet om fattigvård är en grundförutsättning vare sig, heter det, denna erfarenhet vunnits under anställning i den allmänna fattigvårdens tjänst, under sysslande med frivillig understödsverksamhet såsom konsulent hos enskild förening eller på annat dylikt sätt.» Riksdagen beviljade också anslaget under instämmande i detta uttalande, att ingående praktisk erfarenhet i fattigvård vore en grundförutsättning, för att man skulle kunna bekläda dessa befattningar.

Sedan utfärdades 1919 en instruktion för fattigvårdskonsulenterna. I denna talas till en början om vad de hava att göra. Om man går igenom paragraf efter paragraf, så visar det sig, att man ålägger dem en mängd uppgifter, vilka — såsom för övrigt är självklart — förutsätta en intim förtrogenhet med de ärenden, i vilka de skola giva råd, vägledning och anvisningar. Instruktionen ligger där på talmansbordet; jag har den inte för ögonblicket i min hand, men jag skulle kunna räkna upp en hel rad sådana bestämmelser.

Vi hava vidare i instruktionen bestämmelser om tillsättningen av dessa tjänster. Det talas om vilka handlingar som skola insändas av de sökande. De skola insända en allmän meritförteckning som vanligt, åldersbetyg, betyg om hälsa o. s. v., men dessutom skola de, och det understrykes särskilt genom att införas under ett särskilt moment, ingiva »*uitsord över praktisk utbildning för befattningen, förut bestridd tjänstgöring eller utövad verksamhet.*» Detta är således särskilt markerat i motsättning till de allmänna tjänstemeriterna.

Det förefaller mig alltså, som om det trots frånvaro av en bestämd författning om kompetensvillkor dock torde vara ganska väl understruket, att *praktisk* utbildning, *praktisk* erfarenhet i tjänsten skall vara en *grundförutsättning*. Det står markerat både på det ena stället och på det andra, i riksdagens handlingar och annorstädes. För övrigt behöfde det verkligen icke uttalas i dessa bestämmelser. Det finns en annan paragraf, som för mig är fullkomligt avgörande i detta avseende, och det är den paragraf i regeringsformen, som säger, att man vid alla ämbetens tillsättning skall taga hänsyn endast till *skicklighet och förtjänst*. Det är alldeles självklart, att när det där talas om skicklighet och förtjänst, så är det icke fråga om skicklighet och förtjänst i allmänhet, utan skicklighet och förtjänst *för just den sökta befattningen*.

Om man nu jämför den utnämndes prestanda i den vägen med vad flertalet av de övriga sökande ha presterat — jag säger flertalet, jag inskränker mig inte till vad som är presterat av de fyra, som länsstyrelserna satte på förslagsrum — så skall man finna, att dessa övriga på den praktiska fattigvårdens område hava att förete synnerligen goda och förträffliga intyg. Det stora flertalet har detta, men i detta viktiga avseende står den utnämnde utan några mera vägende intyg. Ty vad förete han i den vägen? Jo, han förete ett intyg av en riksdagskamrat, som säger, att han anser honom synnerligen lämplig till den sökta befattningen; men den person, som avgav detta intyg, är icke alls specialist på fattigvård; han har så vitt jag vet, icke sysslat något med dylika ärenden. Han förete också ett intyg, som den föregående ärade talaren ville särskilt referera till, nämligen ett uttalande av biskop Bergqvist, som här framfördes som speciell representant för Norrbotten och därför särskilt kännare på detta område. Jag skall läsa upp detta intyg: »Att ledamoten av riksdagens första kammare, herr A. W. Gullberg, vilken jag personligen lärde känna för ett tiotal år sedan, då han var bosatt i Luleå, varest han åren 1901—1906 hade anställning som predikant, i all den verksamhet, där jag varit i tillfälle att följa honom, visat sig vara en lugn, samvetsgrann och dugande man, att han åtnjöt allmän aktning och förtroende i samhället och bl. a. insattes som ledamot i församlingens skolråd, att han förskaffat sig goda insikter och en vidsträckt erfarenhet på olika områden dels inom landet, dels under en vistelse i Amerika, samt att han personligen är sympatisk och lätt att samarbeta med, det får jag, jämte det jag lämnar honom mina bästa rekommendationer, härmed på begäran intyga.» Intyget är undertecknat i Stockholm den 12 februari 1914. Jag frågar: Kan man verkligen påstå, att ett intyg, som innehåller denna mycket riktiga, men mycket allmänna rekommendation, och som är undertecknat 1914, innehåller något som helst, som innebär, att herr Gullberg skulle vara lämplig att utnännas till fattigvårdskonsulent hösten 1919? Jag kan verkligen icke finna, att så är förhållandet. Men däremot skulle jag mycket väl — eftersom den föregående ärade talaren särskilt ville göra gällande, att han hade samspråk med landshövdingen i Norrbottens län och att denne många gånger hade

Ang. viss utnämning av fattigvårdskonsulent.
(Forts.)

Ang. viss utnämning av fattigvårds-konsulent.

(Forts.)

talat med honom om behovet att få dugande personer i Norrbottens län — kunna erinra därom, att det i dessa handlingar också finns ett intyg. en rekommendation av just landshövdingen i Norrbottens län för en annan person till befattningen, en person som i motsats till herr Gullberg under dessa senare år varit *synnerligen verksam* i Norrbottens län, som fått det vitsordet, att han reorganiserat hela fattigvården i en av Norrbottens största städer, som dessutom har intyg om en rik och omfattande verksamhet i hela länet, och yttermera intyg, att han var kännare av finska språket, vilket också kan vara av stor betydelse för en person, som arbetar där uppe. Men det är inte det enda. Det finns för många bland de övriga sökande en hel rad av sådana intyg på olika områden. Jag skall icke besvara kammaren med att läsa upp dem, men jag skall nämna, att här föreligger exempelvis från en av de förutvarande fattigvårdskonsulenterna ett intyg om den på första rummet uppsatte, som talar om hans betydande verksamhet dels inom den slutna fattigvården och dels den öppna fattigvården och som säger, att han äger »mycket god organisatorisk förmåga, vet i detalj huru en fattigvårdsanstalt bör inrättas och skötas för att väl fylla sin uppgift, har mycket goda insikter och inblick i fattigvården för övrigt, äger snabb uppfattningsförmåga» o. s. v. o. s. v. Det är dylika intyg, som herr Holmquist nyss i sitt anförande översatte med, att en man som i femton år suttit i en befattning — i detta fall i fattigvårdens tjänst, han har slöat till och duger inte!

Nej, förhållandet är det, att om man jämför de intyg, som av den utnämnde och de förbigångna presterats just på det område, det här gäller, och vilka intyg det är, som man enligt min uppfattning företrädesvis måste taga hänsyn till, om man skall tillämpa regeringsformens bestämmelse om skicklighet och förtjänst, då kommer man till det bestämda slutresultatet, att den utnämnde är det stora flertalet av sina medsökande på detta område väsentligt underlägsen.

Det föreföll mig, som om herr Holmquist till sist även ville göra gällande, att den omständigheten, att den utnämnde kan hava skött sig bra, *sedan* han blev utnämnd, vore något, som man här borde taga hänsyn till, och han ville göra det så starkt gällande, att han sade, att om befattningen vore ledig, skulle han fortfarande tillstyrka Kungl. Maj:t att utnämna honom. Men det är ju en sak, som inte alls har med denna fråga att göra. Det som har med denna fråga att göra, är det sakläge, som förelåg, när *platsen skulle besättas*. Det är det meritläge, som *då* förelåg, som skall vara avgörande. Jag föreställer mig att om man hade tillsatt någon annan av de sökande, denne säkerligen också skulle kunnat förete de allra bästa vitsord från det halvår han skött befattningen. Jag betvivlar visserligen icke alls, att den utnämnde så kunnat göra, men det är en sekundär fråga vid bedömandet av denna sak.

Om jag således måste hävda, att den utnämnde enligt de presterade intygen var underlägsen i den uppgift, som närmast förelåg honom så måste jag däremot medgiva, att han på en enda punkt var dem överlägsen, och det var den punkt, som herr Holmquist sist berörde.

Han var riksdagsman! Jag är alldeles övertygad om, att i fall han icke det varit, så hade vid en objektiv prövning av dessa handlingar ingen fallit på den tanken att sätta honom framför de andra.

Jag vill också säga, att när länsstyrelserna i detta fall skola uppsätta förslag, äro också de i den av mig nyss omnämnda instruktionen hänvisade till att företrädesvis taga hänsyn till de omständigheter, som enligt min uppfattning äro enligt grundlagen för dylika befattningars tillsättande bestämda. Det står, att de skola taga hänsyn till »insikter, erfarenhet och övriga för en fattigvårdskonsulent företrädesvis erforderliga egenskaper». Den som de ur dessa synpunkter finna »lämpligast för befattningen», skall sättas på förslag, och det var vad vederbörande länsstyrelser i detta fall hade gjort.

När utskottet reagerat mot denna utnämning, så har det icke alls berott på pressartiklar och sådant. Det har berott på en objektiv prövning av ansökningshandlingarna i det vid ansökningstiden föreliggande läget, och utskottet har ansett det vara sin rättighet och sin skyldighet att på den punkten reagera. Vi hava kunnat säga, att vi beklagat och beklaga, att det kommit att gå ut över en riksdagskamrat, vars förtjänster i många hänseenden vi äro villiga att erkänna, men vi hava i alla fall ansett det vara vår bestämda skyldighet att säga ifrån att i detta fall synes oss utnämningen icke hava gått efter skicklighet och förtjänst, såsom regeringsformen föreskriver. Det är en sak, vilken, som kanske kammaren har observerat, i någon mån genomgår detta betänkande. Nämligen att detta icke är den enda punkt, där det förekommit, att förmåner tilldelats riksdagsmän, vilka enligt min uppfattning icke skulle hava tilldelats dem, om de icke varit riksdagsmän. Även ur den synpunkten har det synts oss nödvändigt att inlägga en bestämd gensaga.

Herr Rosén: Herr talman! Den ärade föregående talaren nämnde bl. a., att herr Gullberg i ett avseende var överlägsen sina medsökande, nämligen däri, att han var riksdagsman. Jag vill då erinra herrarna om, att ett år tidigare utnämndes åtta fattigvårdskonsulenter och av dessa voro tre riksdagsmän, samtliga ledamöter av andra kammaren. Dessa utnämningar föranledde inga protester från någon av de personer, som icke blevo utnämnda. Utnämningarna föranledde heller inga som helst anmärkningar i pressen och icke heller några anmärkningar ifrån konstitutionsutskottet, och dock voro dessa tre riksdagsmän — det vågar jag förklara — mindre meriterade, i varje fall icke mera meriterade, än den nu ifrågavarande fattigvårdskonsulent. Deras meritlistor finnas införda i svenska fattigvårdsförbundets tidskrift. Om den ene heter det där bl. a., att han såsom ordförande i kommunalnämnden i en socken »kommit i beröring med fattigvårdsärenden». Såvitt jag funnit är detta allt, som kunnat inverka på utnämningen. Om en annan heter det i samma tidskrift: »H. var verksam som brädgårdsarbetare till 30 års ålder. De senaste fem åren har han varit anställd vid tidningen Nya Samhället i Sundsvall. H. är vice ordförande i kommunalstämman i Timrå, landstingsman sedan 1912 och ledamot av andra kammaren sedan 1914.»

Ang. viss utnämning av fattigvårdskonsulent.

(Forts.)

Ang. viss utnämning av fattigvårds-konsulent.

(Forts.)

Det finnes icke ett ord om, att denna person »kommit i beröring med fattigvårdsärenden», och det har han tydligen icke heller gjort.

Men nu åberopar herr Clason ett intyg från just denna fattigvårds-konsulent rörande den i första förslagsrummet uppförde herr Ström, vari förklaras, att Ström är mycket lämplig. När fattigvårds-konsulent Hedlund utfärdade detta intyg, hade han på grund av sitt riksdagsmannaskap icke fullgjort sin konsulenttjänst mer än 3 å 4 månader, och jag kan under sådana förhållanden icke tillmäta ett dylikt vitsord allt för stor betydelse. Hedlund satt liksom de övriga fattigvårds-konsulenterna kvar i andra kammaren hela fjolåret, men först sedan Gullberg blivit utnämnd och i pressen meddelat att han skulle avsäga sig riksdagsmannaskapet följde de andra konsulenterna exemplet. I detta avseende visade Gullberg, att han hade ett mycket gott förstånd om innebörden av sin uppgift. Han visste, att han icke fyllde sin nya uppgift genom att sitta kvar i riksdagen, utan att han borde vara ute på sitt tjänstgöringsområde. Jag föreställer mig att det redan vid den första utnämningen var gott om sökande, vilka hade goda pappersmeriter. Jag vill icke klandra, att de tre riksdagsmännen utnämnts; det skulle icke falla mig in, ty jag anser, att de äro duktiga karlar alla tre och att de, trots bristen på meriter, borde ha utnämnts, såsom ock skedde. Men varför skulle det då vara något stort fel av en departementschef att utnämna Gullberg? Den omständigheten, att Gullberg tillhör det liberala partiet kan väl i all rimlighets namn icke inverka på frågan. Jag har haft förmånen, att sedan många år tillbaka känna icke mindre än sex av de nio personer som utnämnts till konsulenter. Fyra av dessa hava varit riksdagsmän och de två övriga hava under några år tjänstgjort såsom fattiggårdsföreståndare i Umeå, och jag vill här förklara, att av dessa sex sätter jag för min personliga del Gullberg som nr 1, detta utan att säga något förklenande om någon av de övriga. För detta mitt omdöme har jag ett ganska starkt stöd i ett uttalande av den person, som mer än någon annan energiskt uppträtt mot Gullbergs utnämning, nämligen svenska fattigvårdsförbundets sekreterare, Hirsch, som på samma gång han klandrar utnämningen förklarar, att Gullberg var »en allmänt aktad och ansedd personlighet, varm-hjärtad, sympatisk och med livligt intresse att förbättra de fattigas ställning». Ja, det är just dessa egenskaper, som jag tror böra finnas hos en fattigvårds-konsulent. Att min uppfattning om Gullbergs lämplighet är riktig, bestyrkes också därutav — jag anser mig hava rätt att meddela kammaren detta — att landshövding Malm i Luleå för par månader sedan förklarade för mig att han är »*mycket nöjd*» med Gullberg.

Det heter även i Svenska fattigvårdsförbundets tidskrift: »Fattigvården står i det intimaste samband med hela den omfattande sociallagstiftningen, det fordras insikter i sjukvård och hygien, känedom i byggnadsfrågor, organisationsförmåga, erfarenhet i administrativ praxis.» Allt detta måste fordras av en fattigvårds-konsulent — det räcker inte att han fönstår sig på, huru fattiggårdar skola skötas. Det fordras mycket mera.

Den som vill läsa igenom de handlingar som förelågo då förslaget om inrättandet av fattigvårdskonsulenter var före, skall finna att däri upptogos åtskilliga av dessa fordringar. Bl. a. underströks nödvändigheten av, att man måste åstadkomma ett intimt samband mellan den enskilda välgörenhetsverksamheten och den legala fattigvården. I detta avseende finnes ju ofantligt mycket att göra, jag har i detta fall en mångårig erfarenhet att stödja mig på och vet också likaledes av erfarenhet att fattiggårdsföreståndarna mindre än de flesta äro intresserade för att åstadkomma något samband mellan den legala fattigvården och den enskilda välgörenheten. För den saken hava fattiggårdsföreståndarna i allmänhet mycket litet intresse, ty de intressera sig i regel endast för fattiggårdarna. Men det är andra, mera vidsynta personer, som behövas på dessa poster, än sådana vilkas intresse är koncentrerat på den uppgift för vilken de utbildats och varåt de ägnat sig.

Jag skall be, herr talman, att få uttala mitt oförbehållsamma erkännande för att Gullberg utnämndes till fattigvårdskonsulent i nionde distriktet, vilket omfattar Norr- och Västerbotten.

Herr von Koch: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig om den egentliga utnämningsfrågan, men efter den siste ärade talarens anförande kan jag icke underlåta att i alla fall säga ett par ord.

Jag finner hans anförande i alla avseenden synnerligen olyckligt. Det kan icke vara lämpligt av herr Rosén att här uppträda och närmare försöka utreda den kompetens, som våra fattigvårdskonsulenter besitta och vilken nytta de utfört i sitt arbete. Hur duktig än herr Rosén må vara på många områden, kan det inte vara på sin plats, att han här försöker ingiva kammaren den uppfattningen, att en viss konsulent är skickligare än alla de övriga konsulenterna.

Det är icke heller i sin ordning, när herr Rosén här ingår på ett bedömande av den föregående utnämningen av konsulenter, den som ägde rum när de åtta första utsågos. Om herr Rosén önskade göra detta och för kammaren icke framlägga ett material för denna saks bedömande, så borde han naturligtvis i detalj lämna alla de uppgifter, som stå till buds rörande vederbörande konsulenter kompetens. Nu har han, för att bara taga ett litet exempel, uttalat, att en av konsulenterna inte haft någon vidare erfarenhet på detta område, emedan han allenast som kommunalnämndens ordförande haft beröring med fattigvården. Jag vill nämna, att den åsyftade personen under många år — jag vill minnas sex år — varit ordförande i en fattigvårdsstyrelse, och handlagt alla ärenden, som angått denna, och då må man väl erkänna, att han kommit i intim beröring med fattigvårdsarbetet och förvärvat sig erfarenhet på detta område.

Jag måste också inlägga en gensaga mot herr Rosén när han här i kammaren försöker göra gällande, att fattiggårdsföreståndarna över lag skulle vara olämpliga för sådant arbete som en konsulent har sig anförtrott, att de exempelvis icke skulle kunna se dessa saker så vidsynt som andra personer, som eventuellt kunde lämpa sig

Ang. viss ut-
nämning av
fattigvårds-
konsulent.
(Forts.)

för uppdraget, och att de av någon slags egendomlig princip, som för mig är alldeles förborgad, skulle motsätta sig samarbete mellan fattigvården och välgörenheten. Det är inte lämpligt, att här i Sveriges riksdag försöka stämpla en hel klass socialt arbetande personer såsom på något sätt mindervärdiga och antyda, att de icke skulle vara lämpliga för konsulentbefattning, därför att de skulle sakna förmågan av tillräcklig översikt över hela det stora arbetsfält, som här föreligger.

Det förhåller sig vidare ej så, som herr Rosén i sitt anförande antydde, att tre av de konsulenter, som förut varit riksdagsmän, skulle hava fattat sitt beslut om avgång från riksdagen endast på den grund, att herr Gullberg, när han blev utnämnd, avsade sig sitt riksdagsmannaskap. Förhållandet var i själva verket det, att dessa tre personer förut, innan herr Gullbergs avsägelse blivit känd, bestämt sig för att avgå från riksdagsmannaskapet och även ingivit ansökningar i denna riktning.

Det är till slut, enligt min uppfattning, ej i sin ordning, när man här framdrager namnet på en viss person, nämligen sekreteraren i svenska fattigvårdsförbundet, och gör antydningar om att det är han, som stått bakom hela den rörelse, som uppstått bland fattiggårdsföreståndarna och andra på fattigvårdens område arbetande personer ifråga om själva utnämningen. Denne person kan ju icke här försvara sig, och jag tror för övrigt, att det är alldeles oriktigt, om man lägger saken så, att vare sig fattigvårdsförbundet eller någon funktionär inom detsamma så att säga tagit denna fråga på entreprenad och försökt åstadkomma någon opinion i densamma. Så ligger i själva verket icke alls saken, utan den rörelse som ägt rum har spontant kommit från de personer, som varit verksamma på detta område och som uppfattat utnämningen som ett underkännande av fattigvårdsarbetet.

Detta har jag ansett mig böra säga med anledning av herr Roséns inlägg i debatten. Jag ber emellertid, herr talman, att när jag sagt detta, i egenskap av herr Gullbergs närmaste förman få yttra ett par ord om hans hittillsvarande verksamhet. Denna verksamhet har endast ägt rum under en kort tid, knappt ett halvt år, men jag tror, att jag kan säga, att han under denna tid har visat både energi och ett stort intresse för sin nya verksamhet. Jag tror också, att jag kan nämna, att hans rapporter rörande hans besök i olika kommuner hava givit vid handen, att han haft förmåga att sätta sig in i de särregna förhållanden, som råda i Norrland, och att han bedömt vissa svårlösta frågor på ett sätt, som onekligen visar god omdömesförmåga. Jag tror också, att man kan säga, att hans personliga förut-sättningar äro sådana, att han torde kunna utföra detta uppdrag på ett tillfredsställande sätt. Ätminstone är det åtskilligt, som tycks giva detta vid handen. Jag har därför för min del goda förhoppningar om att herr Gullberg skall komma att utföra en gagnande livsgärning på fattigvårdens område i Norrland.

Jag har velat säga detta, då man på grund av det myckna skrivi-
veri, som förekommit rörande denna sak, och icke minst på grund av den debatt som förts i dag och den anmärkning som gjorts mot statsrådet skulle kunna få den uppfattningen, att personen i fråga icke har

några möjligheter att utföra sitt uppdrag. Jag har som sagt känt behov att meddela dessa sakliga uppgifter, men jag ber ännu en gång att få säga, att jag därmed naturligtvis icke har något omdöme om hans kompetens i jämförelse med hans medsökande.

Ang. viss utnämning av fattigvårds-konsulent.
(Porto.)

Herr Nilsson, Karl August: Herr talman! Denna debatt måste lämna efter sig ett visst intryck, som man har svårt att frigöra sig från. Herr Clason ville göra gällande, att herr Gullberg blivit utnämnd huvudsakligast på grund av den merit han ägde såsom riksdagsman; men jag skulle vilja fråga herr Clason, huruvida hela denna debatt i dag och man kan säga den kampanj, som förts emot herr Gullberg, någonsin hade kommit till stånd, om herr Gullberg icke varit riksdagsman. Jag skulle tro, att man kan vända på saken på det sättet och finna, att det ligger någonting även i den frågan och att herr Gullberg här är den, som egentligen är den anklagade och alltså icke departementschefen.

Jag vill visst icke säga, att icke konstitutionsutskottet har menat riktigt, då det har angripit departementschefen för utnämningen. Det har naturligtvis ansett det vara riktigtast, att man skulle följa en viss given anvisning från de förberedande myndigheterna. Men det har ju här till full evidens visats, särskilt av herr Gullbergs förman nu sist, att herr Gullberg såsom fattigvårdskonsulent kan erhålla de allra yppersta vitsord, och när så är förhållandet, måste det väl också anses, att utnämningen var riktig.

Herr Clason har ju själv framhållit, att det inte finnes några bestämmelser om att det skall vara en fattiggårdsföreståndare, som bör utnämnas till fattigvårdskonsulent. Även jag tror mig hava litet erfarenhet på detta område från många års kommunal verksamhet, och jag måste för min del säga, att det glädde mig, när jag fick se vid den första utnämningen av konsulenter, att regeringen icke utsett fattiggårdsföreståndare utan andra personer, som kunde se dessa ting på ett annat sätt, och vilkas tankar icke under mångårigt ensidigt arbete kommit att löpa i en viss bana, en viss riktning. Det är inte förklenande mot fattigvårdsföreståndarna, om man säger att man dock vid närmare kännedom om dem oftast finner, att de hava så grävt sig fast i det system, som råder på fattiggårdarna, att det är omöjligt för många av dem att förena fattigvård och välgörenhet i någon större utsträckning, och att de hava svårt att frigöra sig från de små synpunkter, som de blivit vana vid i den ställning de intagit. Då herr Clason försvarar konstitutionsutskottets anmärkning, låter det precis — man får åtminstone den uppfattningen — som om det här varit fråga om att utnämna en fattiggårdsföreståndare. Men så har ju rakt inte varit meningen, utan det har i stället varit meningen att få en uppsyningsman över dessa, som kunde se hithörande frågor på ett annat sätt, och i det fallet tror jag, att man just funnit den rätte mannen och att herr Gullberg har den blick som därtill behöves.

En sak till vill jag säga, och det är just vad herr Clason själv

Ang. viss utnämning av fattigvårds-konsulent.
(Forts.)

framhöll, att man icke allenast skall taga hänsyn till den sökandes erfarenhet i den offentliga fattigvårdens tjänst utan, som det stod i den instruktion som herr Clason citerade, även i den frivilliga fattigvårds- och understödsverksamheten. Jag vill erinra om, att herr Gullberg såsom föreståndare för en religiös sammanslutning i många, många år just har utövat en sådan understöds- och fattigvårdsverksamhet, som man just i detta hänseende måste fästa synnerligen stort avseende vid. Herr Gullberg har kommit i beröring med tusental och åter tusental sådana behövande, och det har vitsordats från alla håll, där han varit, och där han utfört detta sitt värv, att han förestått den sociala fattigvård, som sammanfaller med dessa föreningars verksamhet på ett utomordentligt förtjänstfullt sätt.

Jag kan icke finna annat än att den utnämning som skett är riktig och synnerligen lycklig, och jag ber därför att även få uttala mitt erkännande till den regering, som utnämnde herr Gullberg.

Herr Petré, Bror: Herr talman! Jag hade icke tänkt deltaga i denna debatt, men efter ett yttrande, som fälldes av vice ordföranden i konstitutionsutskottet, har jag icke kunnat stå till svars för mig själv, om jag låtit det stå oemotsagt i debatten. Han sade, att det uppenbarligen varit en merit för herr Gullberg i utnämningsfrågan, att han var riksdagsman, och han använde det uttrycket, att han var övertygad om att i fall det förhållandet icke rätt, skulle icke någon hava fallit på den tanken, att utnämna herr Gullberg till denna befattning.

Jag kan gärna bekänna, att jag personligen varit tveksam i denna utnämningsfråga, liksom man ofta blir det i befordringsfrågor; men det har berott på att jag icke personligen haft tillräcklig kännedom om dem, som tävlade om denna plats. Jag har trott, att just vid en befattning som den ifrågavarande med dess speciella karaktär den personliga läggningen hos mannen bör hava ett bestämmande inflytande å utnämningen.

Jag vill emellertid här vittna om, och det är därför jag har begärt ordet, att under den mycket grundliga överläggning som föredragande departementschefen ägnade denna fråga, innan han gjorde sin hemställan om platsens tillsättande, ingick det aldrig någon sin med ett enda ord i hans motivering eller i den tankegång han för kollegerna utvecklade något därom, att herr Gullbergs egenkap av riksdagsman skulle vara ett plus i och för hans utnämning. Det har alldeles tvärtom stått klart för honom liksom för hans kolleger, att man kunde räkna med, att ytterligt dömande personer skulle tillskriva det dåliga motiv, om herr Gullberg såsom riksdagsman bleve utnämnd. Oaktat departementschefen var medveten härom, förordade han dock i enlighet med sin övertygelse utnämningen. Den tankegång han därvid hade, var, såvitt jag minnes, bl. a. den att han — med den kännedom han hade om herr Gullberg, icke som riksdagsman utan såsom människa, samt med hänsyn

till, att han under sin verksamhet i sydligare delar av landet mycket rört sig i de folklager, för vilka fattigvården spelar en stor roll och städse visat sig intresserad av dithörande frågor och att han sedan under en ej ringa del av sitt liv bott i just dessa nordliga trakter och därunder lärt väl känna behoven å detta område bland folket däruppe — trots att denna hans samlade erfarenhet i förening med hans personliga egenskaper skulle bliva fruktbarande, då det gällde att däruppe verka för en förbättrad fattigvård, mera motsvarande den som finnes i sydligare delar av landet. Detta var som sagt en tankegång, som herr Holmquist utvecklade under överläggningar i denna fråga.

För mig står det klart, att anmärkningens fog egentligen beror på, huruvida det personliga omdöme departementschefen haft om de tävlande sökande, varit riktigt avvägt. Har det, såsom herr von Kocks yttrande angav, varit det, kan det enligt mitt förmenande icke med skäl göras någon anmärkning mot denna utnämning ur saklig synpunkt.

Vad som för mig är i viss mån i denna fråga beklämmande är icke själva den anmärkning, som riktats mot departementschefen — han har redan lämnat sitt ämbete, som han förresten säkerligen ej åtrått — utan vad som är det för mig beklämmande är det förhållandet, att den man, som nu gör sitt arbete däruppe i bygderna, mot en ringa avlöning, det vågar jag säga, och kanske mången gång under tunga förhållanden för framtiden kan komma att känna mindre arbetsglädje i sin gärning på grund av innebörden i de uttalanden, som i samband med denna anmärkning gjorts rörande motiven till hans utnämning.

I själva saken har jag herr talman, intet yrkande.

Herr H o l m q v i s t: Jag har under denna bebatt kommit till den meningen, att den även för den utnämnde, för herr Gullberg, varit av ett oskattbart värde. Visserligen ha här framkommit en del formella erinringar beträffande utnämningen, men det har också framkommit och tydligt ådagalagts, att han väl fyller den plats, där han nu är satt. Nu har visserligen formalismen här invänt: »Ja, men det är nu och inte vid utnämningen!» Men ingen människa tror väl, att en sådan radikal sinnesförändring kommer över en person helt tvärt i från skyn, utan är han möjlig och lämplig nu och fullgör sitt arbete väl, så var han det, mina herrar, även på den tid, då han utnämndes. Jag hoppas, att herr Gullberg, i den mindre angenäma ställning, vari han kommit genom denna anmärkning, nu skall känna en viss glädje över att från fullt kompetent håll hava fått sådana erkännanden som här givits.

Jag har, herr greve och talman, icke något vidare att anföra.

Herr C l a s o n: På herr Roséns anförande skall jag icke svara. Det har fått svar från synnerligen kompetent håll i denna

Ang. viss utnämning af fattigvårds-konsulent.
(Forts.)

Ang. viss utnämning av fattigvårds-konsulent.
(Forts.)

kammare. men då han, såvitt jag förstod, ville göra gällande, att den omständigheten, att utskottet ett föregående år icke har reagerat mot vissa utnämningar av fattigvårds-konsulenter, skulle göra, att utskottet icke heller borde reagera i år, så måste jag inlägga en alldeles bestämd gensaga mot detta. Det är att börja med verkligen icke så, att frånvaron av en anmärkning från konstitutionsutskottet i någon fråga nödvändigt betyder, att man har gillat åtgärden. Men det är dessutom icke heller så, att man har någon rätt att jämställa dessa utnämningar. Det har betygats i utskottet av personer, som kände de 1918 utnämnda riksdagsmännen, att de på fattigvårds-rådet varit vida mer verksamma än den 1919 utnämnde.

Här har talats om, att det skulle vara en anmärkning mot den utnämnde personligen. Jag framhöll redan i mitt första anförande, att många av oss kände och värderade honom, och det är alldeles orätt att lägga saken på det viset. Det är icke fråga om, huruvida han hade en viss kompetens eller icke. Frågan är om han i utnämningssögonblicket var den mest kompetente. Det är det saken skall bedömas efter, och det vågar jag fortfarande bestrida.

Det har talats om, att den ståndpunkt utskottet hävdjat skulle gå ut på, att till en sådan befattning borde företrädesvis eller utslutande utnämnas fattiggårdsföreståndare. Det står icke alls något sådant i utskottets utlåtande. De personer, som av länsstyrelserna sattes på förslag voro visst icke alla fattiggårdsföreståndare, dit hörde ock personer, som på andra områden inom fattigvården skaffat sig praktiska insikter, vilka jag fortfarande tror äro ett nödvändigt villkor, om man från första stund skall kunna väl sköta denna befattning. Det är en annan sak, om en person sedan han genom sin utnämning haft en lärotid och satt sig in i saken, kan göra det bra.

Det sades också av den ärade talaren på Kristianstadsläns-bänken, att vad som här varit avgörande hade varit ett personligt omdöme om vederbörande: han hade visat intresse för dylika frågor. Ja, men det finns ju de mest välgående intyg att de andra som sakligt voro mer kompetenta än han, också visat ett dylikt personligt intresse. Det finnes en av de sökande, som speciellt i utlandet ägnat sig åt studiet av dessa fattigvårdsfrågor och frågor som röra frivillig välgörenhet. Han var ju också starkt ifrågasatt, ehuru icke uppsatt på förslag av länsstyrelsen.

Det har ock talats om, att herr Gullberg bott i dessa nordliga bygder. Ja, men det gäller i vida högre grad flera av de andra. Han har bott där i några år för fjorton, femton år sedan, de andra ha haft sin verksamhet där under de sista åren.

Det har också betonats, att en debatt som denna skulle möjligen kunna bidra att hos den utnämnde framkalla mindre arbetsglädje. Jag vill fråga: Vilken arbetsglädje tror kammaren skall framkallas hos personer, som en lång följd av år ägnat sig åt en verksamhet och så i utnämningssögonblicket bli förbigångna av en annan, som — det kan ingen bestrida — just på det området har

mycket mindre meriter än dem? Man skall icke tala om arbetsglädje bara åt det ena hållet, utan också tänka på de andra.

Ang. viss utnämning av fattigvårds-konsulent.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter ifrågavarande punkt lades till handlingarna.

Punkten 4.

Den 31 december 1919 hade Kungl. Maj:t i statsrådet på hemställan av föredragande departementschefen, statsrådet Holmquist, beslutit, att med anledning av »en utav Haparanda arbetarekommun gjord ansökning», förklara hinder icke möta för polismyndigheten att för finske undersåten Isak Joki utfärda uppehållsbok att gälla, varje gång för högst fjorton dagar under villkor, att han icke här i riket i någon form bedreve politisk propaganda.

Ang. § bröljal tillstånd för viss finsk undersåte att vistas i Sverige.

Enligt nu föredragna punkt hade utskottet på återopade grunder ansett sig böra beträffande detta ärende göra anmälan hos riksdagen enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Holmquist.

Herr Holmquist: Herr talman! I fråga om de föregående anmärkningarna har jag, ehuru ibland icke utan svårighet, kunnat förstå utskottet, men i den här tycker jag utskottet är fullkomligt oförståeligt. Det torde egentligen bero därpå, att utskottet endast har läst halva akten. Det låter litet egendomligt då man tar ned, efter vad som upplysts, ungefär 150 akter, att man glömt denna hälft. Förmodligen ha även för kammarens övriga ledamöter vissa delar av föreliggande utlåtande förefallit märkliga. Det talas om en rad besvär, som skulle vara anförda, men man får rakt ingen uppfattning om varöver man besvärat sig eller hur den delen av målet i övrigt ligger.

Jag skall dessutom be att få säga, att här sysslar utskottet på många, många sidor med att visa, att Joki är ingen snäll gosse: han är mycket elak och har mycket på sitt samvete. Det är fullkomligt riktigt, men om herrarna liksom jag stått i kontakt med de polismyndigheter, som under sin tillsyn ha 400 finska rymlingar, så är jag alldeles övertygad, att herarna skulle säga: nog har Joki mycket på sitt samvete, men det är många andra, som ha mycket mer. I själva verket hör han icke till de sämsta; det har jag fått klart för mig efter samtal med landets förnämsta polismyndigheter.

Sedan jag sagt detta, vill jag draga fram ett och annat av målet, som enligt vad jag kan förstå, utskottet aldrig läst eller tagit kännedom om i övrigt. Jag erinrar först, att en gränsvakt vid namn Glad företog sig att avvisa Joki, då denne sökte komma över svenska gränsen — det var icke en utvisning, utan en avvísning, således ett helt annat institut än utvisning. Häröver besvarade sig Joki hos Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t har intet att göra med avvísning — detta institut är lagt i händerna på länsstyrelsen — och

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

därför när detta ärende föredrogs tog jag mig friheten säga: underrätta genom en ämbetsskrivelse, att därmed överlämnas besvärshandlingarna från Joki rörande avvsningsfrågan, och anamma länsstyrelsen att enligt gällande bestämmelser meddela beslut i denna fråga! Huru sedermera vederbörande befallningshavande bar sig åt, vet jag icke, och ingen kan väl i all rinlighets namn göra mig ansvarig för att jag icke i det fallet skaffat mig närmare upplysningar. Jag har verkligen mottagit ett telegram, som tyckes tyda på, att avvsningsåtgärden genom länsstyrelsens försorg förändrats på grund av Kungl. Maj:ts beslut rörande hållande under polisuppsikt. Men, mina herrar, hur beslöt Kungl. Maj:t i fråga om detta? Kungl. Maj:t sade, vad utskottet riktigt citerar, att *hinder icke mötte* för polismyndigheten att för Joki utfärda uppehållsbok att gälla varje gång för högst 14 dagar, under villkor att han icke här i riket under någon form bedreve politisk propaganda. Länsstyrelsen hade alltså icke ålagts, men intet hinder mötte för densamma att vidtaga denna åtgärd. Icke ett ord är sagt om länsstyrelsens ställning i avvsningsfrågan, ty det är givet, att om man avvisat honom, d. v. s. fört honom över till Finland, så kunde naturligtvis icke i Kungl. Maj:ts förklaring finnas någon som helst anledning för länsstyrelsen att ha honom kvar i Sverige. Det borde nästan varje människa kunna begripa. Emellertid vill det av ett för mig svärbegripligt telegram synas, som om länsstyrelsen däruppe, när den fick den förklaringen av Kungl. Maj:t att hinder icke mötte mot Jokis kvarstannande i Sverige, förmodligen gjort så som den gjort, därför att ett avvsningsbeslut icke ansetts lagligt.

Nu säger utskottet följande: »Utskottet har icke kunnat finna annat än att, enligt gällande föreskrifter rörande utlänningsars övervakande i Sverige, avvsningsåtgärd i ett sådant fall som det ovan relaterade måste anees synnerligen befogad.» Ja, vilken människa i kristenheten har hindrat länsstyrelsen däruppe att, om det varit befogat, avvisa karlen? Han hade ju redan avvsningsbeslut på sig. Här över klagades hos länsstyrelsen, och vad länsstyrelsen gjort, har jag måst gissa mig till. Jag har blott sagt, att det var *länsstyrelsens* skyldighet att avgöra ett sådant ärende och icke Kungl. Maj:ts. Då säger utskottet, att här borde avvsnung ägt rum. Det är mycket möjligt, att det kom därhän. Om utskottet känner verkliga förhållandet, vet icke jag; trots alla telegram vet jag emellertid icke i närvarande stund, om karlen är utvisad eller icke. Jag tror att man tagit en annan väg. Men — förlåt att jag säger en sådan sak från en offentlig plats — denna punkt i utskottets uttalande är malplacerad.

Så fortsätter utskottet: »Den motsatta uppfattning i detta hänseende, varåt de berörda framställningarna av Haparanda arbetarekommun givit uttryck, synes otvetydigt grunda sig på den föreställningen, att Joki vore en politisk flykting från Finland, och att han såsom sådan borde komma i åtnjutande av asylrätt här i landet.» Han var ju redan av en polisman däruppe utvisad, och i det beslutet ville han ha ändring. Hur man då kan förklara, att han bort

avvisas och att den här arbetarekommunen hade något inflytande på saken, det förstår icke jag. Det är möjligt, att utskottets ärade vice ordförande sitter inne med uppgifter, som jag icke känner, men jag kan icke förklara det.

Sedermera fortsätter utskottet, att någon politisk flykting var icke Joki, och därför kunde man gärna fört honom över till Finland. Går man till den föregående redogörelsen för Jokis allmänna ställning, finner man, att han ville ingenting mer och ingenting mindre än göra uppror i Finland. Då säger utskottet det är intet politiskt brott. Ja, jag undrar vad skillnaden teoretiskt sett är mellan en annan herre, som vi också ha såsom gäst i Sverige — nämligen den tyske doktorn Wolfgang Kapp — och den här herrn. De ville ju alldeles detsamma, fastän visserligen med olika styrka i medlen. Det är ådagalagt, att hela den tendens, som legat före hos denne finske undersåte, var propaganda för revolution i Finland. Men då säger utskottet: det är icke något politiskt brott. Jag förmodar, att utskottet kommit till den uppfattningen, därför att herr Glad, polismannen i Norrbotten, icke ansåg det vara politiskt brott, och hans uppfattning om politiska brott tycks grunda sig på att en borgmästare i Torneå säger, att det icke är något politiskt brott. Så har man slagit ihop det där, förmodar jag, med sin egen juridiska kunskap och sagt: Joki har icke gjort något politiskt brott; det är självklart, att han skall lämnas ut.

Nu är hela denna fråga tills vidare olöst. Är det så, att det icke är något politiskt brott och icke som sådant av länsstyrelsen uppfattats, blir ju Joki på grund av det avvísingsbesked, som redan finnes, avförd. Är det åter så, att här föreligger ett politiskt brott, så föreligger ju möjlighet för honom att utan hinder av detta beslut kvarstanna. Jag kan icke förstå, att Kungl. Maj:ts regering i denna fråga gjort något, som kan sägas vara oegentligt på något sätt. Vad skulle egentligen detta brott vara, om icke politiskt? Jo, utskottet säger, att dylika brott handläggas efter en nyligen utkommen finsk tryckfrihetsförordning vid de allmänna domstolarna i Finland. Det förefaller mig, som om detta skulle vara utskottets uppfattning, men, i all rimlighets namn, icke är det väl det land, till vilket utvisning sker, som skall bestämma, om utvisning skall ske. Det finns väl knappt någon beträffande internationell rätt juridiskt bildad person, som icke anser, att utvisningsfrågan och den politiska ställningen böra bedömas av det land, som utvisar. Det är alldeles klart, att en hel del länder (jag vill icke särskilt påpeka Finland) vilja ha så litet politiska brott som möjligt för att få taga hand om sina gossar själva och med dem förfara på sätt de vilja, men det kan aldrig vara avgörande för om brottet är politiskt eller ej. Om de vilja behandla ett brott som opolitiskt, må det tillstådjas dem, men de kunna icke påtvinga svensk rättsuppfattning den åskådningen, att det beror på deras rättegångsförfarande, om brottet är politiskt eller ej.

Går man till realiteterna, kan jag endast finna vad jag förut sagt, att söker man genom propaganda få uppror i ett land, så har

Ang. beviljat tillstånd för viss finsk undersåte att vistas i Sverige.
(Forts.)

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

man mot det landet begått ett politiskt brott. Och i detta fall är personen redan dömd för detta — domen är ännu icke verkställd, men han är dömd till ett års fängelse. Och ändå vill utskottet anse, att intet politiskt brott föreligger, och att man skall lämna ut honom till den myndighet, som vill ta hand om honom i Finland. Jag kan icke finna minsta fog för detta.

Nu finnes det ett prejudikat, som jag tycker är alldeles förvånande likt detta. Det är just det prejudikat, som fått viss betydelse på grund av att det gällde en tysk undersåte i framskjuten ställning, nämligen doktor Wolfgang Kapp. Herr Kapp kom in i landet, han kom till Södertälje och blev där avvisad. Så går man in till Kungl. Maj:t för att Kungl. Maj:t skulle besluta. Då säges det, att Kungl. Maj:t funnit gott dels förordna, att verkställigheten av avvisningsbeslutet skall anstå, och dels att skriva precis detsamma som i förevarande fall och förklara hinder icke möta för polismyndigheten att för Kapp utfärda uppehållsbok att gälla varje gång för högst fjorton dagar, under villkor att han icke här i riket i någon form bedriver politisk propaganda. Det är fullkomligt detsamma, som här har skett. Myndigheterna däruppe ha fått tillbaka handlingarna för att besluta rörande avvisningen, och intill dess de fattat sitt beslut, gäller fjorton-dagars-prolongationen under polisuppsikt. Jag finner icke den minsta skillnad mellan dessa båda fall. Men jag tror, att utskottets uppfattning i viss mån beror på att i utskottet icke fanns någon akt rörande översändandet av handlingarna till Norrbotten, och att därför utskottet icke haft reda på denna del, nämligen om Norrbottens länsstyrelses ställning till avvisningsbeslutet rörande Joki.

På grund av de skäl jag anført, tillåter jag mig anse, att denna punkt är fullständigt både förklarad och besvarad, och att anmärkningen icke kan tillmätas något som helst värde.

Herr Clason: Jag var rätt förvånad, när herr Holmquist besvarade föregående anmärkning, men jag är det icke mindre nu. Herr Holmquist gör gällande, att utskottet icke skulle ha studerat detta ärende tillräckligt. Ja, då får jag svara honom, att skulle det så vara, att det finnes en akt i detta ärende, som icke blivit till utskottet överlämnad, så understryker detta på det allra kraftigaste utskottets föregående anmärkning. Herr Holmquist ville framhålla, att denna akt aldrig blivit begärd. Vi ha begärt *alla* akter rörande detta mål, och i den dossier, som finnes, står icke ett ord talat om de besvär, som herr Holmquist påstår skulle vara avlämnade av Joki. Det framgår däremot, att sedan länsstyrelsen i Norrbotten sänt in till Kungl. Maj:t en framställning, som avgivits av Haparanda arbetarkommun, och som då remitterades tillbaka, så insändes till Kungl. Maj:t också alla de andra akterna i målet, men bland dem finnes intet besvär av Joki. Sedan kom från Kungl. Maj:ts sida utslag i målet. Det rörde frågan om uppehållsbok. Det framgår, av statsrådsprotokollet, att detta beslut är fattat, icke på några besvär av

Joki, vilka i protokollet ej omtalas, utan, sasom i protokollet uttryckligen framhåves på grund av denna ansökning från Haparanda arbetarkommun. Jag har icke i hela akten, som jag gått igenom ytterst noggrant, kunnat finna något om besvär från Joki.

Herr Holmquist ville nu göra gällande, att regeringens beslut endast innebar det, att det möjligen fick utlämnas uppehållsbok för denne man på fjorton dagar. Därom vill jag säga, att detta fall icke är enastående. Det finnes oändligt många utvisnings- och avvsningsfall, och det är alldeles riktigt, som herr Holmquist säger, att i fall sådana som detta finns det enligt förordningen ingen formell besvärsmätt. Men den bestämmelsen tillämpas icke. Vederbörande kan i stället få komma in till Kungl. Maj:t med *ansökan* i ärendet, trots det att det icke finnes någon besvärsmätt. Det finns ett mycket stort antal fall, där Kungl. Maj:t icke på grund av besvär, men på grund av en dylik ansökan beslutat, att hinder icke möter att utfärda uppehållsbok. Kungl. Maj:t utfärdar icke själv uppehållsbok, men när länsstyrelserna få det svaret, att intet hinder möter, då är det självklart en fingervisning att följa vad Kungl. Maj:t beslutat på ansökan från vederbörande eller från annan, som står denne nära.

Vad själva saken gäller, så är det alldeles tydligt, att mannen däruppe var en vagabond i stor utsträckning. Det framgår av alla om honom givna intyg. Att nu försöka att göra honom i avvsningsögonblicket eller sedermera till en politisk brottsling tror jag verkligen icke är möjligt. Det synes mig, att akterna i detta mål äro därom fullständigt klara. Han var icke ens i det ögonblick, då han dömts efter en tryckfrihetslag för att han smugglat in uppviglande skrifter, någon politisk brottsling. Det har av svenska myndigheter förklarats vid olika tillfällen, likasom det är inneslutet i domen, att han icke kan betraktas som politisk brottsling. Det är dock icke domslutet från det främmande landet, som ensamt här är avgörande. Jämför man detta mål med behandlingen av en oändlig mängd andra, föreligger i själva verket i detta fall intet bevis för att mannen i fråga är politisk brottsling. Jag skulle i det fallet kunna inskränka mig till att citera ett yttrande av dessa egendomliga passkommittéer, som så gott som uteslutande uppträda med blyvertsanteckningar på akterna, anteckningar, som understundom äro utsuddade varefter något annat är skrivet i stället. En av de sista anteckningarna från dem om denne man föreslår, att han skulle tilldelas varning med förehållande, att om han fortsatte med sin för Finland avsedda politiska propaganda, kommer detta »att medföra hans utvisande». Således, enligt denna kommitté skulle hans förmenta ställning som politisk brottsling absolut icke kunna hindra, att om han fortsatte med sin propaganda, komme han att utvisas. Det måtte vara det klaraste beviset från det hållet, att han icke kunde betraktas som politisk flykting, ty sådana få ju ej utvisas.

I övrigt tror jag akterna i målet äro tillräckligt utförligt refererade av konstitutionsutskottet, för att denna kammare skall kunna få den uppfattningen, att här varit fullkomligt klara skäl för anmärkning. Beträffande Jokis förmenta ställning som politisk flyk-

Ang. beviljat tillstånd för viss finsk undersäte att vistas i Sverige.
(Forts.)

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersäte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

ting påpekas ju här även, att han haft tillstånd från finskt håll att resa fram och tillbaka över gränsen och att han även gjort detta den ena gången efter den andra utan att ställas under åtal i Finland. Han har för övrigt rest till och från Finland på såväl lagliga som olagliga vägar, vilket senare naturligtvis också varit ett ytterligare skäl för hans avvisande.

Jag skall för ögonblicket icke yttra mig vidare, men jag ber under hänvisning till vad utskottet yttrat få understryka, att utskottets anmärkning i detta fall varit fullt befogad. Den har riktat sig mot en viss slapphet i alla dessa åtgärder en slapphet, som det synes mig att den föregående talaren själv borde vara i viss mån känslig för. Han har själv i ett interpellationssvar i andra kammaren klagat över den stora mängd personer med ganska hemska meritlistor, som kommit in och fått stanna i landet, men som fått detta, därför att man ansatt att i dessa fall asylrätten borde tillämpas. I det föreliggande fallet åter, där man icke kan göra någon berättigad hänvisning till asylrätten, måste jag säga, att det synes mig, som om den föregående ärade talaren själv bort medverka till att detta antal kunnat minskas med en, vilket ju skett, om icke det beslut upphävts, som fattats av vederbörande myndigheter där uppe att avvisa mannen i fråga.

Jag har i en reservation slutligen också berört, hur det gått till i andra fall, där rent oförvitliga arbetare blivit avvisade. Jag har, som där framhålles icke kunnat finna någon giltig förklaring till de olika system, som tillämpats i dessa frågor.

Herr Möller: Herr talman, mina herrar! Det finns några av konstitutionsutskottets anmärkningar denna gång, som ha väckt min förvåning, men denna anmärkning, som rör frågan om utvisning av Joki, har icke endast väckt min häpnad, den har närmast ingett mig en smula förskräckelse över de principer, som konstitutionsutskottet tydligen anser vara riktiga att tillämpa i fråga om asylrätten här i landet. Den som över huvud sysslat med sådana frågor, som det här gäller, och noga genomläser konstitutionsutskottets utlåtande i saken, skall snart finna, att om utskottet har rätt, är asylrätten närgonting rent illusoriskt, som kan tolkas på ett fullkomligt godtyckligt sätt, bland annat med en borgmästare i Torneå, i ett annat land, såsom den egentliga auktoriteten i fråga om vad som skall falla under asylrätten eller ej.

Jag har på grund av att jag är medlem av passkommitterade haft anledning att syssla med en mängd ärenden av detta slag och bland annat även med ifrågavarande fall. Det är för mig fullkomligt självklart, att man vid handläggning av dylika ärenden måste, åtminstone i vanliga fall, skilja mellan en mängd olika personer, på grund av deras personliga förhållanden och en av utgångspunkterna för bedömandet av varje sådant ärende är frågan, hur länge vederbörande vistats i landet.

Vad Joki beträffar hade han när avvisningen beslutades, vistats i Sverige från år 1913 med ett avbrott av omkring sju månader, då

han uppehöll sig i Finland. Avbrottet inföll enligt utskottets eget utlåtande mellan den 5 oktober 1916 och någon dag i februari 1917. Därjämte hade han emellanåt företagit småresor mellan Finland och Sverige, men praktiskt taget hade alltså mannen, när han avvisades, jag tror det var den 25 juli 1919, vistats här i betydligt över fem år. Jag måste säga, att för att en utlänning, som vistas i Sverige under så många år, skall skickas ut ur landet, skall det finnas mycket starka motiv. Finns det icke starka motiv för att utvisa en man, som varit här till och med innan vi alls hade några stränga passbestämmelser, innan världskriget utbröt, så skall man låta honom vara i fred. Hur är det nu i fråga om Joki? Han har tagit sig efter min uppfattning en rättighet, som vi icke böra tillåta utlänningar, vilka vistas här; han började nämligen syssla med utsmuggling av finsk bolsjeviklitteratur, som antagligen tryckts i Sverige, över till Finland. Med anledning härav — det kan ju ingen inbilla sig, att det finns någon annan verklig grund för avvisningen än denna utsmuggling av bolsjeviklitteratur — har man anhållit honom, hållit ett förhör, som det kallas, och så har man bara skickat honom över gränsen. För att man emellertid skall kunna få en ram omkring denna avvisning, så att det icke ser ut som en enkel politisk förföljelse, framställes en rad av synnerligen grova beskyllningar mot Joki — beskyllningar, vilka han för sin del tillbakavisar och vilka äro av den beskaffenhet, att om polisen haft skymten av bevis för att mannen gjort sig skyldig till denna serie av brott så borde han ha åtalats. Jag skall be att få anföra vad han enligt konstitutionsutskottets utlåtande eller rättare efter polisens uppgifter är för en bov. Han skulle »en längre tid sysslolös drivit omkring såväl i svenska som finska gränsorten och därunder fört ett supigt och mycket oordentligt levnadssätt». Det »vore uppenbart» — det står *uppenbart*, alltså bör det åtminstone finnas några bevis för saken — »att han sysslade med olovlig varuutförsel eller andra olagliga handlingar»; det uppgives vidare, att han »under rusets inflytande bland annat rest livsfarligt vapen samt på sätt och vis utgjort en skräck för omgivningen», och att han »vore mycket starkt misstänkt för olovligt tillgrepp vid flera tillfällen». Jag måste säga, att om polisen har denna uppfattning om mannen, skulle han på alla dessa punkter hava underkastats ett noggrant förhör; det skulle hava verkställts en *ordentlig polisutredning*, och om denna utredning givit stöd för anklagelserna, skulle mannen naturligtvis hava åtalats enligt svensk lag för smuggling, för resande av livsfarligt vapen och för olovliga tillgrepp, d. v. s. för tjuvnadsbrott. Ingenting sådant har polisen vågat. Är det någon som tvekar om att om detta icke vore löst utkastade påståenden, polisen skulle hava åtalat? Nej, nu inpassas denne utsmugglare av bolsjeviklitteratur in i en sådan förträfflig ram för att alla människor i likhet med konstitutionsutskottet skola gripas av skräck och bävan för honom och utan vidare acceptera den avvisningsåtgärd, som man ansett honom böra underkastas. Jag för min del kan icke erkänna, att ett sådant sätt att behandla ett ärende är berättigat eller riktigt, utan jag anser, att det är ens skyldighet, om man har någon rättskänsla, att reagera

Ang. beviljat tillstånd för viss finsk undersäte att vistas i Sverige.
(Forts.)

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

mot ett sådant sätt att behandla en person. Man skall icke, såsom konstitutionsutskottet här gjort utan någon reservation, endast skriva under anklagelserna och taga allting för kontant och gott, trots att det finns så många indicier på att polisen, om det komme till kritan, icke skulle kunna stå för åtminstone en del av vad den här sagt. Jag vill spörja kammaren: när man har ett sådant fall, när det är en man, som vistats här under många år — utan tvivel en person, som icke är särskilt berömvärd, som kanhända emellanåt uppför sig illa o. s. v., men som i alla fall fått vistas här under alla dessa år utan att bli åtalad — när en sådan man gripes vid utsmuggling av bolsjeviklitteratur — ty detta är det brott, som han bevisats hava begått — är det icke rimligare, att en sådan person, såsom också passkommissionen föreslagit, icke utvisas utan vidare, men däremot får en tillsägelse, att om förseelsen upprepas blir han omedelbart avvisad, då kommer han icke att tolereras vidare, ty vi hava ju rättighet att utfärda vissa föreskrifter rörande de utlänningars uppförande och handlingssätt, som få tillstånd att vistas här i landet.

Vid denna tid var det nu icke fråga om asylrätt; det var innan det var konstaterat, att han begått något politiskt brott — detta kommer först i andra akten så att säga. Joki var en vanlig finne, som icke deltagit i den finska revolutionen eller gjort sig skyldig till därmed sammanhängande politiska förbrytelser, som vistats här i flera år och som slutligen sysslat med utsmuggling av bolsjeviklitteratur och som blir fast för detta. Detta fall skulle enligt min uppfattning hava behandlats, såsom man rimligen, mänskligt och hyggligt, bör behandla ett ärende av denna beskaffenhet.

Vad är det sedan som sker, när polisen skickar i väg honom? Han blir naturligtvis omedelbart tagen i Torneå. Det är i och för sig mycket begripligt. De finska polismyndigheterna ha antagligen reda på, varför han avvisats här ifrån landet, och slå ned på honom. Han blir häktad för att han smugglat in bolsjeviklitteratur i Finland och dömes efter rannsaking till ett års fängelse. Detta straff får han, därför att han genom insmuggling av bolsjeviklitteratur sysslat med revolutionär propaganda. För mig sakna ord mening och innehåll, om icke det, att man blir dömd för att man sysslat med revolutionär propaganda, är en dom för ett politiskt brott, och jag hopas, att om det varit möjligt att få till stånd en votering i denna fråga, det skulle visat sig, att de konstitutionsutskottsledamöter, vilka hava skrivit under en annan uppfattning om innebörden av uttrycket politiskt brott, skulle hava fått stå tämligen ensamma.

Vad betyder det, vad borgmästaren i Torneå anført? Man hade under likvideringen av det finska upproret en mängd särskilda domstolar, dit man hänvisade de s. k. politiska brotten. Men vad skulle vi säga om en person här i landet bleve dömd efter vår tryckfrihetsförordning för politisk propaganda — vi ha ju endast detta institut och inga tillfälliga domstolar som finnarna hade för, att döma de revolutionärer, som deltagit i upproret — och någon sedan gjorde gällande, att eftersom detta mål behandlats av den vanliga juryn och rådsturätten, så vore det intet politiskt brott. Detta är just hela mo-

Utvärningen för den ståndpunkt, som först borgmästaren i Torneå framställt och som sedan naturligtvis med intresse tagits upp av gränskommissarien Glad, därefter av länsstyrelsen i Norrbotten och slutligen av riksdagens konstitutionsutskott såsom avgörande. Det var naturligtvis så, att när denne man därefter kom hit till riket, hade han blivit vad han förut icke varit, nämligen en politisk flykting, just på grund av den dom han fått i Torneå på ett års fängelse för sysslande med revolutionär propagandalitteratur. På så vis måste åtminstone jag för min del se saken. På grund av en efter min mening förhastad beslutad och verkställd avvisning av gränskommissarien Glad kom mannen att under mellantiden i Finland genom denna dom förvandlas till en politisk flykting, som liksom alla andra dylika kunde göra anspråk på asylrätt här i landet, under förutsättning att han uppförde sig på ett sätt, som man kan anse lämpligt föreskriva för personer av hans kategori.

Konstitutionsutskottet kan naturligtvis i viss mån anses hava formellt rätt i en del av vad det anför i sitt utlåtande — det erkänner jag gärna. Men skall man behandla sådana känsliga, mänskliga fall uteslutande efter stränga byråkratiska, formalistiska synpunkter och skall detta särskilt vinna understöd i den svenska riksdagen, då tror jag, att man är inne på vägar, som kunna leda till ganska farliga konsekvenser. Det var efter min uppfattning ingen rimlig eller resonlig anledning för den första avvisningen och när han kom tillbaka kunde han helt enkelt icke utvisas, därför att han som sagt under tiden verkligen lyckats bli vad han förut icke var, nämligen en politisk flykting.

Jag har den uppfattningen, att detta utlåtande är sådant, att kammaren rätteligen borde uttala sitt ogillande av den ståndpunkt konstitutionsutskottet intagit. Jag kan icke neka till att jag anser det vara litet egendomligt, om icke riksdagen, när den skall ägna de anmärkningar, som framställas från konstitutionsutskottets sida en allvarlig och ingående behandling, också skall genom en votering kunna få giva uttryck åt sin uppfattning. Jag har emellertid förvissat mig om att herr talmannen icke anser sig kunna framställa proposition på ett yrkande, i vilket inneslutes ett förslag om att utskottets hemställan skall med ogillande läggas till handlingarna. Jag skall därför för min del avstå från att framställa detta yrkande, men jag beklagar, att icke praxis här lika väl som i andra kammaren tillåter detta, ty det är klart, att man nu icke vet, hur riksdagen ställer sig i ett sådant fall av principiell betydelse, där ett riksdagsuttalande naturligtvis måste verka prejudicerande för behandlingen av liknade ärenden i framtiden. Men om jag alltså icke tillåter mig att göra något yrkande skall jag dock tillåta mig att lyckönska landet till att de herrar, som sitta i konstitutionsutskottet, icke utgöra dess regering, utan att det är möjligt att få något förnuftigare principer tillämpade vid behandlingen av dylika ärenden, därför att vi hava regeringar, som tillåta sig att använda sitt förnuft vid frågnas behandling.

*Ang. beriljor
tillstånd för
viss finsk-
undersäte all
vistas i
Sverig.
(Forts.)*

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men jag har begärt ordet med anledning av den senaste ärade talarens anförande och jag skall kanske också be att få säga några ord i anledning av vad den förste ärade talaren yttrade, mot vilken ju den ifrågavarande anmärkningen riktats.

Jag har en mot herr Möller så fullständigt avvikande mening, att jag anser förevarande fall vara ett alldeles klart bevis på att övervakandet av främlingar här i landet näppeligen handhaves på ett sätt, som är förenligt med trygghet och god ordning i landet, och att ifrågavarande person verkligen icke borde hava fått den uppehållsbok, som tilldelats honom. Herr Möller framhöll såsom ett skäl för att tilldela honom uppehållsbok, att han vistats i Sverige så länge — han hade kommit hit 1913. Jag vill då också erinra om att i den kungörelse, som utfärdades i september 1918 angående övervakandet av främlingar i riket, särskilt betonades, att beträffande utlänning, som hitkommit före den 1 augusti 1914 och sedan dess utan längre avbrott vistats härstädes, borde i största utsträckning såvitt möjligt lämnas dylik uppehållsbok. Men också därom att till Jokis meritlista även hör något som herr Möller icke anförde, nämligen att Joki för att komma i åtnjutande av denna förmån lämnat en felaktig uppgift angående tiden för sin hitkomst. Han har uppgivit, att han kommit till Sverige 1904, ehuru det sedan upplysts, att han först år 1913, sålunda tämligen kort före kriget, kommit in i landet. Redan denna omständighet, att han på detta sätt sökt skaffa sig en förmån genom att lämna oriktiga uppgifter, kan väl sägas karakterisera mannen. Vidare uppgives det, att han »alltsedan den 10 sistlidne december (1918) saknat stadigvarande arbete». Därefter följer en lång meritlista, vilken herr Möller läste upp och vars värde han sökt förringa genom att helt enkelt hänvisa till att den innehölle anklagelser för brott vilka icke blivit beivrade. Men icke kan man väl på detta sätt gentemot ett polisförhørsprotokoll endast påstå, att allt vad som där uppgives är oriktigt. Tvärtom anser jag, att till dess motsatsen är bevisad, får vad som däri uppgives tagas för gott. Denna meritlista är då så pass lång och svår, att det förefaller mig, att redan denna omständighet verkligen borde hava betingat mannens utvisande ur landet. Skola vi verkligen vara skyldiga att på detta sätt hysa mindervärdiga individer inom våra gränser? Det förefaller mig icke vara lämpligt. Jag kommer så till den senaste talarens sista skäl, nämligen att denne man skulle vara en politisk brottsling, vilken vi som sådan icke skulle ha rättighet att vägra att komma i åtnjutande av asylrätt. Hur skall man nu bedöma denna fråga? Det står gång på gång i handlingarna från länsstyrelsen och andra myndigheter, att mannen ifråga icke kan betraktas såsom en politisk förbrytare. Länsstyrelsen framhåller också, att Jokis uppgift, att han vore politisk flyktling »uppenbarligen är oriktig då han ju, efter det de finska myndigheterna tagit hand om honom, varken blivit tilltalad eller straffad för politiskt brott». Det skulle då vara ett politiskt brott, att han infört bolsjevikisk propagandalitteratur i Finland. Detta är straffbart på grund av en särskild förordning i Finland, som för-

bjuder införandet av dylik litteratur. Kan nu ett brott mot denna författning kallas ett politiskt brott? Ja, då kunde vi väl i all rimlighets namn pressa in allting under politiska brott, och vi skulle sålunda därigenom vara tvungna att behålla alla möjliga utlänningar. Det skulle således rent av räknas som en merit att begå dylika förseelser. Det förefaller mig vara alldeles uppenbart, att en dylik tolkning av vår asylrätt och vår rättighet att övervaka utlänningar, som uppehålla sig här, är alldeles oriktig, och jag förmenar också, att det beslut, som Kungl. Maj:t här fattat, är riktigt och anmärkningsvärt. Jag vill också här tillägga: vem vet, att denna bolsjevikiska propagandalitteratur enbart och allenast var avsedd för Finland? Den kunde tillämpas jämväl på svenska förhållanden. Jag för min del har icke funnit någonting av vad här anförts av vare sig den förste eller den siste ärade talaren på något som helst sätt hava motbevisat riktigheten av vad konstitutionsutskottet härvidlag yttrat. Och beträffande det hårda omdöme, som herr Möller nu senast fällde om dem, som inom konstitutionsutskottet hava satt sina namn under denna anmärkning, måste jag säga herr Möller, att jag för min del tar det med det största jämnmod, ty jag finner fortfarande anmärkningen fullkomligt riktig.

*Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)*

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Man kan icke värja sig för det allmänna intrycket, att konstitutionsutskottets granskning av statsrådets verksamhet, under senare tiden allt mer och mer börjat inskränka sig till att i allmänhet beröra formsaker och rena petitesser i stället för att syssla med de stora allmänna politiska frågorna, som det väl ändå från början var meningen, att denna granskning i stort sett skulle innebära. Jag måste vidare säga, att konstitutionsutskottets nu avgivna utlåtande i detta avseende ingalunda fördelaktigt skiljer sig från vad som presterats under föregående år, utan snarare tvärtom. Under sådana förhållanden skulle man egentligen icke behöva fästa så synnerligen stort avseende vid dessa konstitutionsutskottets utlåtanden. Men vid vissa tillfällen kan konstitutionsutskottet, om av en slump eller icke lämnar jag därhän, råka beröra frågor, som äro av en mera allmän och principiell betydelse. En sådan fråga är verkligen den, som här föreligger under fjärde punkten, ty denna punkt berör den icke oviktiga frågan om tillämpningen i vårt land av den politiska asylrätten. Jag beklagar endast, att när konstitutionsutskottet nu en gång har kommit in på denna fråga, det har sett den ur en så egendomlig dager, som här skett. Jag skall icke alls inlåta mig i något längre resonemang angående detta fall, ty jag kan i allt väsentligt instämma med vad herr Möller anför. Det är en alldeles särskild anledning, som gjort, att jag begärt ordet, men innan jag kommer fram till denna, vill jag säga några ord i själva sakfrågan.

För det första konstaterar jag, att det är en oformlighet från

*Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersäic att
vistas i
Sverige.*

(Forts.)

början att använda avvisningsinstitutet mot en person, som faktiskt varit bosatt här i landet i nära fem år. Avvisningsinstitutet är avsett att användas, när en person kommer och vill över gränsen in i vårt land, men icke mot en person, som i många år uppehållit sig i landet. I sådana fall skall utvisningsinstitutet tillämpas.

Vidare vill jag säga, att jag gratulerar de konstitutionsutskottsledamöter, vilka fortfarande vilja göra gällande, att en person, som i sitt hemland har blivit dömd till ett års fängelse för bedrivande av revolutionär propaganda icke kan betraktas som en politisk flykting och således icke komma i åtnjutande av asylrätten. Man skall vara politisk analfabet för att verkligen göra gällande en sådan uppfattning, mina herrar.

Det är därför egentligen lönlöst att över huvud taget resonera med personer, som ha en sådan uppfattning, ty här ligger kontentan klar och tydlig. Det är den klara klassjusticen, som här gör sig gällande, ingenting annat. Ingen av de siste ärade talarna har med ett ord kunnat bemöta den jämförelse, som herr Holmquist gjorde mellan det här föreliggande fallet och fallet Kapp. Varför hvarra herrarna iakttagit en så fullständig tystnad, om icke för att herrarna anse denna jämförelse vara generande? Jag anser den också ganska generande, ty man kan icke komma ifrån den på annat sätt än att man antingen säger, att man anser Kapp vara en politisk flykting och asylrättens bestämmelser skola tillämpas på honom, och då måste också samma bestämmelser användas mot Joki, eller också måste man vara ärlig och säga: ja, det är en skillnad; i förra fallet rörde det sig om en högt uppsatt person, mot vilken vi icke kunde tillämpa bestämmelserna med samma stränghet och å andra sidan gäller det bara en fattig finsk flykting. Ja, mina herrar, vilja ni draga den konsekvensen, så förstå vi varandra, och då ligger frågan på det plan, som jag hela tiden tyckt mig finna, att den ligger. Men man skall icke försöka konstruera upp några olikheter i dessa båda fall, ty det kommer nu icke att lyckas.

Så vitt jag kan förstå, så är denna punkt i konstitutionsutskottets utlåtande den mest betänkliga, därför att man här bygger upp någonting på en polisman i Norrland uttalande, vilken polisman i sin tur fått intyg från en borgmästare i Torneå, att vad Joki blivit dömd för i Finland anser han icke vara politiskt brott. Ja, det måste vara ganska ont om bevismaterial, när man får hämta sådant från de håll man här har gjort, och ett dylikt bevismaterial kan jag icke tillmäta allra ringaste betydelse. Jag är i den lyckliga omständigheten, att jag icke har skyldighet eller känner behov av att uppträda som regeringsadvokat, och jag ställer mig ganska kritisk mot alla regeringar. Men det måste jag i rättvisans namn säga, att nog föredrager jag att lägga i regeringens händer — vilken regering det vara må — att tolka tillämpningen av våra avvisnings- och asylrättsbestämmelser, framför att ställa en polisman Glad i Norrbotten såsom den enda sakkunnige, som kan ha någon riktig uppfattning på detta område.

Från den utgångspunkten måste jag underkänna hela den grund, varpå konstitutionsutskottet uppför sina anmärkningar i förevarande

punkt. Under sådana förhållanden anser jag, att det också skulle vara märkvärdigt, om det inte skulle ges möjlighet för kammaren som sådan, att i denna punkt uttala sin mening i ena eller andra riktningen. Det blir fullkomligt värdelöst med dessa konstitutionsutskottsutlåtandens behandling, om det inte även i denna kammare skall ges möjlighet att intaga en viss ståndpunkt till föreliggande anmärkning. I andra kammaren har man en betydligt vidare uppfattning om vad som är möjligt. Dels gör man där från deras sida, som inom utskottet anslutit sig till anmärkningen, vanligen yrkande om, att punkten skall läggas *med gillande till handlingarna*, dels kan man framställa yrkande om att punkten skall utan vidare *läggas till handlingarna*, och dels kan man framställa yrkande om att punkten *med ogillande skall läggas till handlingarna*. Om de ärade försvararna för utskottet framställt yrkande om att punkten skulle med gillande läggas till handlingarna, hade ståndpunkttagandet varit klarlagt, och vi därigenom fått möjlighet att få fram vår mening. Då så inte skett, och då jag anser det nödvändigt, att i en fråga som denna även denna kammare ger sin uppfattning tillkänna, samt då jag anser det meningslöst att tillämpa olika bestämmelser i riksdagens olika kamrar vid behandlingen av en så vital fråga som konstitutionsutskottets utlåtanden i dechargeärenden, kommer jag att framställa yrkande om, att den här föredragna punkten av utskottsutlåtandet må *med ogillande läggas till handlingarna*.

Jag har också i likhet med herr Möller en känsla av att talman här anser sig förhindrad att framställa proposition på ett sådant yrkande, och jag beklagar detta, men jag förklarar samtidigt, att jag kommer att fullfölja detta yrkande. Jag hemställer således, herr talman, att den nu föredragna punkten av utskottsutlåtandet må med ogillande läggas till handlingarna.

Herr Petré, Bror: Herr talman! Jag skall icke yttra mig med avseende å själva den anmälan, vartill utskottet kommit. Det är så, att med den arbetsfördelning, som måste råda inom en regering, jag icke varit med om den förberedande behandlingen av detta ärende, men har jag givetvis med intresse tagit del av det referat därav, som finnes i utskottets utlåtande. Jag vill inflicka den upplysningen, att min uppfattning i denna sak delvis icke sammanfaller med herr Möllers och ännu mindre med herr Winbergs. Det är emellertid på grund av tvenne yttranden av herrar Clason och von Geijer, som jag ansett mig böra begära ordet.

Det är ju så, att föredragande departementschefen, herr Holmquist, har omnämnt, att vid sidan av de ansökningar av Haparanda arbetarkommun, som ligga till grund för detta ärende, finnes också en besvärsskrivelse från Joki. Herr Clason sade: vi ha icke känt till detta förhållande; det finnes icke ett ord i akten, som angiver detta. Det är både sant och icke sant. Det är så, att när vederbörande gränskommissarie avvisade Joki i juli månad i fjol, gav han honom, som han borde göra, en besvärshänvisning till länsstyrelsen, och Joki anförde mycket riktigt besvär hos länsstyrelsen över avvísingsåtgärden.

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersökte att
vistas i
Sverige.
(Fort.)

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

Inom parentes vill jag upprepa, vad som förut berörts, nämligen att ett dylikt beslut av länsstyrelse icke får överklagas hos Kungl. Maj:t. Vad gjorde då länsstyrelsen? Jo, i stället för att, såsom vederbort, pröva dessa besvär, skickades besvärsskriften i senare hälften av augusti månad in till civildepartementet, och där låg den tills den av departementschefen i samband med ansökningsärendets avgörande återsändes till länsstyrelsen med det beskedet, att det ankom på länsstyrelsen att meddela beslut i anledning av besvären. Nu är det icke så, som herr Clason sade, att ingenting i akten antyder dessa besvär, ty ser man på sid. 16 i utskottsutlåtandet, läser man i början på sidan en anteckning av föredraganden bland passkommittéer: »Ehuru rimliga skäl för Jokis avvissning icke synas hava förelegat, torde emellertid med hänsyn till ärendets nuvarande läge Jokis besvär icke behöva föranleda något Kungl. Maj:ts beslut. 23. 12. 19. C. L. H.» Så snart jag läst detta, efterfrågade jag i departementet vad där var för besvärshandlingar och fick då till svar att i anteckningen avsåges en besvärsskrift av Joki i avvissningsärendet inlämnad till vederbörande myndighet. Skriften hade sänts ned till departementet, varifrån den i sinom tid på av mig förut omnämnt sätt återsänts för laglikmätig behandling. Det är klart, att ingenting av denna skrift med bilagor ligger kvar i förevarande akt. Den har givetvis måst återställas till vederbörande, men en uppmärksam läsare av utlåtandet finner, att här, på sätt jag nu omnämnt, har förelegat utom ansökningsärendet, jämväl ett besvärsskriften.

Det var dels för att lämna denna uppgift jag begärde ordet, men dels ock för att säga några ord med anledning av tvisten om vad som är att betrakta som politiskt brott. Det säges av utskottets medlemmar och senast av herr von Geijer, att vill man här åberopa förekomsten av politiskt brott, kan så gott som allting föras till detta begrepp. Det säges också av honom: hur stämmer detta samman med de uppgifter, som lämnats i akten, att denne man icke var politisk flyktning? Jag vill säga, att den, som uppmärksam läser denna akt, finner, att det rör sig om två olika tidslägen. Det är så, att vid den tidpunkt, då denne man avvissades, eller den 25 juli, var han ännu icke åtalad för brottslig verksamhet i Finland.

Men vad hände sedan? Jo, när han kom till Finland, blev han där åtalad och i slutet av oktober månad dömd till ett års fängelse för att han spritt dessa revolutionära skrifter in till Finland. Då vill jag säga: vilken som tagit del av dessa skrifter, som vid Jokis ständiga besök i den finska skärgården av honom spritts in till Finland, — deras innehåll återgives uti bilagor sist i betänkandet — kan efter min mening icke underlåta att vitsorda, att det är en brottslighet av politisk natur, att såmedelst sprida dylika revolutionära och uppviglande skrifter in i sitt hemland. Gent emot den uppfattning, som gjorts gällande av herr von Geijer, vill jag säga, att frågan om vad som är politiskt brott måste bedömas ur svensk synpunkt, efter svenska rättsregler. Den kan icke göras beroende av den uppfattning, som i vederbörande persons hemland råder därom. Det är givet, att om utvisningslagen säger, att man icke får översända en person till ett land,

där han kan tänkas bli tilltalad eller straffad för politiskt brott, så måste bedömandet av vad som är att räkna till politiskt brott ske efter svenska förhållanden. Förhållandet var alltså, att vid den tidpunkten, då framställningarna om denne man förelågo till avgörande hos Kungl. Maj:t nyårsafton, hade han sig ådömt ett straff av ett års fängelse för något, som enligt svensk rättsuppfattning måste sägas vara att hänföra till politiskt brott. Gällande utvisningslag ger icke rätt att befordra någon till det land, där han sannolikt skulle tilltalas eller straffas, för dylikt brott. Det är denna omständighet, vill jag tro, som har påverkat Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t fattat sitt beslut i ansökningsärendet.

Jag skall icke yttra mig i själva sakfrågan i övrigt, utan blott till sist framhålla, att detta ärendes handläggning till synes påverkats därav, att det polisförhållningsprotokoll, som i behörig ordning förts av gränskommissarierna i fråga, icke varit känt i vederbörande departement förrän efter den 28 november, därför att Konungens befallningshavande först då översänt det. Man har i departementet uppenbarligen till dess levat i den tron, att mannen, vid avvisningen i juli blivit i behörig ordning underkastad förhör och således orätt behandlad. Först den 28 november översändes således protokollet över det förhör, som av vederbörande gränskommissarie hållits i samband med avvisningen den 25 juli. Det vill synas mig, som om saken kunnat ligga annorlunda till, om denna handling i tid varit tillgänglig i departementet.

Herr T h u l i n : Då jag i konstitutionsutskottet deltagit i förevarande ärende, har jag känt mig uppfordrad att yttra mig och i någon mån motivera den ståndpunkt, konstitutionsutskottet intagit.

Jag vill då till att börja med fästa uppmärksamheten på ett yttrande, som fälldes av herr Holmquist och som jag icke förstod. Det var, då han sade, att endast hälften av akten återgivits av konstitutionsutskottet i handlingarna. Jag gjorde omedelbart anteckning därom, så jag tror icke, att jag missuppfattade honom. Jag blev mycket förvånad över detta yttrande. För granskningen av samtliga till utskottet överlämnade akter i målet tillsattes nämligen av konstitutionsutskottet en kommitté, där man fick tillfälle genomgå alla handlingar. Då jag var med om denna granskning kan jag intyga, att vi så minutiöst och noggrant som möjligt återgivit vad som fanns i handlingarna. Nu hava vi, så vitt jag förstår, erhållit en slags förklaring till herr Holmquists påstående genom det yttrande, som herr Petren nyss hade, nämligen att *handlingarna i detta ärende icke hava fullständigt överlämnats till konstitutionsutskottet*, beroende därpå, att en del av dessa handlingar återställts till Konungens befallningshavande i Norrbottens län i samband med överlämnandet av Jokis besvärsskrift. Denna besvärsskrift hava vi icke sett. Vi hava endast sett två besvärsskrifter, båda från Haparanda arbetarkommun av det socialdemokratiska vänsterpartiet. Det är dessa handlingar, som blivit oss företedda. Några andra besvärshandlingar hava vi icke kunnat taga del av. Allt vad Joki skrivit till Konungens befallningshavan-

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

*Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersäte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)*

de eller till Kungl. Maj:t i besvärsväg hava vi sålunda icke kunnat granska. Jag vill särskilt understryka, att det är givet, att konstitutionsutskottet vid fullgörande av sin granskningsskyldighet naturligtvis icke kan fästa sig vid andra handlingar än dem, som till konstitutionsutskottet efter vederbörlig rekvisition överlämnats. Ej heller kan utskottet vid sidan av dessa handlingar inhämta underhandsupplysningar av något slag.

Vad som här gjorts till en huvudsak i den föreliggande decharge-debatten, det är — och det har av olika talare varierats — att genom konstitutionsutskottets förevarande anmärkning skulle själva asylrätten angripits, enär att Joki skulle hava varit en politisk flykting. Genom den nu gjorda anmärkningen skulle, säges det, utskottet i realiteten ställt sig på sådan ståndpunkt, att asylrätten bleve, såsom herr Möller uttryckte sig, rent illusorisk. Då jag i konstitutionsutskottet granskade förevarande handlingar, fick jag för min del den bestämda uppfattningen, att Joki icke alls var någon politisk flykting. Jag vill framhålla, att om jag på grund av de föreliggande handlingarna hade haft den uppfattningen, att Joki varit en politisk flykting, skulle jag hava intagit en annan ståndpunkt än jag nu gjort. Trots den förda debatten har jag fortfarande mycket svårt att förstå, att Joki varit en politisk flykting, ty av de föreliggande handlingarna i målet framgår klart och tydligt, att från finsk sida Jokis i oktober månad avdömda mål för smugglingen av revolutionär litteratur icke behandlats såsom ett politiskt brott. Jag har framför mig ett av borgmästaren i Torneå på ämbetets vägnar avgivet utlåtande — man får naturligtvis tillmäta detta stor betydelse — där det står, att Joki på grund av tryckfrihetsförordningen den 14 januari 1919 ådömts ett års fängelse, men att målet icke behandlats såsom politiskt. Nu har herr Petrén framhållit, att man hade att bedöma, huruvida brottet var politiskt brott eller icke, enligt svensk uppfattning av saken. Vill man åberopa svensk uppfattning, måste det omdöme, som fällt av Konungens befallningshavande i Norrbottens län, såvitt jag förstår, tillämnas den största betydelse. Och länsstyrelsen säger: »För egen del tillåter sig länsstyrelsen värdsamt framhålla, att Jokis uppgift strax före avvisningens verkställande, att han vore politisk flykting och såsom sådan hade att frukta straff i Finland uppenbarligen är oriktig, då han ju efter det de finska myndigheterna tagit hand om honom varken blivit tilltalad eller straffad för politiskt brott.»

Och så fortsätter länsstyrelsen: »vid sådant förhållande kan länsstyrelsen icke se någon anledning, varför icke gällande bestämmelser rörande utläningar böra tillämpas i avseende å Joki.»

Nu kan invändas, att länsstyrelsens resonemang hänför sig till tiden för verkställandet av avvisningen och icke till den tid, då han kom tillbaka; men i det hänseendet skulle jag vilja framhålla att Joki utan vidare fått vända tillbaka till Sverige, sedan han dömts såsom politisk brottsling i Finland. Det står på sid. 15 i utskottets utlåtande: »Samtidigt meddelade länsstyrelsen, att, enligt muntlig uppgift av gränskommissarien Glad, Joki vid denna tid» — det var den 28 november, efter sedan domen blivit fälld — »ånyo inkommit hit till

riket, varför länsstyrelsen med anledning av vad i ärendet förekommit tillsagt Glad att hålla tillsyn över Joki och icke ånyo avvisa honom, förrän statsrådet och chefen för civildepartementet meddelat besked, huru med Joki skulle förfaras.»

Så vitt jag förstår, har man från finsk sida behandlat Joki med den största hänsynsfullhet och låtit honom återvända hit, möjligen därför att man ansåg honom icke vara någon politisk brottsling. Hade han varit en politisk brottsling, hade man otvivelaktigt lagt beslag på honom. Men nu lät man honom återvända, fast man hade fullständigt i sin makt att behålla honom kvar. Jag kan, herr talman, under sådana förhållanden icke finna annat, än att det resonemang, som här förts, att Joki skulle vara en politisk brottsling, är, så vitt jag förstår, ett mycket skruvat resonemang. Det finnes åtskilligt i de akter, som konstitutionsutskottet haft tillgång till, som talar för, att Joki icke är en politisk flykting, och på den grund anser jag, att det slut, vartill konstitutionsutskottet kommit beträffande Joki, är riktigt. Från olika håll i kammaren har erkänts, av herr Holmquist, att Joki är en mycket ful gosse, och av herr Möller, att hans uppförande i Sverige icke varit särdeles prisvärt. Jag vill tillägga, att, såvitt jag kan finna, har Joki uppenbarligen misskött sig och misskött sig på sådant sätt, att även om han vistats här sedan år 1913, det funnits skäl att avvisa honom. Nu har herr Möller framhållit, att man måste tillmäta polisprotokollet mycket ringa betydelse, därför att i detta framkastas beskyllningar som, om de voro riktiga, skulle föranlett åtal mot Joki. För min del tycker jag, att polisen i detta fall förfarit mycket riktigare, när den avvisat Joki efter dessa förseelser. Att föda Joki en tid här i Sverige eller eventuellt sätta honom i fängelse för förbrytelser, anser jag vara mycket sämre än att ögonblickligen avvisa honom från landet. I fråga om sådana förseelser av utlänningar, anser jag det vara riktigare att avvisa dem, än att här ställa till med ett långvarigt domstolsförfarande mot dem.

Herr talman, jag ber ännu en gång att få understryka, att den här i dag förda diskussionen icke har övertygat mig om att konstitutionsutskottets uppfattning beträffande behandlingen av Joki varit oriktig. Jag har intet yrkande.

Herr Clason: Jag har uppkallats av åtskilligt, som sagts av ett par föregående talare.

Herr Möller ville göra gällande, att Jokis avvisning skett utslutande på grund av att han gjort sig skyldig till smuggling av uppviglande litteratur. Jag ber dock att få erinra, att det i rapporten härom står uttryckligen uttalat, att det var andra omständigheter, som voro det väsentliga. Han hade lämnat oriktig uppgift om sin vistelse och därigenom tillnarrat sig uppehållsbok, vidare hade han saknat stadigvarande arbete, d. v. s. brustit i den förmåga att sig ärligen försörja, vars avsaknad enligt utvisningslagen just skall medföra avvisning, och till sist kom därtill, att det »med skäl kunde antagas», att han smugglade. Icke annat jag kan förstå, lig-

*Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersätc att
vistas i
Sverige.
(Forts.)*

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

ger betoningen på de båda första omständigheterna, och såvitt jag förstår, innefatta de fullt skäl för avvísningen.

För att sätta kammaren in i de däruppe vid gränsen föreliggande omständigheterna, ber jag att få läsa upp inledningen till det polisprotokoll, som åtföljde detta ärende, det förefaller mig vara ägnat att belysa situationen:

»Under tiden efter finska oroligheternas början i slutet av januari månad 1918 har särskilt norra Sverige översvämmats av mer eller mindre tvetydiga individer från olika delar av Finland. Som gränsen härstades mot Finland är mycket svårbevakad, särskilt med hänsyn till de långa avstånden och bevakningspersonalens fåtalighet, har det varit rätt så lätt för dessa personer, att med tillhjälp av s. k. spioner smyga sig över gränsen och begiva sig in till skogsbyarna i svenska gränssorten. Samtliga hava här uppgivit sig vara politiska flyktingar och påstått, att de komma att bli skjutna eller hängda, om de återfördes till sitt hemland.»

Ja, det är fallet med en hel rad utlänningar, att när de komma hit, uppgiva de sig vara politiska flyktingar, men ofta prestera de absolut inga bevis därför, blott ett naket påstående. Ibland säga de ock, att de varit tilltalade i Finland, men blivit frigivna, men icke dess mindre utgiva de sig för politiska flyktingar.

»Dessa och andra rafflande historier», heter det vidare i polisprotokollet. »hava icke förfelat sin åsyftade verkan hos de godtrogna jordbrukarna i svenska Tornedalens skogsbyar, varför främlingarna omhuldas på allt sätt med mat och husrum. Även har det ofta hänt, att befolkningen hjälpt till att gömma dessa utlänningar, när gränspolisbevakningen gjort spaningresor till skogsbyarna. De flesta hava emellertid anhållits av polisbevakningen. I de fall, då det utrönt, att de anhållna icke varit politiska flyktingar utan endast lämnat hemlandet för att undgå mobilisering o. s. v.» — ja, det har också förekommit en del fall, då de velat undkomma värnplikten — »hava de blivit avvísade och under bevakning återförda till sitt hemland. Då det däremot varit uppenbart eller icke fullt kunnat utredas, huruvida de anhållna varit politiska flyktingar, hava dessa anhållits och avgörandet överlämnats till Konungens befällningshavande i länet. Emellertid hava åtskilliga med befolkningens hjälp lyckats hålla sig undan samt fortsatt längre in i landet och således undgått att bli anhållna av gränspolisbevakningen. Dessa hava i allmänhet sedermera under alla möjliga oriktiga och sanningslösa uppgifter lyckats förskaffa sig uppehållsböcker för behörig vistelse här i riket i enlighet med kungl. kungörelsen den 26 september 1918 och oftast gällande tills vidare. I början av sin vistelse här i riket hava personerna i fråga allmänt skött sig mindre klandervärdt, men sedan de erhållit uppehållsböcker och således känt fastare mark under fötterna hava de börjat föra ett supigt och oordentligt levnads sätt, så att våda därav uppstått för allmän säkerhet, ordning och sedlighet. Det har till och med ofta hänt att de bestulit eller misshandlat sina förutnämnda

gynnare bland skogsbyarnas jordbrukande befolkning, varför det icke utan skäl allmänt påstås att detta finska slödder är en landsplåga här i övre Norrland. Som betecknande för detta påstående må nämnas, att de stölder, som under senare året föröfvats, i allmänhet begåtts av finska undersåtar eller tillsammans med sådana, och övergår man till misshandel med livsfarligt vapen, hava dessa brott avgjort föröfvats av ovannämnda finska slödder.»

Det är till denna kategori denne man hör; protokollet visar det med full tydlighet, och de åtföljande vittnesintygen, avgivna av en rad gränssidare och polismän, upprepa detta i olika detaljer. Det var under sådana förhållanden man avvisade honom, och såvitt jag förstår, var det på fullgoda skäl man gjorde så. Herr Möller ville göra gällande, att personen vistats i landet sedan 1913. Ja, om man så vill, men med ett halvt års avbrott under åren 1916—1917. Detta avbrott skall väl även räknas, efter det finnes särskilda bestämmelser för dem, som kommit in efter 1914.

Vad sedan beträffar besvären, som Joki skulle hava ingivit, finnes icke i hela denna akt annat därom än den anteckning, som herr Petrén läste upp och som ingår i den sista bland dessa blyertsanteckningar av passkommittén. — Jag vill då i förbigående erinra, att sådana blyertsanteckningar icke kunna anses stå i överensstämmelse med kungl. förordningen av år 1907, som föreskriver, att utlåtanden från ämbetsverk och myndigheter skola skrivas på visst papper och med visst bläck, och att det är ganska viktigt för deras bevarande, att dessa bestämmelser iakttagas. — Men då i samtliga handlingar i detta ärende, i de från myndigheterna inkomna och i alla de övriga, icke funnos några besvär från Joki eller sådana besvär i övrigt med ett enda ord berörda, vågar jag påstå, att det var för konstitutionsutskottet omöjligt att antaga, att det verkligen funnits några besvär från honom. Dessa lösa belyertsanteckningar voro verkligen icke av beskaffenhet, att vi hade anledning att fästa särskild uppmärksamhet vid dem, då i övrigt i akten inga besvär funnos eller funnos omnämnda.

Vad slutligen beträffar frågan, huruvida Joki var politisk flykting eller icke, så var han det faktiskt icke i avvsningsögonblicket, och Kungl. Maj:ts beslut gäller ju just denna avvsnings. Det har emellertid sagts, att han sedermera blev det, och man har därvid såsom stöd anført den omständigheten, att det skulle vara det avvsnande landet, som i fråga om vad som är att hänföra till politiskt brott är det avgörande. Det är mycket möjligt, att så kan vara förhållandet, men jag vill då påpeka, att såväl polismyndigheterna som iänsstyrelsen däruppe, sedan denna dom i Finland fallit, hava varit överens om att ej betrakta honom såsom politisk flykting och på grund av omständigheterna ej ansett sig böra betrakta honom såsom sådan. Särskilt har det ju påpekats, att han icke fruktat för straff i Finland, utan ogenerat gått fram och tillbaka över gränsen. Framför allt borde denna uppfattning hos de svenska myndigheter.

*Ang. beviljat
tillstånd för
vissa finsk
undersåtar att
vistas i
Sverige.
(Forts.)*

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

som äro väl förtrogna med gränsförhållandena däruppe vara värd avseende.

Herr Möller ville vidare göra gällande, att i en sådan fråga som denna borde man akta sig för att använda stränga byråkratiska former, utan förfara mildt. Jag tror att, om man jämför detta fall med det, som beröres i reservationen angående en annan utvisning, man genast skall komma till den uppfattning, att man tillämpat betydligt större stränghet, när det gällt en oförvitlig medborgare, mot vilken ingen anmärkning förekommit. Detta är för mig ett ytterligare skäl att understryka den brist på system, som rätt på ifrågavarande område.

Herr Lindhagen: Det påtalade förfarandet synes mig utvisa att den författning, varom här är fråga, är i behov av revision. Men man har ansett, att man kan överlämna dessa frågors författningenslaga bedömande åt stämningen för tillfället, åt den politiska stämningen och den politiska uppfattningen, utan att någon ryggrad i författningens avseende uppställer erforderliga principer för huru man skall förfara. Om en person förefaller obehaglig, så kan författningen tillämpas på honom huru mycket som helst, men om han förefaller behaglig, så kan man se mellan fingrarna. Men var är själva författningen? Den frågan måste man göra sig. Jag har tillåtit mig att vid denna riksdag väcka motion om revision av denna författning. Den avslogs naturligtvis. Man sade, att det fanns icke exempel på, att den behövde undergå någon granskning. Jag vill såsom ett exempel återropa även detta. Man får ju i en sådan här fråga icke taga till utgångspunkt personens personliga beskaffenhet, utan här måste man taga hänsyn till vad som verkliga är lag och vad lagen menar. I sådant avseende tillåter jag mig framhålla den synpunkten, att i fråga om avvisning står det uttryckligen, att författningen icke bör tillämpas annat än vid ankomsten till gränsen och omedelbart därefter. Men såsom jag tillät mig erinra vid behandlingen av min motion, har detta avvisningsbegrepp i praktiken av de administrativa myndigheterna utvidgats så ofantligt, att en person efter fem års vistelse i riket ansetts kunna avvisas, bara därför att han, ehuru han haft fast vistelseort inom riket, tillåtit sig göra utflykter över gränsen. När han återkommit, har han betraktats såsom en person, vilken för första gången kommit hit till riket. En sådan misstolkning av författningen bör väl undanröjas. Men vidare har regeringen, när den fattade sitt beslut, såsom herr Petren sakkunnigt utvecklade, haft anledning betrakta den ifrågavarande Joki såsom politisk flyktling. Det förefaller mig därför vara bra egenodmigt av konstitutionsutskottet att i en sådan minst sagt tvivelaktig fråga upphöja sig till domare över regeringen, som, om den än icke tillämpat författningen på ett som jag kan anse fullt riktigt sätt, dock handlat i uppsåt att tolka författningen förnufdigt, därvid utgående från den synpunkten, att i tvivelaktiga fall bör man välja den mildare tillämpningen. Beträffande den syn-

punkten tycker jag, att konstitutionsutskottet saknat all anledning att uppträda såsom utskottet gjort i förevarande fall.

Vad åter angår den eventuella propositionsvägran, som herr Winberg berörde, så synes mig den olika praxis, som i det avsedet utbildat sig inom riksdagens båda kamrar, göra, att decharge-debatten kommer att sakna all betydelse. Och då kammarens mening på grund av sakens beskaffenhet eller kammarens egen övertygelse blir inskränkt av rent godtycke, måste vi försöka framkalla ett konfliktfall, detta så mycket mer som på många områden synes råda den uppfattningen, att yttrandefriheten är mindre i första kammaren än i andra kammaren. Det har dock väckt åtminstone min synnerliga tillfredsställelse, att man här i kammaren får begära ordet och yttra sig i anledning av propositioner och motioner även vid andra tillfällen än då det är fråga om deras remitterande eller avgörande, medan detta är förbjudet i andra kammaren. Detta är ju en mycket mer frisinnad uppfattning, och första kammarens praxis i detta avseende är mer överensstämmande med grundlagens bestämmelser. Men på andra områden och bl. a. det nu ifrågavarande har första kammaren en trängre uppfattning av yttrandefriheten enligt sin gamla praxis. Det är på tiden, att denna skillnad mellan kamrarna upphör, och att yttrandefriheten enhetligt behandlas inom den svenska representationen. Ur den synpunkten, herr talman, ber jag att liksom herr Winberg få yrka, att betänkanudet i denna punkt måtte med ogillande läggas till handlingarna.

*Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
underåte till
vistas i
Sverige.
(Forts.)*

Herr Olsson, Oscar: Vad herr Lindhagens relation beträffar i fråga om anledningen till avvisandet i kammaren av hans förslag till skrivelse om ändring av denna lag, så tror jag ändå, att herr Lindhagen tager fel, ty så vitt jag kan erinra mig var förhållandet, att lagens giltighetstid utlöper om ett år, i vilket fall den föreslagna skrivelsen skulle varit betydelselös.

Vad den föreliggande frågan beträffar torde det, efter herrar Möllers och Petréns yttranden i saken, vara klart, att det här verkligen gäller en politisk flykting, och de åtgärder konstitutionsutskottet tagit sig före att göra anmärkning mot hava dock skett så pass sent, att karaktären av politisk brottslighet var konstaterad. Den anmärkta åtgärden vidtogs av vederbörande departementschef den 31 december 1919, och det kan icke vara tal om, att åtgärden vidtogs under någon annan förutsättning, än att det var fråga om en politisk förbrytelse.

Vad herr Thulins anmärkning beträffar, att svenska myndigheter ansett att politiskt brott icke förelegat, och särskilt då hänvisningen till länsstyrelsen i Norrbottens län, måste herr Thulin själv försvaga intrycket av anmärkningen genom att påvisa, att det icke alls är visat, att icke detta utlåtande från länsstyrelsen kommit, innan länsstyrelsen haft reda på, att vederbörande var fälld för det politiska brottet i Finland. Men vidare vill jag säga mot herr Thulins resonemang, att här sitter konstitutionsutskottet såsom domare, och

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

därför ha de naturligtvis skyldighet att självt hava bildat sig åsikt i frågan, huruvida det föreligger politiskt brott, utan hänsyn till någon myndighet här i Sverige heller. Saken ligger, så vitt jag kan se på det sättet, att asylrätten, såsom herr Möller uttryckte sig, verkligen blir illusorisk, så vitt konstitutionsutskottets mening i detta fall vinner hävd, vartill lyckligtvis icke är stor utsikt, ty skulle verkligen — såsom konstitutionsutskottets representanter här i kammaren gjort gällande — vad främmande länder anse för politiskt eller vanligt brott bliva bestämmande för oss, så skulle asylrätten vara upphävd i fråga om länder som ej göra skillnad mellan politiskt brott och vanligt brott utan hänföra samtliga förbrytelser under kategorien vanliga förbrytelser. Således kan jag icke komma ifrån, att konstitutionsutskottets behandling av detta ärende är i synnerligen hög grad betänkelig.

Jag har icke något yrkande att göra på grund av den praxis, som här i kammaren har kommit till stånd i fråga om konstitutionsutskottets anmärkningar.

Herr Hellberg: Endast ett par korta anmärkningar.

När det av herr Lindhagen nyss talades om att konstitutionsutskottet uppträdde såsom sträng domare, vill jag framhålla, att konstitutionsutskottet inte för sin del velat uppträda så utan blott velat anmäla — vad den funnit anmärkningsvärt för riksdagen, vars sak det sedan blir att döma därom.

Jag begärde egentligen ordet för att uttala en stilla lekmannaundran, om det kan vara riktigt, att frågan huruvida en person är politisk flykting eller inte bör bedömas efter lagbestämmelserna i det land, som skulle utvisa honom. Det förefaller mig åtminstone, att konsekvensen av det kan bliva, att asylrätten, som man här talar om, kan komma att bli illusorisk. Antag att det är strängare fordringar för politisk brottslighet i det land, därifrån en person skall utvisas, än i hans eget land, så utlämnas han ju till sitt eget lands myndigheter att straffas. I detta fall är det visserligen tvärt om, men det tycker jag inte förändrar själva huvudfrågan. Jag vågar inte uttala mig om huru det verkligen förhåller sig, men nog är det uppenbart, att asylrätten på det sättet kan bliva rätt värdelös.

När det nu emellertid tvistas om, huruvida Joki var eller inte var politisk förbrytare, vill jag erinra om det förhållandet, att passkommittén dock i sitt utlåtande den 20 december 1919 själv förklarar, att den vidhåller sin hemställan, att Joki måtte genom Konungens befallningshavande tilldelas lämplig varning med framhållande att, »om han fortsätter med liknande verksamhet, kommer det att medföra hans utvisande». Såvitt jag förstår, har sålunda passkommittén själv ansett, att inte några sådana skäl föreligga, som kunde omöjliggöra utvisning av Joki på den grund att han var politisk förbrytare.

Herr Möller: Jag ber att med anledning av den siste ärade talarens yttrande få påpeka det, att detta, att Joki skulle kunna ut-

visas, om han fortsatte med sin verksamhet, icke är någonting annat än precis samma villkor, som uppställts för bland andra doktor Kapp från Tyskland. Han får åtnjuta asylrätt, under förutsättning att han icke driver någon politisk propaganda.

Jag skall för övrigt icke öka debattens längd, men jag måste ju säga mig, att herr Thulin borde ha kunnat bilda sig sin *egen* uppfattning, om vad som rimligen är politiskt brott, och nog kan man, utan att taga allt för starkt intryck av vad länsstyrelsen i detta fall sagt, själv komma fram till den övertygelsen att om en människa dömts, därför att hon spritt revolutionär litteratur, har hon dömts för ett politiskt brott och icke för något annat slags besynnerligt brott. Jag tycker, att tvistar man om det, så kan jag blott upppepa, vad jag förut sade, att då ha ord icke någon verklig mening eller något verkligt innehåll.

Herr Trygger: Endast ett par ord angående den fråga, som herr Möller här berörde. Jag tror icke, att det är så enkelt, som herr Möller ansåg det vara, att avgöra vad som är ett politiskt brott eller icke. Man kan mycket väl tänka sig, att en person inför i ett land revolutionära skrifter, utan att det är ett politiskt brott. Ty skall det vara någon reson i att särskilja vissa förbrytelser såsom politiska, måste skälet vara det, att det ligger en viss politisk uppfattning till grund för det ifrågakvarande handlingssättet. Nu är det visserligen sant, att den politiska karaktären av brottet i vissa fall är alldeles uppenbar, i andra fall icke, men i varje fall är detta något, som måste undersökas. Tänker man sig, att en person utan allt politiskt intresse, blott för att förtjäna pengar sprider revolutionära skrifter, så är det för mig icke någon politisk förbrytelse, och om man vänder sig till detta fall, då personen i fråga till Finland infört skrifter, kan det mycket väl vara ett vanligt brott, som han begått. Jag kan icke finna att saken ligger annorlunda.

Jag delar fullkomligt de herrars åsikt som anse, att det är uppfattningen i Sverige, huruvida ett politiskt brott föreligger, som är bestämmande, men just med hänsyn till vad jag nyss sade, tror jag aldrig man kan komma ifrån att tillerkänna en viss betydelse åt huruvida en person för politiskt brott åtalats i sitt hemland, visserligen icke så, att dess myndigheters uppfattning om huruvida ett politiskt brott föreligger eller icke, är för oss avgörande, men dock så, att det är en omständighet, ett moment, som, när vi fälla vårt omdöme och bestämma i saken, huruvida politiskt brott föreligger eller icke, har en viss betydelse. Från denna synpunkt sett måste jag för min del anse, att det ingalunda kan vara rätt att säga, att här icke kan vara fråga om annat än politisk förbrytelse. Vi skola komma ihåg, att i dessa tider finnes inom samhället en massa slodder, som gärna vill uppträda som politici och såsom sådana få ett slags hemul för sina brottsliga gärningar. Detta är något som vi måste bestämt reagera emot. Herrarna ha ju från revolter i Ryssland och delvis även i Tyskland sett exempel härpå. För min del förstår jag mycket väl, att vissa revolutionärer, som varit förskräckliga människor i sina handlingar.

*Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersäte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)*

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

dock haft rättighet att kalla sig revolutionärer och politiska personer. men det har även funnits vanliga brottslingar, som sällat sig till de förra och deltagit i deras gärningar samt ansett sig själva hava kommit liksom ett pinnhål högre, när de stigit från klassen av vanliga förbrytare till politiska.

Herr von Geijer: Blott ett par ord i anledning av det senaste yttrandet av herr Möller. Han strök under för andra gången, att ifrågavarande person blivit i Finland dömd för utspridande av revolutionär litteratur. Det är emellertid icke så, ty av handlingarna framgår, att han dömts för olovligt införande, och det är en rasande stor skillnad mellan dessa båda rubriceringar, vilket visar sig av, att i det senare fallet skrifterna väl tagits i beslag. I varje fall har det icke någonstädes sagts att han kringspritt dylika skrifter.

Herr Clason: Jag är förekommen av vad herr von Geijer yttrade om att i detta fall olovlig införsel föreligger, vilket torde vara något helt annat än utspridande av skrifter; själva domen förklarar honom dömd för olovlig införsel. Om jag icke tager miste. föreligga också åtskilliga andra fall, då personer kommit in i riket, som visserligen begått politiska brott men därjämte också vanliga brott, tjuvnadsbrott, mord o. s. v. Sådana hava ibland utvisats med förbehåll att de endast skulle få ställas till rätta för de vanliga brott som de begått. I detta fall är det konstaterat, att Joki begått ett brott som icke kan karakteriseras som politiskt enligt finsk lag, och han måste väl då i det avseende vara likställd med andra förbrytare.

Herr Winberg: Herr Trygger framhöll mycket, att det vid revolutionära tillfällen visar sig att det kommer med en hel del slödder av den art, att det just icke ligger någon politisk övertygelse bakom deras handlingar, utan att de uphöjas från vanliga förbrytare till politiska utan någon särskild anledning. Det är kanske riktigt, men herr Trygger betonade, så vitt jag fattade honom rätt, väl ensidigt att det endast är på den *revolutionära sidan*, som det visat sig sådant slödder. Skulle det icke vara överensstämmande med rättvisa i detta fall att erkänna, att det även visat sig ett *kontrarevolutionärt* slödder, som även har sin andel i begångna förbrytelser. Fallet Hadjetlaché torde vara ett tillräckligt bevis därpå. Men jag tror icke att mot dessa kretsar man gått till väsa med lika kraft som mot de andra.

Herr Möller: Jag vill endast anmärka, att vad som föranlett förklaringen, att ifrågavarande person i Finland icke behandlats såsom politisk brottsling, torde vara helt enkelt, att målet rörande hans förbrytelse icke handlagts vid någon av de särskilda statsdomstolar, som upprättats, sedan revolutionen i Finland nedslagits, utan behandlats vid en vanlig domstol. Detta torde hava varit en mycket vanlig företeelse i Finland. och att vi nu skulle behöva taga hänsyn därtill, kan jag icke finna.

Herr Trygger: För att icke bli missförstådd vill jag gentemot herr Winberg anföra, att jag icke hade anledning att yttra mig om den sak, som han omnämnde.

*Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)*

Herr Bergqvist: Jag skall för min del icke fälla något omdöme om det rätta eller orätta i vederbörandes åtgörande i detta särskilda fall. Men i sammanhang med denna debatt kan jag icke underlåta att framhålla, att invasionen av tvivelaktiga element från Finland till Norrbottens län under flera år varit särdeles stor. Jag har för min del icke kunnat underlåta att göra den reflexionen, att en viss slapphet från svenska myndigheters sida gjort sig gällande beträffande tillstånd för vilken som helst att komma in i landet. Jag vågar påstå, att de element, som kommit in till Norrbottens län österifrån, utövat en synnerligen demoraliserande inverkan, och det i stor utsträckning, på gränsbefolkningen. Dessutom äro många av dessa ytterst samhällsvådliga. Kniven sitter ofta löst i slidan, och många äro de svenska medborgare, som haft oändligt stor olägenhet av dessa lösa element från finska sidan. Jag vill härmed ingalunda uttala något förklenande omdöme om det finska folket. Detta folk tror jag bör respekteras, men de finnar, som komma hit till Sverige, äro i allmänhet sämre element, och kan man göra något för att begränsa invandringen, tror jag det skulle vara nyttigt och det synes mig nästan nödvändigt. Om man kan uppfatta konstitutionsutskottets uttalande i denna fråga såsom ett försök att reagera mot den olägenhet jag nu vidrört, så tror jag det kan vara ganska hälsosamt. Jag förmodar, att för åtskilliga av konstitutionsutskottets ledamöter det varit liksom en bakgrund för deras ställningstagande i detta fall, att de haft kännedom om de förhållanden jag nyss sökt påpeka.

Herr talman: Under den hittills förda överläggningen hava herrar Winberg och Lindhagen yrkat, att den föredragna punkten måtte med ogillande läggas till handlingarna. Varken § 107 regeringsformen eller något annat grundlagsstadgande berättigar någon av riksdagens kamrar att fatta beslut, innebärande klander av att konstitutionsutskottet hos riksdagen gjort anmärkning enligt nämnda paragraf. Bifall till det yrkande, som framstälts av herrar Winberg och Lindhagen, skulle utgöra ett sådant otillåtet beslut, och jag vägrar därför proposition på bifall till nämnda yrkande.

Herr Winberg: Ja, herr talman, som jag redan låtit påskina under mitt förra anförande är jag beredd att fullfölja denna sak. Det kan icke hjälpas, om det blir tvist mellan kammaren och dess talman, men jag anser mig ha så mycket större anledning till mitt yrkande, som en framstående ledamot av konstitutionsutskottet förklarar, att konstitutionsutskottet i denna punkt icke fällt någon dom, utan endast ägt att anmäla saken för riksdagen, vars sak det sedan är att bedöma den. Det finnes icke något sätt för riksdagen att döma, såvida det icke är möjligt för kamrarna att giva sin mening till känna.

Ang. beviljat
tillstånd för
väs finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

På grund härav hemställer jag, herr talman, att kammaren måtte för sin del yrka proposition.

Herr Möller: Redan under den föregående debatten har jag tillkännagivit, att enligt min åsikt riksdagen borde kunna få göra ett uttalande rörande de anmärkingar, som framställas av konstitutionsutskottet. Men såsom vi veta, är det skiljaktig praxis i första kammaren och i andra kammaren om denna sak. Det är sålunda på det sättet, att den uppfattning, som första kammarens talman står på, icke delas av andra kammaren, och redan denna omständighet giver vid handen, att tolkningen i detta avseende icke är på något sätt klar, utan tvärtom synnerligen tvistig. Med hänsyn härtill måste jag, ehuru jag själv förut icke velat framställa något yrkande i sådant avseende, under för handen varande förhållanden understödja herr Winbergs framställning, att kammaren måtte yrka, att proposition skall få framställas på hans yrkande. Ty så pass tvistig som denna sak är synes den under alla omständigheter böra bliva föremål för behandling i konstitutionsutskottet till slitande av tvisten.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Det är alldeles tydligt bestämt i § 107 regeringsformen, som handlar om det sätt, varpå riksdagen må göra gällande politiskt ansvar, vad konstitutionsutskottet har att göra och vad riksdagen har att göra, i ett dylikt fall. Konstitutionsutskottet har, om den finner skäl därtill, att anmärka, »att statsrådets ledamöter samfällt eller en eller flera av dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande» o. s. v., och riksdagen har, om den finner rikets väl det kräva, att »hos konungen skriftligen anmäla sin önskan» om det ifrågavarande statsrådets entledigande. För mig är det uppenbart, att riksdagen i detta fall icke kan uttala något om-döme, huruvida konstitutionsutskottets anmärkning är berättigad eller icke. Men icke nog därmed, även de lega ferenda har jag samma mening. Det finnes visserligen de, som hava den uppfattningen, att grundlagen borde förändras. Men däruti kan jag icke instämma, ty det vore enligt min mening ganska olyckligt, om riksdagen skulle ha rätt att intaga en sådan ställning visavi konstitutionsutskottet. Konstitutionsutskottet är skyldigt granska statsrådsprotokollen och uttala sin mening angående regeringens åtgärder. Skulle sedan riksdagen uttala sig angående konstitutionsutskottet och tidningarna angående riksdagen och slutligen någon annan t. ex. gatan angående tidningarna, vad bleve slutet på ett sådant förfarande? Komme man till klarhet i den fråga, som föreläge? Nej, jag tror det icke. Jag tror det är bäst att var och en håller sig inom det område, som är anvisat åt honom. Vi skola komma ihåg, att särskilt åt konstitutionsutskottet är i grundlagen tillerkänd en ställning, som är synnerligen betydelsefull. Sålunda skall ifall olika meningar i vissa fall uppstå mellan kamrarna eller mellan kammare och talman, tvisten hänskjutas till konstitutionsutskottet, något som visar, att grundlagsförfattaren an-

sett, att konstitutionsutskottet bör intaga en mycket stark ställning även gentemot riksdagen. Och jag vill erinra om att ifråga om statsrådets ansvarighet det icke är riksdagen, utan konstitutionsutskottet som äger bestämma, huruvida det är fråga om så stora förseelser från statsrådets sida, att de böra föranleda åtal.

Jag kan sålunda varken från lämplighetssynpunkt eller med hänsyn till grundlagens ordalydelse finna annat, än att kammarens talman har i allo riktigt förfarit, då han vägrat proposition på yrkandet, att konstitutionsutskottets uttalade anmärkning uti ifrågasvarande del skulle med ogillande läggas till handlingarna.

Herr L i n d h a g e n: Då den siste talaren förklarade, att det vore klart, att talmannens propositionsvägran är riktig, menade han naturligtvis enligt hans personliga uppfattning, ty det är icke så enligt den allmänna meningen, såsom herr Trygger har sig bekant, eftersom ett ganska stort antal talmän under riksdagens långa tillvaro haft en alldeles motsatt uppfattning mot den herr Trygger nu för sin del uttalade. Jag skulle därför kunna instämma med herr Möller däruti, att frågan i sitt nuvarande tillstånd varken är klar eller oklar, utan tvistig. Vad angår den slutsats, som herr Trygger drog av vad han yttrade angående det grundlagsenliga i denna propositionsvägran, nämligen att det skulle leda till ett olyckligt resultat, så skulle då, förmodar jag, andra kammaren vållat en ofantlig olycka för riket genom sin mångåriga praxis, som står i strid med den mening, som herr Trygger uttalat sig för. Men i alla fall har andra kammarens praxis i denna motsatta riktning icke bragt någon olycka över landet. Då man nu frågar vad som är riksdagens och konstitutionsutskottets rätt, så är grundlagen tydlig därutinnan, att det är konstitutionsutskottet, som här föreslår någonting, och riksdagen som fattar beslut. Detta beslut kan dock icke vara grundat på annat än ett omdöme, vilket herr Trygger anser, att man icke skulle vara berättigad att fälla. I beslutet måste ingå ett omdöme om saken, och detta omdöme måste gå i den ena eller andra riktningen, men det är icke förnuftigt att säga, att grundlagen förbjuder att fatta beslut, som innebär ett omdöme angående konstitutionsutskottets uppfattning av ett till behandling föreliggande ärende. Detta är en uppfattning, som jag för min del finner solklar och som jag funnit välgörande i tillämpningen inom andra kammaren, och det är på denna grund som tyngdpunkten i dessa för övrigt tämligen betydelselösa debatter kommit att ligga i andra kammaren och som ifråga om dechargede-batten andra kammaren tilldragit sig större intresse än första kammaren. För övrigt skulle jag till viss grad kunna instämma med herr Trygger, att dechargede-batterna äro bra litet betydelsefulla, och det förvånar mig, att saker, som äro att anse som mycket viktigare, i dag fått sjunka ned på föredragningsordningen. Främst på föredragningslistan har man satt frågan om dechargen, då likväl ärenden i dag skola förekomma, som äro av vida större betydelse. Här begagnas ju aldrig dechargede-batten för att uppdraga stora konturer för den allmänna politiken, och här skipas icke rättvisa, utan det blir en kamp mellan

*Ang. beviljat
tillstånd för
vissa finska
undersäte att
vistas i
Sverige.*

(Forts.)

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersäte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

de olika regeringspartierna, därvid det ena partiet söker komma åt det andra. Man sväljer sina egna kameler men silar andras mygg; det är dechargedebattens huvudsakliga innehåll.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Då i den nu uppkomna frågan en så bestämd meningsskiljaktighet föreligger, vilken därtill tar sig uttryck i en, de båda kamrarna emellan, åtskild praxis och det, såvitt jag kan förstå, icke är annat än rimligt och önskvärt att vinna klarhet om vad i detta avseende är fullt konstitutionsenligt, så tillåter jag mig att förena mig med dem, som yrka på att proposition skall framställas och därigenom en auktoritativ tolkning komma till stånd.

Herr T r y g g e r: Herr Lindhagen påpekade, när han yttrade sig sist, att det omdöme jag uttalat var blott min personliga mening, om huru med denna sak förhåller sig. Det är alldeles uppenbart. Jag är icke van att uttala någon annan mening än min egen, och jag trodde icke, att jag behöfde påpeka detta.

Vidare gjorde herr Lindhagen gällande att de betänkligheter jag framfört vore oberättigade, ty andra kammaren hade flera gånger handlat på det sätt jag ansåg olämpligt och därav hade icke någon skada skett. Men jag vill fästa min ärade väns uppmärksamhet på, att andra kammaren icke är riksdagen. Så länge det endast är andra kammaren, som ogillar, gör det ingenting, men om första kammaren kommer med och sålunda riksdagen uttalar ett ogillande, då blir det något helt annat. Situationen blir synnerligen betänklig, ty det blir en konflikt mellan konstitutionsutskottet och riksdagen.

Slutligen sade herr Lindhagen, att det dock vore märkvärdigt, om icke kammaren skulle få ha ett visst omdöme om denna sak. Jo visst får den det, men det är icke alltid som man får uttala sitt omdöme. Herr Lindhagen såsom gammal domare vet, att man icke får kvälja domstols dom, då straffas man. Det finnes många fall, då man ej får uttala sitt omdöme, och framför allt bör man se till, att man icke uttalar ett omdöme om något, som ligger inom en annan myndighets sfär. Det måste man avhålla sig ifrån, men tänka får man, det står öppet för var och en och således även för kammarens ledamöter.

Den siste ärade talaren gjorde gällande, att, såsom frågan nu ligger, då andra kammaren anser, att man kan uttala ett ogillande eller gillande, och vi, att man icke kan göra det, vore det bäst att hänskjuta saken till konstitutionsutskottet. Men det är en uppfattning, som jag för min del anser mig icke kunna biträda. Herr Lindhagens mening är ju den, att om talmannen och kammaren komma till olika resultat, skall konstitutionsutskottet avgöra, men icke skall, om kammaren har samma mening som talmannen men andra kammaren har en annan mening, frågan hänskjutas till konstitutionsutskottet. Det trodde jag stred mot grundlagen, ty grundlagen säger, att om kammaren kommer att stå *emot* talmannens yttrade mening, skall frågan hänskjutas till konstitutionsutskottet. Det kan således icke för oss vara något skäl att uttala en annan uppfattning än tal-

mannens, om vi hava samma mening, och på detta sätt hänskjuta saken till konstitutionsutskottet, utan kammaren bör fasthålla sin mening. För resten, om konstitutionsutskottet — jag hoppas jag icke sårar någon inom konstitutionsutskottet med detta mitt uttalande — vore en hög politisk domstol, med all den sakkunskap, som kunde uppbibras i landet, skulle jag mycket väl kunna tänka mig att, då kamrarna i någon konstitutionell fråga sen länge vore av olika mening, man borde försöka att få en lösning av frågan på det sättet, som herr Ekman här föreslagit. Men det är icke nu fallet, det må jag väl säga. Konstitutionsutskottet besitter mycken sakkunskap, mycken erfarenhet på olika områden, men när det gäller ett för framtiden bindande uttalande, huru grundlagen skall tolkas, tror jag ändå, att man bör känna sig tveksam. Kanhända beror det därpå, att jag är jurist, och att i konstitutionsutskottet majoriteten av ledamöterna icke är juridiskt utbildad. Jag är alltid rädd för domstolar, där majoriteten består av lekmän.

Herr Ekman torde också erinra sig, att ett utlåtande från konstitutionsutskottet icke alls är att betrakta såsom en tolkning för framtiden av grundlagen. Om frågan hänskjutes till konstitutionsutskottet och det säger, att talmannen bör framställa denna proposition, så gäller det för detta speciella fall, men det gäller icke för framtiden. För min del komme jag, om jag i framtiden sutte i kammaren, att hålla mig lika stram som i dag i fråga om avgörandet av denna sak. Låt var och en hålla på sin övertygelse om vad som är gällande grundlag! För min del hyser jag icke någon tvekan, att det är grundlagens mening i denna fråga, som uttalats av herr talmannen genom hans propositionsvägran.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Den fråga, som nu föreligger till avgörande, är den, huruvida en anmärkning skall framställas mot vederbörande statsråd eller icke. Den frågan besvaras antingen så, att riksdagen beslutar skrivelse till Kungl. Maj:t med anmälan emot vederbörande statsråd eller på det sättet, att riksdagen beslutar att lägga utlåtandet till handlingarna, vilket senare betyder, att riksdagen icke vill framställa anmärkning, och att sålunda konstitutionsutskottets uppfattning därutinnan är ogillad. Men vad som nu påyrkats av herr Winberg är en helt och hållet ny fråga. Det är frågan om anmärkning emot *konstitutionsutskottet*, och den frågan föreligger verkligen icke till avgörande här. Jag vill hemställa, om det kan vara rimligt, att riksdagen skulle göra en anmärkning emot sitt konstitutionsutskott för vad det lagligen gör. Skulle det bliva tillåtet, då kommer i så fall konstitutionsutskottets ställning vid granskningen att i hög grad försvåras, och riksdagens granskningsrätt gentemot regeringen att försvagas. Det kan väl ändå icke vara meningen att på det sättet genom uttalande från kamrarna binda konstitutionsutskottet.

Utskottet har att efter bästa förstånd och samvete granska regeringens handlingar och uttala sig om dem. Därutinnan måste utskottet vara fredat från klander. Det är visserligen sant, att andra

*Ang. beriljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)*

Ang. beviljat
tillstånd för
vise finsk
undersäte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

kammaren har kommit in på den praxis att göra sådana uttalanden gentemot konstitutionsutskottet. Men det har redan påpekats, att detta är ganska betydelselöst, så länge det bara är en enda kammare, som gör ett sådant uttalande. Helt annat skulle det bliva, om sådant uttalande gjordes av bägge kamrarna gemensamt, d. v. s. av riksdagen. Därmed skulle riksdagen vända sig mot sitt eget konstitutionsutskott och försvaga sin egen ställning såsom granskningsberättigad gent emot regeringen. Jag kan icke tänka mig något sådant, varför jag till fullo instämmer med herr talmannen.

Herr Winberg: Den siste ärade talarens tolkning av vad det senaste spørsmålet innebär, måste jag säga, är något egendomligt. Han vil- le göra gällande, att ett bifall till det av mig framställda yrkandet skulle utgöra ett bestämt klander mot utskottet. — Ja, det innebär samma klander, som det alltid innebär, när riksdagens kamrar eller en dess kammare någon gång finner sig icke kunna biträda ett förslag, som framlägges av ett utskott. Det blir kontentan av det hela. Rent formellt skulle det vara riktigare att framställa förslag om, att riksdagen måtte avslå utskottets yrkande under den föreliggande punkten. Sådant tillåtes dock icke heller, och därför måste man gå den väg, som jag här föreslagit.

Vi skola icke göra frågan till mer än den i verkligheten är. I det stora hela hänger denna fråga på, huruvida man anser, att konstitutionsutskottet är en integrerande del av riksdagen eller en institution, som vid fullgörandet av detta sitt uppdrag står alldeles över riksdagen. I senare fallet kan jag förstå t. ex. herr Trygger, som säger, att, vad konstitutionsutskottet kommer med som förslag, det kan icke föranleda till annan åtgärd av riksdagen än godkännande. Men herr Trygger har själv underkänt den tolkningen, såvitt jag förstår, och dessutom är denna helt och hållet orimlig. Han har i sitt senare uttalande bestritt, att konstitutionsutskottet är den stora mäktiga domstol, till vilken vi utan vidare kunna överlämna frågor till avgörande. I och med detta måste det vara fastslaget, att konstitutionsutskottet i detta avseende vid fullgörande av sitt uppdrag endast är ett vanligt utskott. För att det under sådana förhållanden skall vara någon mening i, att utskottet fullgör denna sin granskning, så måste det förslag, som utskottet kommit till, framläggas för riksdagen, för att riksdagen därom skall kunna uttala sin mening. Jag skulle kunna förstå det hela, om man ville hävda den uppfattningen, att konstitutionsutskottet är en institution över riksdagen. Men då är i och med det, varje debatt över ett sådant utskottsutlåtande fullkomligt meningslös, och utskottet hade endast att anmäla för riksdagen, att det fullgjort sitt uppdrag, och kommit till det och det resultatet. Men då jag icke kan göra gällande en sådan tolkning av grundlagen, kan jag icke komma till annat resultat än, att med konstitutionsutskottets utlåtande måste förfaras som med ett vanligt utskotts, och att riksdagen har rätt att till det förslag och utlåtande, som utskottet kommit till intaga samma ståndpunkt, som riksdagen alltid haft rättighet att göra.

På grund av dessa skäl vidhåller jag fortfarande min mening och mitt yrkande.

Herr Holmquist: Efter min uppfattning kan jag icke förstå annat än, att denna fråga ställer sig jämförelsevis enkel. Frågan är den: finns det i grundlagen någon bestämmelse, som förbjuder att med gillande eller ogillande lägga utlåtande till handlingarna, eller finns det icke? Jag kan för min del, på grund av de i dag här framförda skälen icke finna annat än, att proposition skall äga rum.

Herr Trygger har anfört åskilliga skäl, varav en del äro något egendomliga. Han berättade en liten historia. Då han har börjat, kan jag fortsätta. Det var en gammal generalkonsul här i staden, som i hovrätten hade vissa betänkliga yttranden, som föranledde ordföranden i hovrätten, ett gammalt hovrättsråd, att utropa »vad säger herrn, kväljer herrn hovrättens dom?» Nej, det är den, som kväljer mig, genmälte konsuln. Naturligtvis menade de båda herrarna kanske icke riktigt detsamma med det av dem använda uttrycket.

Jag får säga, att det kan finnas tillfällen, då riksdagen skulle kunna behöva uttala en sådan bestämd uppfattning, som det här var fråga om, och då andra kammaren faktiskt har kunnat göra det under så långa tider utan någon fara, anser jag att även första kammaren kan göra det.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall icke följa herr Trygger i att försöka undersöka, huruvida konstitutionsutskottet besitter den oantastliga, faktiska kompetensen för avgörande av det spörsmål, som genom ett bifall till mitt yrkande eventuellt komme att till utskottet hänskjutas. Jag nöjer mig med att konstatera, att Sveriges grundlag åt konstitutionsutskottet anvisar den uppgiften. För egen del vill jag säga, att jag har en mot talmannens deklaration avvikande mening på denna punkt, och därför är det helt naturligt, att jag personligen förenar mig med dem, som, då frågan nu kommit upp på detta sätt, påyrka, att kammaren voterar för propositions framställande. Men även den, som i sakfrågan känner sig tveksam och alltså icke hyser någon utpräglad mening — förefaller det mig naturligt, att han ställer sig på den sidan, där man önskar få denna sak prövad av konstitutionsutskottet. Att i detta fall underlåta att opponera sig mot talmannens deklaration innebär en sak, att man ställer sig på hans sida. Det kan väl knappast heller den tveksamme göra, ty för honom bör det vara naturligen önskvärt, att proposition blir framställd, och därigenom frågan hänskjuten till konstitutionsutskottets avgörande.

Jag vidhåller, herr greve och talman, mitt yrkande.

Herr Clason: Gentemot herr Carl Gustaf Ekmans sista yttrande vill jag säga att såvitt jag förstår, gäller frågan icke alls

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersäte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

huruvida man skall ställa sig på talmannens sida eller icke, utan frågan här gäller vad som är *riktig grundlagstolkning* eller icke. Nu är det ju så, att beträffande dechargeärendenas behandling grundlagen är mycket noggrann i sina bestämmelser. Jag kan ock säga, att man inom konstitutionsutskottet ibland känner dessa bestämmelser som ett visst tvång. Ty det skulle kunna tänkas, att utskottet skulle vilja vidtaga andra åtgärder än de, som det har att välja mellan i §§ 106 och 107. Men så länge denna grundlag är skriven som den är, har utskottet ingen annan möjlighet.

I nu föreliggande spörsmål kan jag icke finna annat än, att grundlagen är fullständigt klar, då den framhåller, vad kammaren kan, bör och har att göra. Herr Trygger har redan redogjort här för. Kammaren har, när utskottets dechargebetänkande kommer in, enligt grundlagen att vidtaga den åtgärden att besluta en anmälan mot ett visst statsråd, om det finner, att rikets väl det kräver. Någon annan åtgärd tillerkänner grundlagen icke kammaren att vidtaga i detta fall. Läger kammaren ett dechargebetänkande till handlingarna, ligger däri att kammaren finner, att rikets väl ej kräver att den gör en sådan anmälan.

Nu har det yrkats, att kammaren skulle ogilla konstitutionsutskottets uttalanden eller anmärkning. Vad är det kammaren skall ogilla? Vad är det konstitutionsutskottet har gjort? Konstitutionsutskottet har anmärkt, att enligt dess uppfattning statsrådets ledamöter eller någon av dem har förhållit sig på visst sätt, och grundlagen tillerkänner åt konstitutionsutskottet, om det vid sin granskning får en sådan uppfattning, rätten att tillkännagiva detta för riksdagen. Nu säger man, att kammaren skall ogilla detta. Jag förstår icke vad som är meningen härmed. Skall kammaren ogilla, att utskottet vid sin granskning av dessa handlingar funnit ett visst sakförhållande föreligga? Skall kammaren ogilla, att utskottet — efter bästa förmåga och samvete naturligtvis — har prövat ärendet och med den skyldighet, som grundlagen ålägger utskottet, tillkännagivit detta för kammaren? Jag förstår icke, huru man kan yrka detta. Det synes mig som om i det beslutet skulle ligga ett ingripande av en del utav riksdagen mot vad en annan del av riksdagen enligt grundlagen har både rättighet och skyldighet att göra.

Gentemot vad herr Winberg anfört, då han påstår, att detta utlåtande är att likställa med förslag, som av annat utskott framläggas för att godkännas eller icke godkännas av kammaren skulle jag slutligen vilja säga, att konstitutionsutskottet här icke alls har framlagt något förslag. Det har redovisats ett sakförhållande, men det bör erinras, att enligt grundlagen det är riksdagen som sedan under vissa omständigheter har att på visst sätt ta denna fråga i sin egen hand. Konstitutionsutskottet har icke ens rätt att framställa förslag, att riksdagen skall fortsätta med att skriva till Kungl. Maj:t, att ett statsråd skall skiljas från sitt ämbete. Det ligger absolut icke i konstitutionsutskottets hand att föreslå något

sådant. Något förslag föreligger således icke här, som från kammarens sida behöves eller kan gillas eller ogillas. Det är kammaren som, sedan utskottet fullgjort sin granskningsplikt, har rätt att taga saken i egen hand. Är det så, att kammaren finner, att anmärkningen icke är värd att gå vidare, gör kammaren vad kammaren alltid gjort: lägger saken till handlingarna.

Här yttrades av någon talare, att vi inom konstitutionsutskottet skulle vara obenägna att bli klandrade för våra åtgärder. Det är jag icke. Jag handlar efter bästa förstånd och samvete, man må sedan klandra eller icke klandra; jag skall ett annat år handla på samma sätt i samma sak. Jag opponerar mig alltså icke emot ett eventuellt ogillande på *den* grunden att man därmed skulle klandra oss personligen utan därför, att det skulle innebära, att kammaren skulle uttala ett klander, som jag icke finner, att grundlagen tillerkänner kammaren rätt till.

Ur rena lämplighetsskäl anser jag jämväl grundlagens ståndpunkt mycket förständig. När vi sitta i konstitutionsutskottet och pröva dessa ärenden, då förstår kammaren, att vi granska akterna fram och tillbaka och försöka sätta oss noga in i det ytterligt vidlyftiga materialet. Om en anmärkning kommer fram i en viss fråga, kan det bero på en sammanställning av denna fråga med en mängd andra frågor. Jag skulle vilja hemställa till kammaren: äro dess ledamöter så inne i denna sak i alla dess detaljer, hava alla handlingar här i kammaren kunnat av dess ledamöter granskas på samma sätt, som de förelegat i konstitutionsutskottet, så att kammarens ledamöter här allmänt kunna intaga en ståndpunkt av gillande eller ogillande, när detta icke alls behövs? Det förefaller mig, som om följden av att slå in på en sådan praxis, skulle bliva den, att dessa dechargedebatter, som redan nu torde vara långa nog, torde bliva ofantligt mycket längre. Då skulle det bliva nödvändigt för utskottet att skriva memorialer, som äro ofantligt mycket mera vidlyftiga och för oss att hålla mycket mera utförliga debatter.

Herr Trygger: Jag skulle icke behöva säga någonting efter herr Clasons sista yttrande, men jag vill ännu en gång understryka gentemot herr Winberg, att konstitutionsutskottet icke framställer något förslag till dechargedebatten. Det är icke en hemställan, utan med anledning av en anmärkning från konstitutionsutskottet, som vi skola yttra oss. Om utskottet anser sig behöva göra en anmärkning, så gör det en anmärkning. Det får icke ens föreslå riksdagen att hos Konungen begära entledigande av det statsråd, som konstitutionsutskottet gör anmärkning mot. Konstitutionsutskottet har icke någon förslagsrätt i det avseendet, utan sedan anmärkningen kommit till riksdagen, skall riksdagen efter eget initiativ pröva, huruvida denna anmärkning är sådan, att rikets väl kräver, att man bör hos Konungen begära ifrågakvarande statsråds entledigande. Sålunda har herr

Ang. beviljat tillstånd för viss finsk undersäte att vistas i Sverige.
(Forts.)

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersåte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

Winberg icke observerat, vad som står i grundlagen, då han här talar om konstitutionsutskottets »förslag».

Jag vill ännu en gång säga, att vad skulle det leda till, om kamraren i dechargefrågor uttalade gillande eller ogillande. Man gör det snart så otrevligt i riksdagen, att ingen människa vill komma hit, och de, som äro här, vilja icke deltaga i utskottsarbetet. Skall det verkligen bliva så, att vi skola sätta oss till doms över de personer, som offra så mycken tid, skicklighet och arbete, för att riksdagen skall bliva i tillfälle att fatta något så när kloka beslut? Är det rimligt, att vi under debatten i kamrarna skola sitta och förklara, att vad ni sade då, gilla vi, och vad ni sade då, ogilla vi etc.? Det blir ett rent spektakel. Riksdagen kommer att sakna möjlighet att arbeta, emedan allt kunnigt och dugligt folk skall säga: »Låt skrikhalsarna sitta i utskotten, så kunna vi sitta i kamrarna till doms över deras betänkanden.» Det är ingen, som vill offra något för att bliva föremål för sådant trakasserij jämt och ständigt.

Jag har suttit många år, sedan 1898, i utskott, sedan 1899 i ständigt utskott, och jag vet vad det vill säga att arbeta i utskott, och det är ofantligt mycket mera arbete nu än på min tid. Skall nu riksdagen taga sig för att döma över utskottsmedlemmar, går det på tok, och det skola herrarna få se. Tidningarna sitta nu som domare över oss, om vi ha kvittat eller icke på sammanträdena! Då var och en skall vara herre över sina stackare, blir det omöjligt att arbeta.

Herr Reut erskiöld: Den ärade talaren på Gävleborgsbänken ansåg, att både de, som hade motsatt mening mot talmannen, och de som voro tveksamma, borde i denna fråga, då yrkande framställts, rösta för, att proposition borde framställas, för att konstitutionsutskottet i saken skulle få döma. Jag skall för min del alldeles tvärtom säga, att även om man hyser en mot talmannens uppfattning stridande mening, eller man i denna fråga är mer eller mindre tveksam, så har man att väga mot varandra de två spörsmålen, å ena sidan, om man önskar få frågan avgjord, och å den andra sidan, om man önskar att icke i onödan bryta en fast praxis. Det första alternativet vinner man emellertid icke, som redan från Stockholmsbänken uttalats, därför att konstitutionsutskottet faller sitt utslag endast från fall till fall, utan att något följande konstitutionsutskott eller någon följande talman i någon kommande fråga av detta slag är därav bunden. Han är bunden av utslaget i denna fråga endast för detta fall. Det blir icke någon autentisk tolkning — den måste ges i helt annan form enligt grundlagen — och frågan är då för framtiden lika öppen. Då ställer sig det andra spörsmålet: Är frågan av den vikt, att vi för att få den »avgjord» på detta sätt vilja offra hittills obruten praxis. Vår svenska riksdagsrätt är ju i synnerligen stor utsträckning en sedvane-rätt. Den är utbildad genom praxis — jag behöver ju bara erinra om vår statsregleringsrätt, som knappast är något alls annat än praxis, andra områden att förtiga.

Även om olika praxis utbildat sig i första kammaren och i andra

kammaren, synes det mig verkligen, som måste mycket vägande skäl i ett särskilt fall anföras, för att någondera kammaren skulle frångå en sådan sin egen praxis. Man ser icke genast varthän avvikelserna kan leda.

Då jag icke kan förstå, att vi i denna fråga skulle vinna någonting genom att nu bryta denua kammarens gamla praxis, ber jag, herr greve och talman, få yrka att kammaren, vilken uppfattning, som den än i sakfrågan må hava, låter vid talmannens vägran bero.

Ang. beviljat tillstånd för viss finsk undersäte att vistas i Sverige.
(Forts.)

Herr Winberg: Herr talman! I anledning av den föregående ärade talarens slutyrkande, som var formulerat på följande egendommiga sätt, att kammaren, vilken uppfattning den än har i sakfrågan, skall böja sig för talmannens tolkning, ber jag att få anmäla med detsamma, att jag icke kan tillägna mig en sådan grad av lojalitet. Det var emellertid icke därför, jag begärde ordet, utan med anledning av herr Tryggers uttalande. Jag kunde icke tro, att det var så svårt med saksakal, att herr Trygger skulle behöva uppträda som känslotalarare, som han nu gjorde i detta fall. Som sådan är han f. ö. mindre lyckad.

Jag hoppas emellertid, att kammaren vid sitt avgörande av denna fråga icke i någon grad tager hänsyn till de skäl, som herr Trygger anförde, beträffande svårigheten att få medlemmar i utskotten. Svårigheterna att få medlemmar i utskotten och att få riksdagsarbetet att fungera, det är en annan fråga, herr Trygger, som vi skola avgöra i sinom tid, och den skola vi icke taga upp nu till behandling: den har icke alls något att göra med nu föreliggande ärende.

Herr Möller: Herr talman! Jag uppkallades också av herr Tryggers sista anförande. Det är alldeles uppenbart, att om den mening han företrädde, är riktig, måste det bli en fullkomlig omvärdering av dessa konstitutionsutskottets anmärkningar. Ty skulle det bli så, att man till konstitutionsutskottet icke skulle kunna få ledamöter, som sitta med lup, såsom det här betänkandet på flera punkter vittnar om, och leta upp småkrafts för att få tillfälle att göra anmärkningar mot statsrådet, emedan riksdagen eventuellt skulle ogilla dessa anmärkningar, så vore det enligt min uppfattning icke så förfärligt viktigt. Är herr Tryggers mening riktig, så skulle man utgå från, att den allmänna opinionen i landet icke bryr sig om dessa anmärkningar och att man är på det klara med, att de sakna verklig vikt och betydelse; det har väl dock icke från början varit meningen med konstitutionsutskottets granskning. Men skall det fästas något avseende vid dessa anmärkningar för framtiden och om riksdagen skall tillbringa hela dagar med att diskutera dem, är det icke mer än rimligt, att folket ute i landet också får tillfälle att veta, vad riksdagens uppfattning är i dessa ärenden, som konstitutionsutskottet undersökt, icke blott vad enskilda riksdagsledamöters uppfattning i saken är.

Ang. beviljat
tillstånd för
viss finsk
undersäte att
vistas i
Sverige.
(Forts.)

Herr Ekman, C a r l G u s t a f: Den ärade talaren på Uppsala-bänken yttrade att en hittills obruten praxis icke borde brytas i annat fall, än då en särskilt trängande anledning därtill förelåge. Ja, jag kan vara ense med honom därom. Men när en fråga utvecklar sig därhän, att man från det ena kammarens talmansbord förklarar, att det förfarande, som i den andra kammaren under en följd av år ägt rum, måste anses vara stridande mot grundlagen, har man kommit in i ett sådant tillstånd, där det förefaller mig vara synnerligen trängande, att det blir klarlagt, vilken mening, som är den riktiga.

Den ärade talaren sade också, att han instämde med vad som i detta avseende yttrades av den ärade talaren på Stockholmsbänken om att konstitutionsutskottets avgörande i detta fall blott kommer att hänföra sig till ett visst specialfall. Såvitt jag förstår, vidgar sig konstitutionsutskottets avgörande i denna fråga, om den blir till utskottet hänskjuten, till spörsmålet, huruvida på en konstitutionsutskottets anmärkning, ett uttalande, ett omdöme i form av gillande eller ogillande från kammaren kan följa. Därav följer åter att konstitutionsutskottets yttrande icke kommer att i detta fall äga den begränsade omfattning, som det i en del andra fall naturligtvis erhåller.

Jag tillåter mig vidhålla mitt yrkande.

Herr Ekman, K a r l J o h a n: Herr Winberg yttrade, att konstitutionsutskottet hade icke annan ställning än ett vanligt utskott, när det avgiver utlåtande i ett dechargeärende, men den, som det allra minsta känner till grundlagen, vet, att konstitutionsutskottet i detta fall har en helt annan ställning. I 106 § regeringsformen — man kunde ju föreställa sig, att det bleve en anmärkning även i enlighet med denna paragraf — heter det: »Finner utskottet av dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot — — — uppenbarligen handlat mot rikets grundlag eller allmän lag, då skall konstitutionsutskottet ställa en sådan under tilltal av justitieombudsmannen inför riksrätt.» Här är icke fråga om en riksdagens medverkan, utan det är konstitutionsutskottet, som på egen hand ställer ett felande statsråd under tilltal genom justitieombudsmannen. På samma sätt är det i 107 § regeringsformen. Där är det konstitutionsutskottet, som på egen hand efter granskning av statsrådsprotokollen gör anmärkning. Sedan ankommer det på riksdagen, om den vill med anledning av anmärkningen skriva till Kungl. Maj:t och begära statsrådets entledigande, eller om riksdagen vill helt enkelt lägga memorialet till handlingarna, varigenom ju tillika är sagt, att riksdagen icke gillar anmärkningen. Men att, såsom nu är föreslaget, riksdagen — icke bara en kammare, utan båda kamrarna — skulle uttala ett gillande eller ogillande av vad konstitutionsutskottet lagligen gör, kan icke vara riktigt. Det har under hela vårt nya representationskick sedan år 1809 ansetts såsom en av folkfrihetens grundvalar, att man äger att fritt utöva kritik över regeringens åtgöranden. Ett bifall till det yrkande, som nu är framställt, skulle, om det bifölles i båda kamrarna, betyda en högst väsentlig begränsning av denna gransk-

ningsrätt gentemot regeringen. Ty det är givet, att om konstitutionsutskottet får klart för sig, att dess granskning kan av riksdagen underkännas, kommer det att bliva ytterst försiktigt, när det framställer sina anmärkningar, och därigenom kan befaras, att granskningsrätten kommer att i hög grad försvagas. Även om en anmärkning en och annan gång skulle framställas, som riksdagen i det stora hela icke finner vara fullt befogad, så är det bättre, än att granskningsrätten skulle bliva inskränkt till den grad, som här med all säkerhet skulle bliva fallet.

Jag kan icke annat än dela herr talmannens uppfattning.

Herr talmannen tillsporde nu kammaren, huruvida densamma yrkade proposition på bifall till herrar Winbergs och Lindhagens yrkande beträffande utskottets nu ifrågavarande anmälan; och förklarade herr talmannen sig finna denna proposition vara med övervägande Nej besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som icke yrkar proposition på bifall till herrar Winbergs och Lindhagens yrkande beträffande konstitutionsutskottets i memorial nr 55 jämlikt § 107 regeringsformen gjorda anmälan i punkten 4. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, påyrkar kammaren sådan proposition.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 44.

Sedan överläggningen förklarats slutad, lades den under behandling varande punkten till handlingarna.

Punkten 5.

I denna punkt hade utskottet anfört bland annat följande:

»I en till Kungl. Maj:t ställd, den 16 april 1919 ingiven skrift, hade vaktmästaren vid tullbevakningen i Funäsdalen C. Ericson hemställt, att ersättning måtte honom beredas för vad han under tjänstledighet för fullgörande av uppdrag såsom ledamot av Jämtlands läns landsting åren 1916, 1917 och 1918 samt därav föranledda resor fått av sin lön avstå till den tjänsteman, som under ledigheten varit förordnad att bestrida hans tjänst.

På tillstyrkan av föredragande departementschefen, statsrådet Thorsson, beslöt Kungl. Maj:t den 26 september 1919, dels att med

Ang. beviljat tillstånd för viss försök undersökte att vistas i Sverige.
(Forts.)

Ang. åt viss person beviljad ersättning för mistade löneförmåner under fullgörande av landstingsmannauppgiften.

Ang. åt viss person beviljad ersättning för mistade löneförmåner under fullgörande av landstingsmannauppsdrag.

(Forts.)

hänsyn till beskaffenheten av landstingsmannauppsdrag tillerkänna Ericson ersättning för vad han av sin lön måst till sin vikarie avstå under tjänstledighet för bevästande av Jämtlands landsting åren 1916, 1917 och 1918 samt därav föranledda resor till residensstaden och åter till hemmet, eller sextioen kronor 44 öre, dels att anbefalla länsstyrelsen i Jämtlands län att till Ericson utbetala och i länsräkenskaperna å anslaget VII:I: 20 till extra utgifter avföra berörda belopp.»

På grund av vad i förevarande punkt vidare anförts hade utskottet funnit detta ärende vara av den beskaffenhet, att anmälan borde, jämlikt § 107 regeringsformen, hos riksdagen göras mot föredragande departementschefen, statsrådet Thorsson.

Herr Petré n: Då det statsråd, som denna anmärkning är riktad emot, till följd av sjukdom icke är i tillfälle att yttra sig här i dag, ber jag få säga några ord. Jag gör det ej på uppsdrag av statsrådet Thorsson utan därför, att jag vid genomläsningen av detta aktstycke fått ett intryck av att den tankegång, som ligger bakom departementschefens hemställan, icke fullt klart framgår av aktstycket. Det är ju så, att avlöningsvillkoren växla rätt så starkt ifråga om statens olika befattningshavare. En genomgående regel är, att när det gäller tjänstledighet på grund av behörigen styrkt sjukdom, får vederbörande behålla lönen helt och hållet, och endast tjänstgöringspengarna får han avstå. Ifråga om andra ledighetsanledningar gälla åter härutinnan skiftande bestämmelser. Vid kommunikationsverken gäller således, att vederbörande därvid kan förliskas att av sin avlöning avstå utöver lönen vad som ytterligare med hänsyn till omständigheterna kan prövas skäligt; och vid verk av statskontorstypen kunna vederbörande förpliktas att därvid avstå så mycket av själva lönen, som för befattningens uprethållande erfordras eller eljest prövas skäligt. Det är sålunda en fullkomligt diskretionär prövning, som härutinnan tillkommer vederbörande ämbetsverk eller myndighet. Påföljden blir, att stor ojämnhet råder vid tillämpningen av dessa bestämmelser i olika verk. Det är enligt mitt förmenande särskilt två synpunkter, som därvidlag influera. Den särskilda ledighetsanledningen rymmer ju vitt skiftande fall från den förmögne tjänsteman, som för sitt nöjes skull begär en längre ledighet från tjänstens bestridande, till den fattige befattningshavaren, som på grund av sjukdom, olycksfall eller dödsfall i sin familj är absolut nödsakad att taga ledighet. Det är tydligt, att det vore obilligt att likformigt behandla fall av så vitt olika natur. Den andra synpunkten är den, huruvida det i det förekommande fallet kan bliva fråga om ökade kostnader för statsverket. Är det så, att vikarie kan anskaffas för endast tjänstgöringspenningarna, blir det ju vid inträffade ledighetsbehov ingen ytterligare kostnad för det allmänna, men i många fall finnes det icke möjlighet att få vikarie för endast tjänstgöringspenningarna, utan då måste man om ej anslag finnas, som kunna för ändamålet tillitas tillgripa åtgärden att beröva den tjänstledige utöver tjänstgöringspenningarna en del av hans lön för att såmedelst bereda

vikarien erforderlig ersättning. Det är lätt insett, att denna olikformighet skall gå ut över just de små befattningshavarna, enär man naturligt nog icke kan få vikarier för dem endast mot tjänstgöringspenningar. Jag minnes ännu, då jag först ställdes principiellt inför denna fråga. År 1911 eller 1912 uppstod fråga om tjänstemän borde hava att vidkännas avstående av mer än tjänstgöringspenningar vid utövande av riksdagsmannauppdrag. Det var då fråga om en skolman, en tullvaktmästare och en befattningshavare vid fångvården, vilka måst avstå mera än tjänstgöringspenningar för riksdagstiden. Då ställde sig Kungl. Maj:t på den ståndpunkten, att vederbörande för att ej bliva sämre ställda i detta hänseende än övriga statens befattningshavare, som innehade riksdagsmannauppdrag, av billighets-skäl fingo merkostnaderna av statsmedel ersatta. Och riksdagen har sedan gång efter annan ställt sig bakom denna uppfattning. Nu är det samma rättvisesynpunkter, som denna gång lett finansministern vid hans hemställan i förevarande ärende. Det är sålunda hänsynen till likformigheten mellan statens olika befattningshavare, som föranlett, att en befattningshavare nu blivit gottgjord dylika merutgifter. Om man ville undersöka, huru många bland de statsfunktionärer, som fungera såsom landstingsmän, det är, som för uppdragets skull ha måst avstå mera än sina tjänstgöringspenningar under ledigheten, skola herrarna utan tvivel finna, att det är ett försvinnande ringa fåtal; och i detta fall är obilligheten för vederbörande så mycket mera framträdande, som han har nödgats betala ut 90 kronor 99 öre till vikarien, ehuru tjänstgöringspenningarna utgjorde blott 29 kronor 55 öre. Det var sålunda mer än dubbla beloppet mot tjänstgöringspenningarna. Frågan blir då, om billighetsskäl i dylika fall äro så starka, att Kungl. Maj:t bör anse sig hava rätt att för ändamålet använda det anslag å vederbörande huvudtitel till extra utgifter, vilket Kungl. Maj:t ju har till sitt fria förfogande. Man har byggt anmärkningen på, att man med densamma ville förebygga en vidare utveckling i samma riktning med därav följande farliga konsekvenser. Jag vill säga, att jag har en stark förståelse för den synpunkten, men emot detta vill jag sätta departementschefens tankegång om billighetsskälens styrka i detta fall. I akten föreligger en anteckning av departementschefen, att konsekvenserna icke kunna föra längre än till att ersättning under liknande förhållanden givas åt landstingsmän för närvaro vid själva landstingets sammanträden.

Det är emellertid ytterligare en omständighet, som jag är skyldig att här nämna. Befattningshavare i statens tjänst hänföra sig i avlöningsförhållanden till två stora grupper: kommunikationsverkens befattningshavare, den större gruppen, och övriga verks befattningshavare, den mindre gruppen. Man har nu efter enhetliga linjer byggt upp ett avlöningsreglemente för samtliga kommunikationsverken, och man avser tillika att söka åstadkomma ett därmed överensstämmande, liknande reglemente för åtminstone flertalet övriga statens befattningshavare. Den lönenämnd som finnes för kommunikationsverken, har funnit den av mig förut omnämnda diskretionära

Ang. åt viss person beviljad ersättning för mistade löneförmåner under fullgörande av landstingsmannauppdrag.
(Forts.)

Ang. åt viss person beviljad ersättning för mistade löneförhöjningar under fullgörande av landstingsmannauppsättningar.
(Forts.)

prövningen om avstående av löneomedel utöver tjänstgöringspenningar vid andra ledighetsanledningar än sjukdom i en del fall föra till obilliga resultat och har fördenskull uppgjort förslag till, gruppering av olika ledighetsanledningar med angivande i vad mån och huru mycket som skall avstås av löneomedel under ledigheten. och har nämnden såsom första grupp i det förslag, som föreligger uppsatt. upptagit ledighet för offentligt uppdrag, för vilket antingen ersättning ej utgår eller för vilket ersättningen utgår endast med visst belopp för sammanträdes eller förrättningsdag, med föreskrift att för dylika ledigheter vederbörande ej skola avstå mera än tjänstgöringspenningarna. Med andra ord, denna lönenämnd, vars verksamhet omfattar det större antalet av statens befattningshavare, har redan lagt fram ett förslag att lagfästa just den princip om vars tillämpning vederbörande departementschef i detta fall har ansett sig böra göra hemställen.

Jag har ansett mig pliktig att här nämna detta för att såmedelst få lämna en belysning å innebörden i den anmärkning, som här har framställts.

Herr von Geijer: Den ärade talare, som sist hade ordet, lade sitt anförande i den riktningen, att det skulle vara billighetsskäl, som varit den ledande principen för Kungl. Maj:t att bestämma avlöningen på sätt som skett. Såsom framgår av utlåtandet, har konstitutionsutskottet icke ingått i prövning om denna princip skall anses vara riktig eller icke, att giva vederbörande ersättning för den avlöningsförmån utöver tjänstgöringspenningar, som han nödgas avstå till vikarie för den tid, vederbörande själv deltog i landstingets förhandlingar. Jag vill då bara först och främst erinra, att den synpunkt, som den ärade talaren i dag pekat på, kanske i någon mån ligger något vid sidan av vad konstitutionsutskottet i här förevarande fall har anmärkt. Konstitutionsutskottet har icke ingått i prövning, huruvida skäl skulle föreligga att i ett fall sådant som detta verkligen lämna ett bidrag av denna art, utan utskottet har anmärkt därpå, att Kungl. Maj:t i detta hänseende har likställt landsting med riksdag. Konstitutionsutskottet förmenar, att det härvidlag är en rätt så stor principiell skillnad, då givetvis ett landstingsmannauppsättningar måste betraktas såsom ett kommunalt uppdrag och det andra måste mer vara att anse såsom ett fullgörande av en statsuppgift. Skulle det vara meningen, att man av billighetsskäl skulle tillåta sådana tillskott, borde de enligt konstitutionsutskottets mening gå igenom landstingen själva. Skulle ett dylikt beslut om tillskott medgivas och icke befinnas överensstämma med lagen, funnes ju möjlighet att genom besvärsvägen få den saken lagligen prövad, men konstitutionsutskottet fann, att om man, då detta ärende blivit bekant, gått förbi detta, utan att peka på detsamma, skulle därav konsekvenser av rätt så vittgående art vara att befara. Jag vill då i detta sammanhang peka på, att det var dock icke mindre än 3 års ersättning, som på detta sätt meddelades på en gång. Det skulle då kunna hända, att om ifrågavarande person opåtalat fått detta, skulle från åtskilliga andra län yrkanden med samma anspråk och sam-

ma fog kunna framställas, och näppeligen skulle då möjlighet föreligga, att i så fall avslå. Rätten skulle kunna omfatta 10 år, kanske mera; det är ju rena billighetsskäl, som åberopats, och kanske därför icke ens de vanliga civila reglerna om preskription och dylikt. Jag medger, att jag kanske dragit kanske långt gående konsekvenser, men det var påtagligt för utskottet, att det var fara för dylika en rätt så svår överskådlig art, som förelåg. På dessa grunder ansåg sig konstitutionsutskottet icke kunna på sätt som skett underlåta att göra anmälan.

Ang. åt viss person beviljad ersättning för mistade löneförmåner under fullgörande av landstingsmannaupdrag.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning lades nu förevarande punkt till handlingarna.

Vid memorialet funnos fogade åtskilliga reservationer. I en av dessa hade herr *K. J. Ekman* framställt ett flertal anmärkningar beträffande den av Kungl. Maj:t den 31 oktober 1919, på föredragning av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet Värner Rydén, utfärdade kungörelsen angående undervisningsplan för rikets folkskolor. Reservationen slutade sålunda:

Ang. den nya undervisningsplanen för folkskolorna.

»För de oegentligheter vid handläggningen av förevarande ärendet och de för land och folk djupt ingripande, till sina följder skadliga åtgärder, mot vilka i det föregående anmärkningar i olika hänseenden blivit framställda, yrkar jag å föredragande departementschefen *Värner Rydén* ansvar enligt 107 § regeringsformen.»

Herrar *Clason, von Geijer, Gösta Andersson, Magnusson* i Tumbult, *Henrikson* och *Forssell*, hade instämt uti det av herr *K. J. Ekman* sålunda framställda ansvarsyrkandet, varjämte herrar *Hallén, Janson* i Kungsör och *Jansson* i Edsbäcken instämt uti samma ansvarsyrkande, såvitt det avsåge nedsättningen av tiden för kristendomsundervisningen i folkskoleklasserna från av skolöverstyrelsen föreslagna tre timmar till två timmar i veckan.

I fråga härom yttrade nu

Herr *Ekman, Karl Johan*: Herr talman, mina herrar! Jag har jämte åtskilliga andra av utskottets ledamöter reservationsvis gjort anmärkning mot förutvarande statsrådet Värner Rydén för hans tillstyrkan av Kungl. Maj:ts beslut angående ny undervisningsplan för rikets folkskolor.

Då herr *Karl Staaff* under valstriden 1911 ingick sitt bekanta avtal med socialdemokraterna angående en fruktbarande samverkan, förde han vårt folk in på en väg, där nog många bittra erfarenheter komma att möta. Denna samverkan börjar nu bära sina frukter och en av de betänkligaste av dessa är den nu föreliggande undervisningsplanen för rikets folkskolor. Den är visserligen i sällsynt hög grad ett verk av herr Rydén personligen, men den hade icke kunnat bli sådan som den blivit, om icke omförmälda samverkan mellan liberaler och socialdemokrater hade fört herr Rydén upp till den maktställning, som gjort det möjligt för honom att här driva sin personliga vilja igenom, och om han icke därvid haft ett så starkt stöd från den samverkande vänstern. Uti statsrådsprotokollet, som åtföljer beslutet, åberopas såsom ett

Ang. den nya
undervis-
ningsplanen
för folk-
skolorna.

(Forts.)

särskilt stöd för de förändringar, som vidtogos beträffande kristendomsundervisningen, ett beslut av andra kammaren vid förra lagtima riksdagen. Jag skall be till en början att få uppehålla mig några ögonblick vid detta beslut. Det uttalas i statsrådsprotokollet i allmänhet om undervisningen i kristendom, att »de nedslående erfarenheter, som sålunda gjorts angående möjligheten att med Luthers lilla katekes såsom utgångspunkt åstadkomma en för barnen lämplig undervisning i den kristna tron — — — har hos mig stadgat övertygelsen, att den nya undervisningsplanen icke bör binda undervisningen i den kristna tros- och livsåskådningen vid Luthers lilla katekes eller någon på densamma grundad lärobok i ämnet».

Vad detta uttalande beträffar, är att märka, att när det gjordes den 31 okt. 1919, saknades ännu myndigheternas utlåtanden just i den frågan, vilken dock för hela undervisningsplanens gestaltning, såvitt den gällde kristendomen, varit avgörande. Myndigheternas utlåtanden i denna fråga inkommo till Kungl. Maj:t först den 20 jan. 1920. Således långt efter det ärendet hade föredragits inför Kungl. Maj:t och även efter det herr Rydén lämnat sitt statsrådsämbete. Vid ärendets föredragning den 31 oktober 1919 vände sig herr Rydén icke endast mot katekesutläggningen, som alla ansågo böra omarbetas, utan mot själva Luthers lilla katekes. Om man emellertid studerar de sedermera inkomna utlåtandena från myndigheterna, finner man, att det övervägande antalet av dem dock förutsätter, att Luthers lilla katekes skulle bibehållas såsom grundval för kristendomsundervisningen. Icke desto mindre har herr Rydén — och innan dessa myndigheters utlåtanden förelågo — föreslagit Kungl. Maj:t, att icke blott katekesutläggningen skulle borttagas från folkskolan såsom lärobok utan också, att Luthers lilla katekes skulle uteslutas såsom lärobok i den kristna tros- och sedeläran. Och naturligtvis har det varit lättare att förmå Konungen och de övriga statsråden att ingå på en sådan anordning, då dessa icke hade någon motvikt mot herr Rydéns mening i ansvariga myndigheters utlåtanden, ty de inkommo — som sagt — först efter det ärendet var avgjort och först efter det herr Rydén lämnat statsrådsämbetet.

Emellertid säger herr Rydén vidare i statsrådsprotokollet — och det var särskilt härom jag ville yttra några ord: »Ett ytterligare stöd för denna min uppfattning anser jag mig kunna hämta i det uttalande vid 1919 års lagtima riksdag, som gjordes av Andra kammarens första tillfälliga utskott i dess utlåtande nr 7 i anledning av en väckt motion angående avskaffande av katekesundervisningen i skolorna m. m. Utskottet, vars utlåtande godkändes av kammaren, yttrade där i samband med en erinran om det föreliggande förslaget till ny undervisningsplan: »ifrågavarande förslag till undervisningsplan har katekesundervisningen inskränkts till att omfatta enbart sista årskursen och att avse endast Luthers lilla katekes, och *dessutom torde Kungl. Maj:t vid fastställandet möjligen finna skäl att helt utesluta katekesen som lärobok*.»

Omförmälda utlåtande av andra kammarens tillfälliga utskott åberopas av herr Rydén såsom stöd för borttagande av Luthers lilla katekes såsom grundval för kristendomsundervisningen i folkskolorna.

När man läser detta uttalande, kan man icke få annan föreställning, än att andra kammaren skulle ha beslutit, att katekesen skulle avskaffas såsom lärobok, men så är ingalunda förhållandet, ty faktum är, att andra kammaren avskog den därom väckta motionen. Den avskog motionen, men i motiveringen hade utskottet gjort det uttalande, som av herr Rydén nu återopas. Detta uttalande var dock icke annat än ett referat, där utskottet säger sig hava inhämtat upplysning, att folkskolöverstyrelsen arbetade på en ny undervisningsplan, och att i denna nya undervisningsplan kristendomsundervisningen var avsedd att dels till tiden begränsas och dels avse endast Luthers lilla katekes, varjämte utskottet tillade en förmodan, att Kungl. Maj:t möjligen skulle kunna finna lämpligt att helt utesluta Luthers lilla katekes såsom lärobok. Det är sålunda endast ett referat av vad utskottet inhämtat eller eljest trodde sig veta. Emellertid erkännes, att motiveringen, trots att huvudfrågan avskogs, fick en i någon mån förstärkt betydelse därigenom, att det uppstod debatt om denna passus i motiveringen och att därom anställdes votering. Med de socialdemokratiska och liberala samverkande rösterna beslöts det att godkänna denna motivering, under det att högern röstade emot och följde sina reservanter, som hade yrkat avslag därutinnan. Var och en vet ju, att när huvudfrågan avslås, så anser man i allmänhet i kamrarna, att motiveringen betyder mindre, och det är numera omöjligt att säga, särskilt hur de frireligiösa och kristligt intresserade i andra kammaren verkligen ställt sig till frågan, om den då hade förelegat till slutligt avgörande. På sådana lösa grunder, — varvid statsrådet dock haft ett visst stöd i det samverkande liberal-socialistiska blockets votering — har nu herr Rydén uteslutit icke allenast katekesutvecklingen utan även själva Luthers lilla katekes såsom lärobok i den kristna tros- och sedeläran för folkskolan. En framstående dansk författare, Skovgaard Petersen, har i ett nyligen utgivet arbete uttalat såsom sin uppfattning, att den antikristiska andan kommer att genomsyra folken genom *skolan* såsom sin förmedling. Det är också verkligen faktiskt förhållandet, att så har skett i många länder ute i Europa, där avkristningen har kommit längre än i vårt land. Det är huvudsakligen genom skolan som denna anda har trängt fram. Nu har genom den nya undervisningsplanen för första gången även i vårt land ett officiellt stöd lämnats åt dessa avkristningssträvanden. Det har ifrån liberalt håll redan i många år påyrkats, att man skulle i folkskolan få en historisk och konfessionslös kristendomsundervisning. Men det har endast varit enstaka röster, som höjts härför, och kravet har icke uppburits av någon allmän folkmening. Tvärtom! Den strid, som man har väntat på denna punkt, har ännu icke på allvar begynt. Den stora massan av vårt folk ute i bygderna har reagerat mot att kristendomsundervisningen på detta sätt skulle förlora sin kristliga karaktär och i stället omläggas till att bliva historisk och konfessionslös. Genom den nya undervisningsplanen stå vi helt plötsligt inför det fullbordade faktum, att kristendomsundervisningen har blivit så omlagd. Kristendomsundervisningen är visserligen icke borttagen ur skolan, men den har inskränkts till ett minimum vad undervisningstiden be-

Ang. den nya
undervis-
ningsplanen
för folk-
skolorna.
(Forts.)

Ang. den nya
undervisningsplanen
för folkskolorna.
(Forts.)

träffar, och den har, såsom jag nämnde, gjorts i övervägande grad historisk och konfessionslös.

Frågan om en ny undervisningsplan har ju rätt länge varit på sitt sätt under förberedande. Den stora folkundervisningskommittén, som tillsattes av herr Fridtjuv Berg, har haft att syssla med hela omläggningen av folkskolan och därmed även undervisningsplanen. I ett betänkande av augusti 1914 har denna kommitté framlagt ett förslag till omorganisation av folkskolan och även ett förslag till ny undervisningsplan att ersätta den gamla normalplanen. Men denna undervisningsplan var ganska ofullständig. Den har icke varit sådan, att den kunde läggas till grund för en ny undervisningsplan. Emellertid har över detta kommittéförslag en mängd myndigheter blivit hörda, domkapitel och länsstyrelser, folkskoleinspektörer, folkskoleseminariernas rektorer och lärarekollegier samt en massa andra myndigheter och personer. Men alla dessa myndigheters utlåtanden finnas icke i handlingarna till det nu föredragna ärendet. De hava icke föredragits inför Kungl. Maj:t och funnos icke tillgängliga, då den nya undervisningsplanen förelades Kungl. Maj:t till slutligt godkännande den 31 oktober 1919. Utskottet har särskilt frågat efter handlingarna, men de finnas icke i departementet. Bland dem, som skulle yttrat sig över detta kommitténs förslag var också folkskolöverstyrelsen. Emellertid fann folkskolöverstyrelsen genast, att det utkast till undervisningsplan, som fanns i kommittébetänkandet, alldeles icke kunde godkännas eller läggas till grund för en ny undervisningsplan. Folkskolöverstyrelsen säger tvärtom, att »det har i väsentliga avseenden gällt för överstyrelsen att åstadkomma alldeles nya förslag». Ett sådant alldeles nytt förslag till undervisningsplan har således av överstyrelsen uppgjorts. Det finnes tryckt och har överlämnats till Kungl. Maj:t med folkskolöverstyrelsens skrivelse den 30 december 1918. Det är detta förslag, som kan sägas närmast ligga till grund för den nu utfärdade undervisningsplanen. Men över detta nya förslag har, sedan det år 1918 inkommit till Kungl. Maj:t, icke någon enda myndighet hörts. Det har icke varit utställt till någon myndighets hörande, och dock är det, såsom överstyrelsen säger, i väsentliga delar ett fullkomligt nytt förslag. Redan detta är ju en mycket anmärkningsvärd oegentlighet i ärendets behandling, en egenmäktighet från herr Rydén's sida, som man icke kan underlåta att anmärka på. Men icke nog härmed, utan herr Rydén har i väsentliga delar frångått detta överstyrelsens förslag och på egen hand omarbetat detsamma. Därvid har herr Rydén varit biträdd, såsom jag nämnde, icke av några ansvariga myndigheter utan av rent privata rådgivare, som han personligen tillkallat. Från dessa personliga vänner eller rådgivare föreligger i handlingarna icke en enda skriven rad. Man vet icke, vad dessa rådgivare hava tillstyrkt eller avrätt. Det är endast och allenast herr Rydén's privata vilja och uppfattning, som blivit den gällande. Det är ju dock ganska anmärkningsvärt, att saken i ett sådant skick föredragits inför Kungl. Maj:t. Därigenom ha ju de övriga statsråden, som också hava skyldighet att yttra sig i ämnet, och Konungen själv, förlorat all möjlighet att mera allsidigt bedöma den föreliggande frågan.

Bland de väsentliga förändringar, som gjorts av herr Rydén i överstyrelsens förslag, står först den, att tiden för undervisningen i kristendom har ytterligare inskränkts och nedsatts till ett minimum och vidare, såsom jag nämnde, att kristendomsundervisningens karaktär har helt och hållet förändrats. För närvarande gäller för en A-skola, att undervisningstiden i regel skall vara 4 timmar i småskolan och 5 timmar i folkskolan. I den nya undervisningsplanen är tiden såväl i småskolan som i folkskolan inskränkt till allenast 2 timmar i veckan. Då man betänker, att från varje timme bortgår 15 minuters rast, blir den effektiva tiden för undervisning i kristendom i skolan $1\frac{1}{2}$ timme i veckan. Den timme, som sålunda har inbesparats, har i stället tillagts undervisningen i modersmålet, och likväl är modersmålet folkskolans mest gynnade ämne. Redan i överstyrelsens förslag hade modersmålet i en 7-klassig skola 66 timmar i veckan, under det att kristendomsundervisningen hade endast 19 timmar i veckan. I herr Rydéns slutligt utfärdade undervisningsplan har nu modersmålet fått 71 timmar i veckan, under det att kristendomsämnet fått endast 14 timmar i veckan, d. v. s. 2 timmar i vardera av skolans 7 klasser. Att denna tid är alldeles för kort för att någon verklig kunskap skall kunna bibringas barnen, torde väl för var och en vara alldeles uppenbart, och alldeles särskilt kan en sådan undervisning icke lämna den behållning för livet, som dock är skolans förnämsta uppgift och som särskilt i ett sådant ämne som kristendomsämnet är för de unga av synnerlig vikt liksom också för samhället i det hela. Jämte det att tiden för undervisningen på detta sätt har inskränkts alldeles orimligt mycket har, såsom jag nämnde, undervisningen till sin karaktär omlagts på ett sådant sätt, att den kan sägas hava blivit mera historisk och konfessionslös. Luthers lilla katekes får betraktas blott såsom ett historiskt dokument. Man kan få taga kännedom om denna bok genom att läsa innantill i den i skolans högsta klass men endast i samband med reformationens historia, och då såsom ett historiskt uttryck för huru Luther för sin privata del uppfattade kristendomen och såsom en belysning av hans sätt att tekniskt framställa de kristna sanningarna. Däremot har katekesen — icke bara katekesutvecklingen utan själva Luthers lilla katekes — avskaffats såsom lärobok i den kristna tros- och sedeläran. Det är visserligen sant, att undervisningsplanen i stället hänvisar till att bibeln skall läsas, och det rekommenderas, att man vid slutet av undervisningen, således i skolans högsta klass, skall såsom en sammanfattning av kristendomsämnet läsa Jesu bergspredikan. Men det är tydligt, att en sådan allmän hänvisning till bibeln icke ger den ringaste garanti för att kristendomsundervisningen verkligen skulle bli vad den bör vara. Dessutom är det tydligt, att tiden är alldeles otillräcklig för att denna bibelläsning skall kunna utgöra någon slags ersättning för den förlust, som kristendomsämnet lider genom borttagandet av en verklig undervisning i kristen tros- och sedelära. Bibelläsning förekommer ju i folkskolan redan nu, och min övertygelse är, att med den oerhört starka begränsning av tiden för kristendomsundervisningen, såsom jag nämnde, till effektivt $1\frac{1}{2}$ timme i veckan i varje klass, så blir det omöjligt att åstadkomma någon nämnvärd bibelläsning utöver vad som redan nu äger rum.

Ang. den nya undervisningsplanen för folkskolorna.

(Forts.)

Ang. den nya
undervis-
ningsplanen
för folk-
skolorna.
(Forts.)

Dessutom har i anvisningarna till undervisningsplanen förbjudits att ordagrant inlära något annat i kristendomsämnet än korta språk och stycken ur bibeln och psalmboken. Således får man icke längre inlära ens textorden i Luthers lilla katekes, alltså icke heller den kristna trosbekännelsen. Men det är ju orimligt att begära någon verklig kristendoms-kunskap hos barnen, om de icke få i minnet fästa ens trosbekännelsens korta satser. Denna trosbekännelse är gemensam för alla kristna trossamfund, och den är således för kristen uppfattning någonting alldeles särskilt utmärkande. Icke ens dessa korta satser få inläras i minnet, och det stämmer ju naturligtvis fullkomligt därmed, att kristendomsundervisningen nu i själva verket blivit konfessionslös. Det är innebörden av detta förbud mot utanläsning. Kristendomen skall vara konfessionslös, och därför får icke konfessionen eller bekännelsen inläras. Visserligen skulle häremot kunna anföras, att herr Rydén ju själv i statsrådsprotokollet har uttalat, att vid uppgörandet av nu föreliggande undervisningsplan torde av flera skäl icke kunna ifrågasättas att tillmötesgå kraven på en konfessionslös religionsundervisning. Det står i statsrådsprotokollet. Men där står tillika längre ned i protokollet följande: »I barnens såväl som lärarnas och föräldrarnas intresse torde det emellertid böra fastslås i anvisningarna till undervisningsplanen, att undervisningen skall vara fri från särande angrepp på andras övertygelse, bidra till skapande av religiös tolerans samt tillgodose det nutida samhällets krav på tankefrihet. I våra tider med dess starka brytningar å det religiösa området skulle skolan snart sönderslitas, om den gjordes till en propagandaanstalt för *en* särskild religiös åskådning.» Man lär väl icke kunna tydligare än med detta uttryck i statsrådsprotokollet utmärka, att kristendomsundervisningen skall vara *konfessionslös*. Skolan skulle sönderslitas, om den gjordes till en propagandaanstalt för *en* särskild religiös åskådning. Om man på detta sätt borttager allt, som har karaktären av en bestämd kristlig konfession eller bekännelse, kommer man ut på ett gungfly. Det finns icke längre någon fast hållpunkt. Varje lärares eget subjektiva godtycke blir normerande för undervisningen. Om däremot, såsom överstyrelsen hade föreslagit, åtminstone Luthers lilla katekes och särskilt textorden i densamma hade fått göras till den sammanfattande framställningen av kristendomsämnet i skolans högsta klass, hade man därmed haft en fast utgångspunkt, ett fast underlag att stå på, och det hade varit så mycket mera befogat, som det ju är en alldeles vilseledande föreställning, att Luthers lilla katekes allenast är ett historiskt uttryck för Luthers privata uppfattning. Var och en vet ju, åtminstone av den närvarande generationen, att Luthers lilla katekes är en av den svenska kyrkans bekännelseskriterier och den av bekännelseskriterierna, som för allmänheten är den lättast tillgängliga, den som är mest allmänfattlig. Genom de anvisningar, som nu hava givits i undervisningsplanen, kommer detta medvetande om katekesen såsom en den svenska kyrkans ännu gällande bekännelseskriterium att så småningom utplånas ur vårt folks medvetande, och jag kan icke värja mig för den misstanken, att det just är detta, som har varit orsaken till herr Rydéns åtgöranden härutinnan. Det är, såsom jag nämnde, ett handtag åt den historiska och

konfessionslösa kristendomsundervisningen och därmed också till vårt folks avkristnande. Det är ett dyrbart arv från gångna tider, som på det sättet har föspillts, och vi kunna icke annat än på det starkaste reagera mot detta och i all synnerhet emot att det har skett på ett fullkomligt egenmäktigt sätt, utan att ens ansvariga myndigheter hava satts i tillfälle att därom uttala sin mening. Att man därmed icke kan låta sig nöja, torde vara ganska uppenbart, och de fordringar, som måste framställas och vidhållas, till dess att de uppfyllas, äro att undervisningsplanen på det sättet ändras, att man får tiden för kristendomsundervisningen utsträckt åtminstone så pass mycket, som överstvrelsen hade föreslagit, eller i folkskoleklasserna från undervisningsplanens 2 timmar i veckan till av skolöverstyrelsen föreslagna 3 timmar i veckan. Det är den ena fordringen. Det andra önskemålet är att såsom en sammanfattning av undervisningen i kristendom i skolans högsta klass måtte få läsas Luthers lilla katekes och utantill inläras åtminstone textorden i denna katekes, d. v. s. de tio budorden, trosbekännelsen, Herrens bön och instiftelseorden till sakramenten. Att barnen få lära detta i skolan är väl det minsta man kan begära av en kristendomsundervisning i en svensk kristen skola.

Till följd av dels de oegentligheter i formellt avseende, som förekommit i detta ärende, och dels framför allt den för vårt folk i högsta grad betänkliga förändring i kristendomsundervisningens karaktär och utrymme i skolan, som genom den nya undervisningsplanen skett, hava vi reservanter icke kunnat underlåta att för vår del emot förutvarande statsrådet Värner Rydén framställa den anmärkning, som vi ha gjort.

De materiella intressena taga i vår tid överhanden på ett sätt, som alla måste reagera mot. Men hur skall rådas bot därpå, om icke vårt folk uppreser sig emot, att de andliga värdena hos oss få förstöras på sätt som här skett?

Herr Almkvist: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag inom utskottet har deltagit i behandlingen av detta ärende och därvid företrätt en annan mening än den siste ärade talaren, skall jag be att få säga några ord.

Reservanterna anmärka först och främst, att genom departementschefens förvällande förevarande ärendes expediering blivit fördröjd från och med den 31 oktober 1919 till och med den 17 mars 1920, vilket dröjsmål har varit så mycket mera olägligt, som undervisningsplanen skall tillämpas redan från och med nästa läsårs början. Den formulering, som reservanterna hava givit denna punkt, ger det intrycket, att ett dröjsmål som det ifrågavarande skulle vara någonting enastående och följaktligen för den skull anmärkningsvärt. Så är emellertid icke förhållandet. En granskning av svensk författningssamling för år 1919 och för den del av innevarande år, som hittills förlutit, giver vid handen, att ett flertal författningar utkommit från trycket först flera månader efter sedan Kungl. Maj:ts beslut fattats. Jag skall bara be att få nämna ett enda exempel. Så är förhållandet med instruktionen för statens provningsanstalt, som beslutades den 12 november 1919 men utkom från trycket först den 15 april 1920. Jag är naturligtvis icke

*Ang. den nya
undervisningsplanen
för folkskolorna.
(Forts.)*

Ang. den nya
undervisningsplanen
för folk-
skolorna.
(Forts.)

rätte mannen till att avge en förklaring över osakerna till att sådana dröjsmål måste förekomma, men det är icke okänt, att ärenden, som skola givas författnings form och vilka följaktligen måste med särskild omsorg prövas till formen, efter det Kungl. Maj:ts beslut har fattats undergå långsamma justeringar. I stora ärenden, som i tryck omfatta flera hundra sidor, måste en vidlyftig och ofta upprepad korrekturläsning förekomma. Tryckeriförhållandena kunna också bidra till att ärendena bliva försenade liksom också den omständigheten, att arbetskrafterna inom departementen icke alltid äro tillräckliga. Särskilt kan detta göra sig kännbart under den tid av året, då de kungl. propositionerna till riksdagen skola utarbetas. Då måste arbetet inom departementen bedrivas under högttryck.

Vid det nu föreliggande ärendets behandling synes åtminstone delvis de nu nämnda omständigheterna hava varit avgörande. Dröjsmålet är således enligt min uppfattning orsakat av anhopning av arbete inom departementet, av nödvändig samvetsgrannhet vid författnings utformning samt av ärendets omfattning. På grund härav anser jag också, att reservanternas påstående, att ärendet blivit fördröjt genom departementschefens förvällande, icke är riktigt. Vad därefter ikraftträdandet beträffar, så torde med den saken icke vara farligt, just därför att det föreskrives en övergångstid av icke mindre än 3 år beträffande de viktigaste förändringarna, nämligen de, som äro orsakade av de ändrade kursplanerna.

För det andra anmärka reservanternas, att ärendet blivit företaget redan den 31 oktober 1919 till slutlig föredragning inför Konungen, ehuru en hel del utlåtanden från myndigheterna då icke inkommit. Jag ber att få påpeka, att detta reservanternas påstående gäller en särskild fråga. De utlåtanden, som röra undervisningsplanen, och det av folkundervisningskommittén utarbetade förslaget hade däremot inkommit. Vad det här är fråga om är myndigheternas yttrande över katekesnämndens förslag till kristen tros- och sedelära: »Vår kristna tro». Även denna anmärknings formulering ger en annan uppfattning om själva sakförhållandet än den verkliga. Av de yttranden, som i detta ärende infordrats, hade nästan alla inkommit, innan föredragningen ägde rum. Dessa yttranden voro alla ställda till ecklesiastikdepartementet. Man hade i detta departement följaktligen haft tillfälle att läsa dessa yttranden och taga ställning till dem, innan ärendet föredrogs hos Kungl. Maj:t. Men nu förhåller det sig därjämte på det sättet, att den där stämpeln, om vilken herr Ekman talade och som hade blivit åsatt skolöverstyrelsens yttrande, egentligen hade kommit dit av misstag, ty ärendet har ännu icke slutbehandlats utan skall föredragas i ny konselj inför Konungen. Herr Ekmans påstående, att departementschefen utan att taga behörig hänsyn till vederbörande myndigheters utlåtanden i läroboksfrågan har föredragit ärendet inför Konungen, äger således icke sin riktighet. Jag skall endast be att såsom exempel i detta fall nämna, att yttrandet från Linköpings domkapitel inkom till ecklesiastikdepartementet redan den 28 september 1917. Strängnäs domkapitel inkom med sitt yttrande den 21 december 1917, Skara domkapitel den 20 december 1917, varjämte ett särskilt utta-

lande från kyrkomötet inkom den 21 juni 1918 o. s. v. Departementschefen har haft tillfälle att taga del av dessa utlåtanden, och när han hade på förhand bildat sig den åskådningen, att yttrandena gävo vid handen, att ett avslag på katekesnämndens förslag måste framkomma, så förstår jag icke, att han har handlat i strid mot grundlagen, då han inför Konungen framlagt denna sin uppfattning.

För det tredje anmärkes, att jämväl i övrigt föreskriften i 10 § regeringsformen därom, att innan ärendena hos Konungen i statsrådet föredragas, desamma skola genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk av den föredragande beredas, icke blivit i den omfattning ärendets stora vikt och betydelse krävt av departementschefen iakttagen, vilken däremot enligt punkt 4 tillkallat ett flertal oansvariga enskilda rådgivare. Häremot ber jag att få erinra, att det förslag, som skulle beredas och framläggas till avgörande, var folkundervisningskommitténs år 1914 framlagda förslag. Över detta förslag har ett stort antal myndigheter och enskilda personer blivit hörda; förteckningen över dem upptar flera maskinskrivna sidor. Myndigheterna äro således hörda, och det i mycket stor utsträckning. På grund av de avgivna utlåtandena, och med hänsyn till sin egen mening har skolöverstyrelsen låtit sitt yttrande åtföljas av ett förslag till undervisningsplan. Detta förslag upptar till väsentliga delar folkundervisningskommitténs förslag, och jag kan inte finna, att de förändringar, som av skolöverstyrelsen däri vidtagits, äro av den beskaffenheten, att ärendet skulle på nytt behöva utremitteras till de olika myndigheter, som alldeles nyss avgivit yttranden och vilkas framställningar tagits i beaktande vid skolöverstyrelsens utarbetande av ett fullständigare förslag till undervisningsplan. Jag ber få erinra därom, att folkundervisningskommitténs förslag till undervisningsplan omfattade endast de två mest gynnsamma skolformerna, då däremot skolöverstyrelsens förslag omfattar icke mindre än tio olika skoltyper. Det måste ändock vara någon måtta med ärendenas kretsgång i de svenska ämbetsverken, och skulle nu återigen detta ärende ha utremitterats, skulle vi ha fått vänta ännu ett flertal år på en ny undervisningsplan för folkskolan. Behovet av en sådan har visat sig synnerligen starkt trängande, och ett sådant dröjsmål hade varit mycket att beklaga.

Punkten om de oansvariga rådgivarna förstår jag inte. Riksdagen lämnar ju vissa anslag årligen till ämbetsverk och myndigheter, för att dessa skola äga möjlighet till att vid behov anlita hjälp vid en del arbetens utförande. Det är, såvitt jag förstår, även praxis, att vid beredning av vissa ärenden personer inkallas, utan att deras åsikter och deras arbete kommer till synes i särskilda yttranden och utlåtanden. Och jag tror, att detta särskilt är fallet, då man anser, att igångsättandet av den stora, tunga och dyra sakkunnige-apparaten icke bör komma i fråga. Här har departementschefen tydligtvis behövt rådplåga med personer, som deltagit i ärendets föregående behandling och som följaktligen voro fullt inne i de tekniska detaljerna och kunde ge honom de råd, som han behövde vid inarbetandet av de förändringar, som han ämnade föreslå. Måhända har han dessutom känt behov av att höra personer med erfarenhet på skolans område från olika delar av landet.

*Ang. den n. a
undervisningsplanen
för folkskolorna.
(Forts.)*

Ang. den nya
undervis-
ningsplanen
för folk-
skolorna.

Jag har verkligen mycket svårt att fatta, att ett sådant tillvägagångs-sätt skulle kunna betecknas som anlåtande av oansvariga rådgivare i den meningen, att anmärkning efter § 107 regeringsformen därigenom blir befogad.

(Forts.)

En sista formell anmärkning framställes i punkt 10, där det klandrats, att undervisningsplanen givits formen av en i Svensk författningssamling intagen Kungl. kungörelse, varigenom vederbörande lokala skolmyndigheter hittills i enlighet med den kommunala självstyrelsens princip tillkommande rätt att själva ordna sitt skolväsende i hög grad inskränkts. Gentemot detta ber jag att få erinra därom, att det icke är någon ny princip som därigenom vunnit tillämpning, ty undervisningsplanerna för realskolor, gymnasier och folkskoleseminarier finnas förut i Svensk författningssamling intagna, och skolöverstyrelsen har också i sitt yttrande bestämt betonat, att den anser det självfallet, att undervisningsplanen i sin helhet bör ingå i Svensk författningssamling. Endast på den vägen kan den vinna den auktoritet, som är för densamma behöflig, samt nå den allmänna, säkra spridning till alla dem, som den angår, varförutan en urkund av detta slag ej kan utöva den med densamma avsedda verkan. Även för den allmänhet, som för sina barns undervisning har att anlita folkskolan, måste det också vara av vikt, att föreskrifterna om vad som i skolan skall genomgå återfinnas i den officiella författningssamlingen. Då undervisningsplanen, som jag nyss nämnde, upptar ej mindre än tio skolformer, då det tillika anges i planen, att dessa former upptagits endast därför att de mera allmänt förekomma, men planen däremot icke lägger hinder i vägen för anordnandet eller bibehållandet av även andra former och då det dessutom genom anvisningarna och av författningens första moment är tydligt och klart, att en viss rätt till jämkning efter de olika lokala förhållandena förefinnes, så kan jag inte finna, att kommunernas självbestämmanderätt härigenom har blivit upphävd eller kringskuren i den utsträckning, att man bör reagera däremot.

I punkterna 5—8 anmärka reservanterna, att timtalet för kristendomsundervisningen nedsatts från 3 till 2 timmar i veckan, att Luthers lilla katekes avskaffats och att kristendomsundervisningens mål ensidigt angivits, i det att såsom undervisningens huvudsyftemål framhållits bibringandet av en viss kunskap om kristendomens uppkomst, innehåll och utveckling. Samtliga dessa satsar kunna naturligtvis diskuteras. De kunna diskuteras i all oändlighet, utan att enighet uppnås, och för min del skulle jag finna det vara synnerligen ofruktbart, om på grund av reservanternas nämnda uttalanden i denna kammare ånyo uppstode en lång och stor katekesdebatt. Jag skall därför för min del be att få yttra mig endast i största allmänhet om de nu angivna punkterna.

Av den formulering, som den kungl. kungörelsen erhållit, särskilt dess första mom., där det står, att där särskilda förhållanden därtill föranleda, må mindre avvikelser kunna göras, jämförd med anvisningarnas avfattning, framgår det, att under vissa omständigheter mindre ändringar i timplanen kunna ske. Det är fördenskull icke uteslutet, att man i vissa skolformer åtminstone kan få kristendomstimmarnas

antal ökat från två till tre. Men under alla förhållanden är det väl inte timtalet, som är det viktigaste, utan huvudsaken är dels, att kristendomsundervisning *skall* förekomma i barndomsskolorna och dels, att denna undervisning gives ett innehåll, som svarar mot barnålderns mottaglighet och behov. Det har nyss erinrats om de olika meningar, som i denna fråga gjort sig gällande. Jag skall be att få erinra om förhållandena på detta område i andra länder och behöver då endast nämna, att efter stora strider har kristendomsundervisningen helt och hållet tagits bort från skolorna i Frankrike, att svåra konflikter under åren 1909 och 1910 uppstodo i England, att kristendomsundervisning eller religiös undervisning inte alls förekommer i de amerikanska skolorna utan ett helt annat ämne »moral training», hur i de katolska skolorna i Syd-Tyskland religionsundervisningen omfattar endast en timme i veckan, och då utövas av prästmän o. s. v. I vårt land är dock nu fastslaget, att obligatorisk religionsundervisning skall äga rum i de offentliga barndomsskolorna och att den skall omfatta *kristendom*. Detta innebär, synes det mig, en avgjord seger för de religiösa intressena.

Ang. den nya
undervisningsplanen
för folk-
skolorna.
(Forts.)

Reservanterna ha anmärkt beträffande undervisningens mål, att i planen detta ensidigt angives såsom varande inhämtande av kunskap. Detta återgivande av planen på denna punkt eller av planens definition av undervisningens mål är på det sättet oriktig, att i anvisningarna först och främst betonas, att kristendomsundervisningen skall främja lärjungarnas sedliga och religiösa utveckling. Det är ju också bildandet av sedligt religiösa karaktärer som är huvudsaken. Det är på religiöst-sedliga personligheter vi lida brist, och det är sådana som den förutvarande undervisningen icke i den omfattning, som vi för den uppväxande ungdomens väl intresserade önska, kunnat bilda. Den formella sidan av undervisningen, utanläsningen och läxförhören ha tagit sådan tid, att de fostrande momenten, vilje- och känslolivets påverkningar, blivit skjutna åt sidan.

Den nya undervisningsplanen innebär väsentliga fördelar och ställer undervisningen i de svenska barndomsskolorna för framtiden på ett vida gynnsammare plan än förut, även i andra avseenden än de av mig nyss berörda, i det att undervisningen i historia, geografi och naturkunnighet är så lagd, att den skall motverka uppkomsten av en osund nationalism och av chauvinism och i stället fostra ungdomen till sund nationalkänsla och till en stark och bärande fosterlandskänsla, som är grundad på de ungas kännedom om landets verkliga företräden framför andra länder, på dess tillgångar och möjligheter. Den ger också anvisningar för inskräpandet hos de unga av betydelsen utav de kulturella utvecklingsperioder, som vårt land genomgått och kunskapen därom åter är nödvändig för att de skola kunna komma till en klar och levande insikt om de förpliktelser med hänsyn till framtidsförvaltningen, som det åt dem överlämnade stora arvet medför. Då undervisningen samtidigt är så lagd i andra ämnen, att den skall befrämja barnens intresse för arbetet och hos dem skapa den arbetsglädje, som är absolut nödvändig, för att landets framtida utveckling skall kunna äga rum enligt de riktlinjer, som de nya förhållandena i världen

*Ang. den nya
undervis-
ningsplanen
för folk-
skolorna.*
(Forts.)

utstakat och vilka även vårt land måste söka följa, får jag för min del säga, att de anmärkningar, som framställts, försvinna och bli till ett intet gentemot de stora fördelar, som jag nyss påvisat.

Herr Klefbeck: Herr talman! När jag hörde den förste ärade talarens anförande i detta ämne, erinrade jag mig så livligt ett gammalt ord ur ett av aposteln Pauli brev, där han säger, att »vi se endels och profetera endels». Jag fann nämligen, att hans anförande var prägladt av den allra varmaste förståelse för kristendomsundervisningens betydelse, och då jag vågar tillerkänna mig själv åtminstone lika hög grad av samma förståelse, men jag kommer till alldeles motsatt resultat, så erinrades jag, som sagt, om det där gamla ordet: vi förstå endels. Han ville göra gällande, att med denna undervisningsplan är det ett fullbordat faktum, att kristendomsundervisningen såsom positivt kristlig är förvisad från våra skolor, och att nu inträtt eller hotar att inträda ett förfall, under vilket alla andliga värden skola spolieras. Jag har för min del funnit — och min uppfattning delas utav, jag vågar säga många, många, både präster och lärare, som stått i beröring med ungdomen och haft med dess undervisning att göra — att de grundsatsar, varpå denna undervisningsplan vilar, äro av sådan betydelse för en rätt och god kristendomsundervisning, att varenda en, som älskar kristendomen och älskar vårt folk, måste hälsa desammas genomförande med synnerlig glädje.

Den första grundsatsen är, att undervisningen skall vara lämpad för barnen, och en följd av denna princip har varit, att lilla katekesen har strukits ifrån programmet, om jag så får säga, så att den inte längre skall vara lärobok. Den förste talaren var mycket förgrymmad däröver, då han, enligt vad han säger i reservationen, funnit, att 400 års erfarenhet intygat den vara den yppersta bland alla läroböcker. Jag vill däremot påpeka, hurusom under, jag vågar säga, årtionden de såsom mest kompetenta ansedda personer gjort den ena ansträngningen efter den andra för att göra det möjligt att få till stånd en något så när acceptabel lärobok i kristendom på grundval av den lilla katekesen, men huru de alla den ena efter den andra totalt misslyckats. Jag vill också tala om, att en för radikalism så litet misstänkt myndighet som Stockholms konsistorium visserligen till sin majoritet tillstyrkte lilla katekesens bevarande, men att en minoritet därav, i spetsen för vilken stod en kyrkoherde på Östermalm, som väl icke ett ögonblick kan misstänkas brista i vare sig kyrkligt eller kristligt intresse och som med framgång verkat för kyrkans och kristendomens sak, bestämt uttalade sig emot, att lilla katekesen skulle bibehållas såsom lärobok i folkskolan.

Vi skulle ju också kunna litet var ur vår egen erfarenhet draga fram exempel, som styrka, att denna bok är allt annat än lämplig såsom lärobok för våra små barn. Tillåt mig endast anföra ett enda exempel, som jag upplevde för någon tid sedan. Det steg vid Storängen på tåget en hel samling unga präktiga pojkar i tolvårsåldern, som skulle resa ut till samskolan i Saltsjöbaden. De kommo från

förmögna hem, antagligen mycket konservativa hem, och hade alltid för övrigt visat sig mycket välartade. De hade tydligen i läxa tredje artikeln med dess förklaring, och utan uppehåll rabblades där på tåget denna tredje artikels förklaring, avbruten från olika kamrater med rättelser, med skratt o. s. v., en exercis med denna tredje artikels olika bestämmelser, som gav det otvetydiga men på samma gång pinsamma intrycket, att dessa pojkar handskades med heliga ting på ett ytterst vanvördigt sätt utan att ha den ringaste aning om, att de gjorde sig skyldiga till något otillbörligt. Vi ha utan tvivel, säger jag, allihopa från vår egen erfarenhet vittnesbörd om hur våra små ha tuggat på sina katekesstycken utan att ha haft någon känsla av att de sysslats med några kristliga värden.

Varav kommer det sig då, att denna bok är så litet lämplig som möjligt som lärobok? Jo, det beror ju till att börja med därpå, att den är uppställd i frågor och svar, vilket från början inbjuder till ett mekaniskt pluggande utantill utan eftertanke. Vidare beror det därpå, att dess innehåll i stora delar går långt över barnens fattningsförmåga; och en följd därav blir, att läraren för att göra detta obegripliga för dem begripligt måste sönderdela och återigen sönderdela dessa stycken, så att det hela blir en hop torra abstrakta obegripliga atomer utan något liv eller något inre sammanhang. Vad blir följden av en sådan kristendomsundervisning? Jo, i de allra flesta fall blir det den, att barnen få fullständigt avsmak för allt vad kristendom och kristendomsundervisning heter. Vidare, att de få den uppfattningen i sig, att kristendom är ingenting annat än en del obegripliga satsar och formler, som icke ha något samband med det rena praktiska livet. En annan följd *kan* uppkomma, och det är ju den, att dessa, som rabbla efter vad som står i katekesstyckena, mena sig ha kommit i besittning av sanningen. De bli på förhand utan prövning mogna och färdiga. Självgodhet med därmed alltid sammanhängande fördömande av alla andra oliktankande är en annan framtidsmöjlighet, som hägrar såsom resultat av den hittills bedrivna kristendomsundervisningen. Men det ginge väl an med allt det där, om denna undervisning inte också undanskymde allt det väsentliga, allt sådant, som kan påverka viljelivet och känslolivet, allt sådant, som gör en människa rustad för livet i världen och striden där. Genom detta pluggande med alla dessa abstrakta saker, undanskymmes, som sagt, det väsentliga.

Och här kommer jag till en annan stor grundsats i undervisningsplanen, nämligen att undervisningen skall bibringa kunskap om kristendomen, om dess uppkomst, dess innehåll och dess utveckling, med huvudvikten lagd på Jesu egen gärning. Hur söker man förverkliga denna plan i det praktiska skolarbetet? Jo, läraren skall i de två första årsklasserna lämna muntliga framställningar av händelser ur den bibliska historien. I tredje årsklassen skall man läsa berättelser ur Gamla testamentet, i den fjärde årsklassen berättelser ur evangelierna, i den femte årsklassen berättelser ur apostlagärningarna och Jesu tal och Jesu liknelser, och i sjätte och sjunde årsklasserna profeternas skrifter och apostlarnas skrifter och sedan en samman-

Ang. den nya
undervisningsplanen
för folkskolorna.
(Forts.)

Ang. den nya
undervisningsplanen
för folkskolorna.
(Forts.)

fattning av den kristna tros- och sedeläran i anslutning till Jesu bergspredikan, och så till sist bilder ur den kristna kyrkans historia. Alltså, det hela går ut på att föra barnen in i bibeln, att göra bibeln grundläggande för hela undervisningen, att föra barnen fram till Kristus själv, och hur detta kan kallas att avkristna skolan och undervisningen är för mig obegripligt. Är det så, som det sades här under debatten i en annan fråga, att orden icke skola ha någon innebörd och någon mening, ja, då förstår jag, att en undervisning, som *för fram till Kristus, kan kallas okristlig*. Men är det så, att en kristendomsundervisning först och främst skall ha till mål att föra fram till Kristus, då hälsar jag denna kristendomsundervisning oändligt välkommen.

Därtill kommer, att denna undervisning skall ges i levande bilder, och var och en, som haft med barn att göra, vet, hur levande bilder samla barnens intresse såsom ingenting annat. I levande bilder skola de se vad som är rätt och gott och vad kristendomen förmår åstadkomma i en människas liv, och sedan skola dessa levande bilder, som sagt, föra fram till den störste, Jesus Kristus, och sedan fortsättas under apostlarnas tid och vidare genom kyrkohistorien. Denna senare punkt är också i allra högsta grad betydelsefull, ty den vill ju pränta in i de unga, att kristendomen icke är någonting, som existerade under Kristi dagar och som sedan spelat ut sin roll utan att den är än i dag en levande makt, som förmår att fostra stora och ädla, levande personligheter.

Kommer jag så till den tredje grundsatsen, så möter mig där i undervisningsplanen den föreskriften, att skolan skall försöka avvålla sig från strider beträffande religiösa spörsmål. Den skall vinnlägga sig om att skapa en vidhjärtad fördragsamhet mot olika tänkande. När jag första gången såg de orden såsom regel för hur undervisningen skall bedrivas, så nästan häpnade jag. Jag frågade mig: ha vi verkligen kommit så pass långt i insikten om vad som är venklig kristendom? Det var ju utmärkande för hela Kristi liv, att han oupphörligt på det allra skarpaste trädde i opposition mot dem, som försökte fördöma och förfölja andra, som gingo där med andra meningar. Hans hjärtebön var, att alla skulle få bliva ett, såsom han och Fadern ett, och han sade, när lärjunarna ville komma med hårda domar mot olika tänkande: den, som icke är mot mig, han är för mig. I våra dagar ha vi väl sett alldeles tillräckligt med resultat utav den andes verksamhet, som hittills fått göra sig gällande i världen. Intoleransen har ju gjort sig bred på olika områden hittills förföljelserna mot olika religiöst tänkande äro gamla. Den begagnade sig förr av eld och svärd, nu av förtal och hårda domar, och den har berett mark för ännu svårare ting, om möjligt. Den har i människors hjärtan berett mottaglighet för alla hatets och vredens röster. Den har därigenom ytterst möjliggjort världskrig och ytterst möjliggjort striderna mellan de olika klasserna.

Nu skulle vi äntligen få börja från början och redan i ungdomens dagar präglade in i de ungas hjärtan, att långt över hatet och striden står borderssinnet och kärleken. Nu skulle vi få lära de

unga, att det finnes någonting, som heter aktning och respekt för andras mening och tankar. Sanningen är icke en i vissa formler uttryckt och bevarad lärosats, utan den har någonting levande i sig, som skall taga gestalt i de olika människorna. Ja, människorna själva äro icke längre eller få icke längre vara de genom överstigitliga svalg skilda kristna och avkristnade, kristna och icke kristna o. s. v., utan för såvitt de ha någon ideell syn, bröder som se Kristus och hans sanning kanske ur olika synpunkter, men se dem som sitt högsta och det de vilja leva för. Så fyllas klyftorna och födes broderssinnet. Så framträder ock fylligare sanningens rikedom.

Så kommer jag till en punkt, som den förste ärade talaren också klandrade, nämligen inskränknigen av kristendomsundervisningen från 3 till 2 timmar i veckan. Jag förstår, att många i den punkten stå rätt tveksamma, men jag vill påpeka, att utom dessa två timmar förrättas dagligen morgonbön på tio minuter, som icke inräknas i någon annan lektion. Jag vill också tala om, att vid ett möte av folkskoleinspektörer, som nyligen hölls i Hälsingborg denna fråga var på tal. Inledaren, en folkskoleinspektör som var teolog, uttalade att denna inskränkning ur kristendomens egen synpunkt var av stor betydelse. Huru förklara detta? Det är klart, att man beträffande frågan om man skall ha två eller tre timmar rent objektivt icke kan säga, att detta är det enda rätta och detta är icke rätt, utan man måste utgå från rent allmänna iakttagelser på undervisningsområdet. En iakttagelse som jag under många år gjort är den, att allt omtuggande och tjtande tråkar ut i stället för att väcka kärlek. Det högsta särskilt är någonting så stort, att det icke tål att bli föremål för ständigt omtuggande och tjtande, det bör förbehållas åt högtidsstunderna för de unga. De skola se något stort och skönt i detsamma och kunna säga: Nu ha vi kristendomstimme och nu få vi höra igen om de intressanta och härliga ting som här från lärarens och lärarinnans sida möter oss! Det skall hållas så i högtid, att varje sådan timme motses med längtan, och det mål vinnes lättare, tror jag, med två timmar än med tre.

Till slut vill jag med några korta ord anknyta mig till vad jag i början sade, då jag vände mig mot den förste ärade talaren. Han säger: »Genom denna åtgärd har ett officiellt stöd givits åt de från vissa håll sedan länge i vårt land pågående strävandena för vårt folks avkristnande». Längre fram säger han vidare: »Genom den av Kungl. Maj:ts vidtagna förändringen har kristendomsundervisningen i skolan givits en väsentligen annan, mindre positivt kristlig och mera konfessionslös karaktär än förut». Såsom bevis härför anför han egentligen ingenting annat än, att Luthers lilla katekes icke längre får användas såsom lärobok och att det skall bli två timmars kristendomsundervisning i veckan i stället för tre. Men i förbigående drager han in ett yttrande i böndagsplakatet av statsrådet Rydén. Där säges det, att »inom samhället sprider sig en moralisk smitta, vilken yttrar sig i en tilltagande förvildning bland de unga och en sinnets självviskhet hos vuxna» o. s. v., och

*Ang. den nya
undervisningsplanen
för folkskolorna.
(Forts.)*

Ang. den nya
undervis-
ningsplanen
för folk-
skolorna.
(Forts.)

han befarar, att detta hädaneftcr i ännu högre grad skall bliva fallet. Mig synes, att, om dessa båda omständigheter skola sammanställas konklusionen skulle bli den: här finnes och sprider sig enligt mångas mening inom samhället en moralisk smitta, här se somliga en tilltagande förvildning bland de unga, och detta just trots den kristendomsundervisning, som hittills bedrivits i vårt land. Det synes mig, att just den omständigheten, att den makt, som mer än något annat skulle kunna påverka känslö- och viljelivet, icke fått komma till utövning, utan ersatts med ett inpluggande av för barnen obegripliga, osmältbara lärosatser, att just denna omständighet kan förklara den sorgliga utveckling, som här antytts skulle ha ägt rum. Min förhoppning är, att den enda riktiga slutsatsen skulle, enligt min mening vara den, att, om kristendomsundervisningen lägges på ett sådant sätt, att den griper barnens hela inre sedliga liv, då någonting bättre skall komma fram. Jag vill sålunda säga, att undervisningsplanen, långt ifrån att föra till avkristnande, i stället för bort från åtskilliga formler fram mot Kristus själv och mot bibeln och därmed mot ett ädlare och renare liv. Undervisningen blir mindre dogmatisk och konfessionell men så mycket mera kristlig, och jag vet icke, om detta kan vara något att klaga över från rent kristlig ståndpunkt.

Innan jag slutar, skall jag kanske påpeka ett fel, som den ärade talaren gjorde sig skyldig till, då han sade, att andra kammarens första tillfälliga utskott blott refererat, när det säger, att »Kungl Maj:t torde vid fastställandet möjligen finna skäl att helt utesluta katekesen som lärobok». Jag har av den tjänstgörande ordföranden i detta utskott fått veta, att det referat, som förekommer kort före detta uttalande, icke har någonting med detta senare uttalande att göra, utan att detta senare är utskottets eget uttalande, vilket innehåller en mild uppmaning till Kungl. Maj:t att vid utarbetandet av undervisningsplan om möjligt helt utesluta katekesen som lärobok.

Jag anser sålunda, att den undervisningsplan vi fått från rent kristendomsvänlig synpunkt måste hälsas med synnerligen stor glädje. Det enda som vi därtill må önska och bedja om är, att den icke måtte stanna på papperet, icke bli en blott pappersbestämmelse som så många andra, utan att genom samfälld medverkan, lärare och lärarinnor snart nog måtte få kännedom om, vart denna läroplan syftar, så att undervisningen må kunna läggas just på det sätt som planen själv vill. Dessutom må vi önska, att alla de som ha någon kännedom om planen icke måtte mot bättre vetande, och de som icke ha någon kännedom om planen icke i sin okunnighet måtte pådikta undervisningsplanen motiv och syften, som icke tillkomma den, och göra det hela misstänkt från början, utan att vi måtte se det stora, som åsyftas och bereda mark för det i vår undervisning. Det är klart, att jag med denna utgångspunkt sannerligen icke vill vara med om någon som helst prickning av förra statsrådet Rydén

för vad han i detta avseende gjort, utan jag är viss om att i långa tider välsignelse skall följa hans minne för denna hans gärning.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Då tiden är långt framskriden, skall jag icke yttra mig så utförligt i frågan som de föregående talarna, utan söka fatta mig kort.

Kristendomsundervisningen är utan tvivel ett av de allra viktigaste momenten i ungdomens uppfostran, och jag tror, att vi kunna skatta oss lyckliga, så länge denna undervisning i de allmänna skolorna meddelas de unga. Enligt den nya undervisningsplanen skall det alltfört givas undervisning i kristendom åt folkskolans ungdom, men jag kan icke värja mig för det intrycket, att kristendomsämnets ställning på folkskolans schema enligt den nya undervisningsplanen blivit mycket svag. Om man först tänker på den tid, som tillmätts däråt, är det ju den minsta möjliga. I stället för att detta ämne förut haft 4 å 5 timmar, får det nu överhuvudtaget endast två timmar i veckan i de olika klasserna. Jag är visserligen villig att medgiva, att allt icke beror på timantalet. Men det får ju ändå vara en viss gräns i inskränkningen. Ser man på den undervisningsplan vi nu fått, är det ej något mer läroämne än geografi, som tillmätts så liten tid som kristendomen. På oss, som vant oss att betrakta kristendomsämnet som folkskolans förnämsta och viktigaste ämne, kan det ej annat än göra ett nedslående intryck, att man icke kunnat skänka detta ämne mera tid än som skett.

Ser man sedan på beskaffenheten av den kristendomsundervisning, som skall meddelas, så finner man, att den är helt annorlunda än den undervisning, som förut meddelats i detta ämne. Nu skall den bli så gott som uteslutande historisk och konfessionslös, d. v. s. läraren förutsättes böra avhålla sig från alla värdeomdömen om den kristna religionens innehåll. Herr Klefbeck har talat så vackert om kristendomen såsom livsmakt, men för min del tycker jag mig finna, att det just är detta som fattas i den blivande kristendomsundervisningen att kristendomen ej får framstå såsom sådan. Enligt den nya undervisningsplanen är undervisningen lagd så, att den icke kan giva barnen något intryck av kristendomen såsom en verkligt omskapande livsmakt, utan endast som ett historiskt faktum bland alla andra historiska fakta. Herr Klefbeck yttrade, att den kristendomsundervisning är den bästa, som griper barnens inre sedliga och religiösa liv. Detta vill jag underskriva, men kan det vara möjligt, att en så gott som uteslutande historisk undervisning kan gripa barnens inre religiösa liv? För att det skall ske, måste kristendomen behandlas på ett sådant sätt, att den värdesättes som en högre och starkare makt än någon annan religion, som framträtt i historien.

I ett avseende vill jag giva mitt erkännande åt den nya undervisningsplanen, och det är däri, att den har sökt tillgodose bibelkännedomen i skolan. Undervisningen är lagd så, att man skall söka införa barnen i själva bibeln. Detta är utan tvivel en stor förtjänst, och jag håller vederbörande räkning härför. Emellertid måste man även där känna sig tveksam, huruvida med den tillmätta tiden det

Aug. den nya
undervisningsplanen
för folkskolorna.
(Forts.)

Ang. den nya
undervisningsplanen
för folkskolorna.

(Forts.)

verkligen kan bli någon synnerlig bibelkännedom, och om det blir tillräckligt utrymme för att kunna införa barnen på ett grundligare sätt i den heliga skrift.

Det skall ju ock givas barnen en sammanfattande bild av den kristna religionens innehåll på högsta stadiet i folkskolan i samband med läsning av Jesu bergspredikan. Detta är gott och väl. Men här förefinnes utan tvivel en stor svaghet hos undervisningsplanen däri, att ingen lärobok förutsättes, utan att det skall överlätas åt den enskilde läraren att göra denna framställning och sammanfattning, såsom han för sin del kan förstå och finna för gott. Jag tror på det personligas betydelse i kristendomsundervisningen. Jag tror, att en verkligt god lärare betyder mer för barnens kristendomsundervisning än läroboken, men å andra sidan måste jag säga mig, att om det också finnes en del lärare, som på ett förträffligt sätt kunna återgiva den sammanfattande bilden av kristendomens innehåll, det är än flera, som komma att brista i det stycket. Därför kan jag icke finna annat än att det är en stor svaghet, att ingen lärobok förutsättes. Emellertid har jag ej kunnat utläsa, att här är något förbud mot att använda en lärobok, som man även kan sätta i barnens händer, och jag vill uttala den livligaste förhoppning, att man må kunna få en sådan bok, som man mer allmänt kan använda i våra folkskolor.

Jag skulle också slutligen vilja säga, att det hade varit önskvärt, om det givits en större elasticitet, så att säga, åt denna undervisningsplan, så att den ej hade gjorts så stereotyp och uniform för hela landet. Det är ju sant, att det finns en mängd olika skoltyper, beroende på yttre förhållanden, men det är en sak för sig. I avseende på kristendomsundervisningen tror jag, att det hade varit nyttigt, om det funnits vissa latituder, inom vilka man kunnat ordna undervisningen något olika efter förhållandena på de olika orterna. Nu sökte visserligen herr Almkvist göra gällande, att det finns en viss rätt till jämkning. Därvid stödde han sig på den föreskriften, att, där särskilda förhållanden råda, mindre avvikelser kunna göras, men jag tror knappst, att någon lärare eller något skolråd skall våga att på grundvalen av detta snävt avfattade medgivande t. ex. förändra timantalet i folkskolan från två till tre i veckan.

Nu veta vi ju, att det är många orter i vårt land, där man håller mycket starkt på kristendomen och kristendomsundervisningen och där man fortfarande anser, att detta är huvudämnet och det som man helst vill ha sina barn förtrogna med. Skulle icke, även om det på andra orter kan finnas en sådan stämning, att man vill nöja sig med två timmar, det kunnat medgivas att, där ortsförhållandena äro annorlunda, man hade kunnat utsträcka undervisningstiden t. ex. till tre och t. o. m. fyra timmar? Det finns en olika religiös miljö på olika orter; det är detta som icke är beaktat. Det är visserligen betonat i undervisningsplanen, att det finnes olika religiös uppfattning i olika hem, och lärarna tillhållas att rätta sig efter detta i sin undervisning. Men man har inte tagit hänsyn till, att den kristliga och kyrkliga miljön i vårt land är så olika på olika orter. Därför kommer denna

undervisningsplan ifråga om kristendomsundervisningen ej att passa på alla platser.

Jag måste också i detta sammanhang framhålla, att en ganska stor misstämning på sina håll gjort sig gällande i anledning av vad som nu blivit i lag stadgat rörande kristendomsundervisningen i våra skolor. Jag vill sålunda nämna, att jag fått ett brev från Torneådalens befolkning, vari man begärt, att jag skulle uppsätta förslag till en petition om, att denna befolkning skulle få behålla kristendomsundervisningen i den utsträckning man hittills haft, och framför allt att den skulle få behålla Luthers lilla katekes som lärobok. Jag skall icke ingå i någon diskussion med herr Klefbeck angående lämpligheten eller olämpligheten av denna bok såsom lärobok i kristendom. Man kan ju ha olika uppfattning härom. Jag bara konstaterar som ett faktum, att det finnes mycket stora befolkningsgrupper, som hålla på denna bok som lärobok. Vad mitt stift angår är jag övertygad, att över huvud taget hela stiftet, om man undantager industriorterna, håller fast vid densamma.

Den misstämning, varom jag nyss talade gör sig nog gällande även annorstädes än i Luleå stift. Då jag var i västra Värmland häromdagen, träffade jag en folkskoleinspektör och han sade mig, att han beträffande många orter i sitt distrikt mycket fruktade för, hur det skall gå, när denna undervisningsplan skall sättas i verket med dess inskränkta kristendomsundervisning. Han trodde, att det komne att möta mycket motstånd.

Jag har för min del velat uttala dessa betänkligheter mot den reform, som införts, och på samma gång giva uttryck åt den förhoppningen att, om från befolkningen i olika delar av vårt land framställningar härom göras till Kungl. Maj:t, det må medgivas att man antingen tills vidare får utan hinder av den nya undervisningsplanen följa den gamla ordningen för kristendomsundervisningen, eller ock att denna undervisningsplan måtte underkastas revision.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöts på hemställen av herr talmannen att den fortsatta överläggningen rörande förevarande ärende skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 277. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 och 26 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

nr 317. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna m. m. ävensom två i ämnet väckta motioner;

nr 318. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphörande av taxering enligt förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt m. m.; samt

nr 319, i anledning av väckta motioner i fråga om förbud mot tillverkning och import av starkare maltdrycker.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till särskilt avlöningsvillkor för revisionssekreterare och visst tillägg till avlöningsvillkoren för hovrättsråd;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande i viss utsträckning av nu utgående ersättning åt personer, menigheter och allmänna inrättningar för dem genom införande av strafflagen den 16 februari 1864 frångångna bötesandelar;

nr 289, i anledning av väckt motion om anslag till ersättning åt Jämtlands fältjägarregementets underofficerskår för ränteförlust, uppkommen vid inlösning av kåren tillhöriga mässbyggnader;

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1920 gjorda framställningar angående anslag till kammarrätten;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1920 gjorda framställningar rörande anslag till statskontoret; samt

nr 293, angående de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 312, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av samarbete emellan Sverige och Finland i fråga om rättegångsordningen m. m.;

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser med avseende å upphävande av lagstiftningen om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom; samt

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 4 och 6 §§ i lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av lägenheterna Lugnet samt Lugnet nr 2 och 3 å Rindön inom Vaxholms fästning m. m.;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsbidrag till epidemisjukvården jämte i ämnet väckta motioner;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ny avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 169, i anledning av väckt motion om anslag till utförande av ackordsarbeten utav vissa värnpliktiga;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till förstärkning av arbetskräfterna å kommerskollegii industribyrås elektriska sektion för behandling av vissa ärenden rörande elektriska anläggningar;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa tjänstemän att för avlöningsförhöjning tillgodoräkna sig tid, varunder tjänstledighet åtnjutits för fullgörande av militär tjänstgöring;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa näringsidkare i anledning av genomförandet av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m. jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 178, i anledning av väckta motioner om anskaffande för statens räkning av ett havsisbrytarefartyg;

nr 179, i anledning av väckt motion angående rätt för änkan Dorotea Sofia Torén till ersättning för upphörd brännvinsutskänkningsrättighet;

nr 180, i anledning av väckta motioner om anslag för gäldande av statsbidrag till avlöande av kommunalborgmästare, m. fl.;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under civildepartementet hörande utlåningsfonder;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån jämte en i ämnet väckt motion;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anläggning av en statsbana från Hultebo station å statsbanan Dagarn—Hultebo till Riddarhyttans gruvfält jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 186, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt häradshövdingarna och vissa extra befattningshavare i domsagorna;

sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning;

bevillningsutskottets memorial och betänkande

nr 41, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 33, i anledning av väckta motioner angående minskning av den maximikvantitet spritdrycker, som får utminuterat för kalendermånad; och

nr 42, i anledning av väckta motioner om tillägg till 42 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 71, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten B) i bankoutskottets utlåtande nr 61, angående förhöjda arvoden åt fullmäktige i riksbanken och styrelseledamöterna vid riksbankens avdelningskontor m. m.;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av arvodena åt ordförande och ledamöter i styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., m. m.;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid domänverket jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 74, angående gratifikation åt vaktmästaren Johan Viktor Uppgrens änka;

första lagutskottets memorial nr 43, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny giftermålsbalk m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 33, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en planmässig utveckling av Sveriges sjöfartspolitik och sjöfartsförbindelser.

Kammaren åtskildes kl. 5.28 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.